

ИМИР ЕЛЬНИК

БЕЗМЕЖНА ДОЛЯ

ПРО НЕВІДОМЕ І НЕЙМОВІРНЕ У ЖИТТІ
ВИДАТНОГО ГАЛИЧАНИНА ЮРІЯ ДРОГОБИЧА

Роман у двох книгах

Київ
2014

УДК 821.161.2-311.6

ББК 84(4 Укр)6-44

E57

Имир Ельник (Мельников Володимир Миколайович)

E57 Безмежна доля. Роман. Книга 1 – Дар, – К. : Альфа Реклама, 2014.–172 с.

ISBN 978-966-046-5

Про все, що може трапитися з нами в житті, знайде читач у романі «Безмежна доля», присвяченого видатному українцеві Юрію Дрогобичу, який жив у п'ятнадцятому столітті нашої ери.

У першій книзі роману «Дар» читачі дізнаються про Грюнвальдську битву і дитинство Юрія Дрогобича, про його зустріч у Болоньї із Леонардо да Вінчі та божий дар головних героїв роману переміщуватися уві сні в часі та просторі.

Про інші дивовижні пригоди та нікому невідомі справи життя Юрія Дрогобича і його учня, нашого сучасника Сергія Скрипника, читач дізнається з другої книги роману «Дорослішання», роботу над якою буде завершено відразу після видання першої книги.

Книга розрахована на дорослих читачів та молодь.

УДК 821.161.2-311.6

ББК 84(4 Укр)6-44

Всі матеріальні права щодо розповсюдження, перевидання, використання текстів та художнього оформлення, а також і щодо перекладів та видання цієї книги іноземними мовами надано ТОВ «Аполло» (м. Київ, вул. Старовокзальна 17) за письмовим погодженням з відповідними авторами

© В. М. Мельников, 2014

© О. М. Пасічник, художнє оформлення та верстка, 2014

© А. О. Ткаченко, редагування, 2014

© ТОВ Аполло, 2014

© ТОВ Альфа Реклама

ISBN 978-966-046-5

Передмова автора

Автор сердечно дякує за сприяння у виданні цієї книги Тальському Ростиславу Борисовичу – відомому меценату та громадському діячеві, першому заступнику Голови Буковинського земляцтва міста Києва.

Щиро дякую за цінні рекомендації та поради щодо стилю, орфографії та змісту роману поету, прозаїку й драматургу Фольварочному Василю Івановичу, одному з перших читачів рукопису. Подяка за конструктивну критику та схвальну оцінку прочитаного найпершому читачеві рукопису – Оксані Іванівні Радул (Барняченко), солістці оркестру Державної служби з надзвичайних ситуацій України.

Низький уклін та сердечна подяка за редагування цієї книги письменникові, поету-пісняру, вченому й педагогу, доктору філології, професору Ткаченку Анатолію Олександровичу – великому майстру слова і справжньому художнику.

Спасибі усім, завдячуючи кому ця книга вийшла в світ і знайде свого читача.

Володимир Мельников, м. Київ.

КНИГА ПЕРША

ДАР

ГЛАВА I

Злами долі

Наприкінці вересня, майже відразу після святкування другої річниці Дня незалежності, Миколу Скрипника запроторили на зону. Його було засуджено на два роки з відбуванням покарання у виправній колонії суворого режиму.

Затримали Миколу на гарячому, коли хлопець намагався поцупити зі студентського гуртожитку відеомагнітофон, що належав розбещеному грошима лівійському студентові.

Як виявилось під час слідства, постраждалий студент був близьким родичем Муаммара Каддафі. Саме ця обставина чомусь виявилася вирішальною для суду. Умовний строк, на якому наполягав адвокат Миколи, не пройшов, оскільки представник постраждалої сторони вимагав більш суворого покарання.

А ще за два місяці тому двадцятирічний Микола Скрипник, спокійний і врівноважений юнак, чемпіон країни серед юніорів з боксу, навчався на третьому курсі Київського медичного інституту.

Ці літні спекотні місяці, які Микола провів у вцент переповненому, задушливому слідчому ізоляторі на Лук'янівці, здалися йому вічністю. Ще до переведення до СІЗО юнак уперше в житті пережив наркотичну ломку, не зізнаючись у цьому ні слідчому, ні своїм співкамерникам у райвідділі міліції. Симптоми цієї страшної хвороби медик професійно маскував іншими захворюваннями.

Думку щодо самогубства, яка нестерпно свербіла в його голові й усіх м'язах та кістках під час ломки, Микола категорично відкидав, непокоячись, що хворе серце мами не витримає його смерті.

Попри все Ніколушка, як ніжно називала його матуся, самовіддано любив і поважав батьків, а вони пишалися сином, покладаючи на ньо-

го великі надії. Батьки, як і слідчі та ув'язнені, не здогадувалися, що Микола став злочинцем через наркотики. Під час судового засідання, хлопець уперто брехав, переконуючи всіх, що причиною крадіжки стало якесь хвилиenne затьмарення, бо давно мріяв про відеомагнітофон японського виробництва. Наполягав, що це трапилося з ним уперше.

Насправді ж ця крадіжка була не першою. Але в усьому зізнатися, бодай собі, щоб зробити хоч маленький крок до свободи від наркотиків, бракувало мужності. Бо так склалося в радянському суспільстві, що клеймо наркоман було вироком навіть страшніше, ніж вирок суду про позбавлення волі. Наркоманів боялись, як прокажених та небезпечних злодіїв. Уважалося, що для них убити людину було так само просто, як випити в кав'ярні філіжанку кави.

Проте наркотики справді щодня вимагали грошей. А батьки студента належали до не дуже заможних людей і з розвалом Радянського Союзу ледве-ледве зводили кінці з кінцями, рахуючи від зарплати до зарплати спочатку радянські рублі, а потім дуже незалежні купонокарбованці. Отже «позичати» у батьків обручки, або якісь інші дрібні цінності Микола не міг. А можливо ще не дійшов до відповідного стану хвороби.

***

Його тато – Сергій Васильович Скрипник, офіцер протиповітряної оборони, повністю захоплений своєю службою. З лейтенантських років вирізнявся кремезною статуєю і чорною підковкою акуратно підстрижених вусів. Після закінчення у вісімдесятих роках Харківської Військової інженерної радіотехнічної академії отримав призначення на посаду старшого наукового співробітника до київського науково-дослідного інституту протиповітряної оборони. Про таких кажуть: фанатично працелюбний і відданий своїй справі. Гроші, навіть кишенькові, його ніколи не цікавили, бо не курив і не вживав алкоголю. Не купував навіть наукових книжок, бо все можна було знайти у бібліотеках Києва. Вже через три роки після закінчення військової академії Сергій Васильович, тоді вже підполковник, успішно захистив кандидатську дисертацію. Майже всі його наукові досягнення, що постали на основі попереднього практичного досвіду служби у військах, згодом були втілені в сучасній бойовій техніці.

Після проголошення Україною незалежності назву і профіль діяльності науково-дослідного інституту було змінено. І підполковник Скрип-

ник, один із провідних «ідеологів» найсучасніших систем розпізнавання для військової техніки Радянського Союзу, вже на посаді начальника відділу мусив самовіддано зануритися в наукові обґрунтування програмних документів розбудови Збройних Сил України. Тому і захист практично готової докторської дисертації також було відкладено до кращих часів.

Звичайно Сергій радів, що нарешті Україна набула статусу самостійної держави і сама будуватиме щасливе майбуття для своїх дочок і синів, не витрачаючи матеріальних і духовних ресурсів на химерні ідеї перемоги комунізму на земній кулі та на підтримку сумнівних революцій в усіх куточках світу.

Але поступово ейфорія від досить крихкої незалежності зникала, а злочин сина, мов буревій, підхопив та боляче жбурнув Сергія Васильовича на грішну землю, примушуючи переглянути попередні цінності й життєві принципи.

Як глава сім'ї він щодня картав себе за те, що, захопившись глобальними науковими та політичними проблемами, своєчасно не розпізнав біди у власній родині. Прогавив рідного сина, не помічаючи катастрофічних змін у його житті. Чи вдасться тепер з'ясувати причини сімейної драми та встановити, що саме підштовхнуло сина до злочину?

Сергій Васильович давно зробив для себе висновок, що доцільніше задалегідь усувати причини, ніж наслідки. Це просте правило, на думку підполковника Скрипника, було, є і буде універсальним для будь-якої сфери життєдіяльності людини. Але люди, навіть знаючи мудрі принципи та правила, припускаються помилок і постійно набивають на лобі чисельні гупі, наступаючи на ті самі граблі жорстоких реалій життя...

***

Мама Миколи – Марія Станіславівна, до сімейної трагедії моторна, струнка, як дівчинка, з витонченими рисами обличчя, синьоока, завжди привітна, зі смаком вдягнена жінка. Її округлі стегна і високий бюст завжди викликали заздрість у жінок, а у чоловіків – захоплення і цілий спектр потаємних бажань та намірів.

Проте Марія завжди вміла дипломатично стримувати тих, що намагалися переступити межі дозволеного. Кохала свого чоловіка і весь вільний час присвячувала родині. Поруч із сином, навіть пів року тому, вона здавалась його подружкою.

А сьогодні – темно-сині кола під безрадісними, постійно опущеними донизу, заплаканими очима, тьмяне волосся, загострені вилиці й ніс пе-

ретворили колись сьайливу молодицю на передчасно постарілу, змарнілу, вбиту горем жінку.

Працюючи у військовому госпіталі лікарем-терапевтом, пані Марія останній рік постійно десь підробляла, аби її красень-син був забезпечений не гірше, ніж інші студенти. Бралася за будь-яку роботу. Ін'єкції та інші медичні процедури хворим „на дому”. Виснажливі комерційні поїздки під час відгулів із «візком-кравчучкою» до Румунії та Польщі. Принизливе стояння на київських стихійних базарах із привезеним товаром у руках. Усе для того, щоби тільки вижити.

Марія знаходила клієнтів і для сина, який вже з другого курсу також не цурався приватної „медсестринської” справи, заробляючи собі, як вона вважала, на кишенькові витрати.

Арешт, суд і ув'язнення Ніколушки Марія Станіславівна сприйняла як тривалий нічний кошмар, який чомусь ніяк не закінчувався. Вона не вірила, що її синочок, такий світлий душею і розумом, міг узагалі щось украсти. Тому сама для себе вигадувала різні історії, у яких малювала свого довірливого і порядного хлопчика жертвою зради та інтриг найближчого студентського оточення”.

***

Чекаючи на зоні батьків, які мали приїхати до нього на перше довгострокове (тридобове) побачення, Микола практично всю ніч не стулив очей. Він розумів, що ув'язнення майже ставить хрест на його майбутній кар'єрі лікаря. Водночас чітко усвідомлював, що позбавлення волі – це хоч і жорстоке покарання, але й реальний шанс, щоб кинути наркотики та припинити падіння у прірву. Зробити це на волі так і не зміг, хоча вважав себе вольовою, загартованою у боксерських двобоях людиною.

Рік тому Микола вирішив стати лікарем-наркологом і випробував на собі вплив наркотиків на психіку й організм людини та перевіряв ефективність сучасних методик лікування. Підштовхнуло його до цього безвідповідального рішення і безглузлого експерименту перше юнацьке кохання, точніше – зізнання йому у наркотичній залежності дівчини, в яку Микола закохався ще на першому курсі інституту.

Після знайомства Микола і Валя щоранку приходили майже за годину до початку першої пари, щоб побачитися і розбігтися до різних аудиторій, бо вона студювала стоматологію, а він – терапію.

На перших літніх канікулах хлопець не міг дочекатися повернення Валі із Москви, куди її батьки переїхали з України працювати в апараті

Президії Верховної Ради. Коли дівчина закінчила школу, батьки вирішили, що їх дочка, як і всі з роду Старицьких, має здобувати вищу освіту в Україні. Завдяки цьому сімейному рішення і зустрілися у Києві двоє молодят, а канікули стали для них першою тривалою розлукою.

Чекаючи Валею, хлопець непокоївся, що після серпневих подій із ГКЧП батьки переведуть Валентину навчатися до Москви. Але дівчина наприкінці серпня прилетіла до Києва і вони насолоджувалися одне одним, не переймаючись обговореннями політичних подій у студентському середовищі та фантазіями їх однолітків про те як кардинально зміниться через десять років життя в Україні. Навіть теплий сонячний вересень сприяв їхнім зустрічам, поцілункам і мріям.

Та попри щасливу, сліпу закоханість Микола відчув, що з Валею щось відбувається. Під час їх побачень вона могла безпричинно заплакати, або навпаки – світитися й щебетати як соловейко. Грошей, яких у неї на першому курсі завжди було достатньо, тепер постійно не вистачало. Часто вона приходила на ранкові побачення навіть голодною.

– Скрипник, позич грошей, дуже треба, – якось попросила вона нарочито безтурботним голосом. Протягом жовтня це вже було третє таке прохання.

– Скільки треба? – уточнив хлопець, відчуваючи всередині себе неприємний холодок від чергового підтвердження здогадки, що дівчина під час канікул потрапила в якусь халепу.

– Багато, – навіть не уточнила вона суму, намагаючись за байдужою посмішкою все приховати від нього.

«Аби не наркотики», – блискавкою промайнуло в голові у хлопця.

– Ти що на голку підсіла?

– Здогадався? – вимовила розгублено й раптово розридалася, розмазуючи своїми маленькими кулачками чорну фарбу, якою були підмальовані очі.

– Просто відчув, – наче на автопілоті відповів Микола, пригортаючи до себе дівчину. – Скільки і кому винна?

– Двісті дойчмарок, – продовжила схлипувати Валя. – Якщо завтра не віддам, мені кінець... Учора попередили, що примусять відпрацювати... Натурою або розповсюдженням наркотиків...

– Заспокойся будь ласка... Не треба плакати... Коли і де все це сталося?

– У Києві... Ще до канікул... Пам'ятаєш, як я на травневі свята нібито їздила до Москви?

– Так, пригадую...

– Я тоді збрехала... Насправді три доби з кляпом у роті та з мішком на голові якісь покидьки мене протримали у полоні. Їх я не бачила і за весь час свого викрадення не почула від них жодного слова... Навіть пити не давали... Досі не можу зрозуміти, за що мене посадили на голку...

– Хто тебе звільнив?

– Випадкова жінка... Розв'язала мене, коли побачила на лавочці у парку біля метро «Політехнічний інститут»... Допомогла дійти до гуртожитку... А в парку опинилася відразу після останньої ін'єкції, куди мене привезли на машині...

– Чому приховала це від мене? Чому до міліції не пішла?

– На кого могла заявляти? Їх я не чула і не бачила... Захопили мене блискавично... Не били, і не гвалтували... Речові докази – чорний мішок і мотузки, залишилися у парку... Вранці їх уже прибрали... А я на радощах навіть номер телефону не запитала у тої жінки, яка мене знайшла. Без свідків міліція наркоманці не повірила б. І тобі розповісти не наважилася. Боялася, що не зрозумієш. Бо наркотики мене вже засмоктали із головою... Влітку в Москві ширялася майже щодня... А зараз – тричі на день. – Дівчина знову гірко розридалася.

– Ну не плач, прошу. Я знайду і гроші, і спосіб тебе вилікувати... Повір мені... Господь і кохання допоможуть нам усе здолати, – переконував Валю шокований новиною хлопець, ще не знаючи, із чого слід починати.

– Спасибі, Колю, – у заплаканих очах дівчини засвітилася надія.

Ті злочасні двісті марок Микола позичив під чесне слово на один рік у своїх колишніх друзів-боксерів, які майже всі підробляли рекетом на стихійних київських ринках. Сам відразу віддав Валін борг „кредиторам”. Та борги у дівчини не переставали рости, як гриби після рясного літнього дощу.

Щоби довести їй на власному прикладі, що наркотична залежність таки лікується, він свідомо вколов собі першу дозу...

На жаль, сталося не так, як планував. Вже після першої ін'єкції теж не зміг відмовитися від бажання знову і знову пережити дивовижні відчуття наркотичного сп'яніння. У той перший „прихід” йому здавалося, що він став богом, володарем всесвіту, який швидко обертається навколо нього. Від цих ейфорійних обертів Миколу нудило. Він блював. Шлунок вивертало навиворіт. Але навіть запах власної блювоти чомусь сприймався, як надзвичайно солодкий і приємний. Його пам'ять чи підсвідомість закарбували ті гострі враження першої абсолютної насолоди, які йому не вда-

валося потім повторити, навіть збільшуючи дози та змінюючи наркотики.

Водночас перший наркотичний „прихід” красномовно продемонстрував Миколі наскільки складно буде домогтися одужання Валентини. Подальші події показали, що його благородні наміри врятувати кохану перетворили і його у наркомана. Усі відомі методики лікування, які намагався застосувати, не давали позитивного результату, заганяючи і його, і Валю все далі і далі у глухий кут.

Грошей, які заробляв нічними чергуваннями, вже не вистачало, що й спричинило крадіжку. Свій перший кримінальний вчинок Микола виправдовував благородною метою – знайти ефективний спосіб лікування від наркоманії. Пізніше вони з Валею почали красти удвох, страхуючи одне одного. До останнього випадку їм щастило...

Отак колишній студент медичного інституту несподівано для своїх батьків, сусідів і друзів перед закінченням третього курсу опинився за ґратами. Правда, зумів приховати всі попередні крадіжки та свою спільницю. А Валентина чомусь жодного разу не навідалася до нього. На листи теж не відповідала. Навіть на суд не прийшла...

***

Із перших днів перебування на зоні Микола твердо вирішив для себе, що його медичні знання і навички, багато з яких він перебрав від мами, повинні допомогти йому вижити.

Кум, як називали зеки заступника начальника колонії по режиму майора Кондратюка, відразу запропонував Миколі стати його інформатором. Але хлопець категорично відмовився. Натомість зголосився стати позаштатним медиком.

Хворих було багато. Тож Кум без вагань погодився з пропозицією хлопця, небезпідставно вважаючи, що згодом знайде сто способів примусити це нерозумне щеня бути більш зговорливим.

Микола, коли отримав згоду Кума, у листах кілька разів просив батьків привезти на побачення не тільки чай, їжу, чорні шапку, тілогрійку, теплі черевики і шкарпетки, а й медикаменти, які в умовах колонії та стрімкого зuboжіння пересічних українців стали великим дефіцитом.

«Сьогодні нарешті побачу своїх батьків. Як дивитимуся їм у вічі? Що скажу на своє виправдання? Чи дізналися щось про Валю? Вже п'ята година ранку. Мабуть, тато з мамою вже прокинулися. Аби не проспали та не спізналися», – боляче били по голові думки Миколу, наче важкі чавунні сковорідки.

Сергій Васильович і Марія Станіславівна Скрипники у цей ранковий час вже теж не спали. Вікна протилежних будинків були ще темними. Стовпчик термометра за вікном показував мінус дванадцять градусів за Цельсієм. Слава Богу, вітер за вікном ущух, а снігопад припинився. До Нового року залишився рівно тиждень. Якщо все буде гаразд, то сьогодні разом із сином святкуватимуть неправославне Різдво.

– Як мені боляче за Ніколушку... Так скучила за ним, – поскаржилася Марія, готуючи яечню та перекладаючи з холодильника до торби поліетиленові пакунки з м'ясом.

– А я нарешті хочу дізнатися від нього особисто, що саме штовхнуло його на злочин. Не вірю в якесь химерне затьмарення, про яке Микола говорив на суді.

– Тільки не добивай там хлопця своїми розборками... Дуже тебе прошу... Хіба сьогодні це так важливо?

– Не хвилюйся, Машо. Я все розумію. Про причини крадіжки питаю тиму як найделікатніше... Принаймні травмувати його недоречними шпильками точно не буду. О-бі-ця-ю, – дозволив собі легеньку іронію чоловік. – Аби нам тільки вистачило місць у тюремному готелі... Між іншим, коли останній раз привозив для Миколи передачу, прапорщик розповідав, що перед Новим роком завжди багато бажаючих відвідати родичів...

– Не навроч... Нам має вистачити, – невдоволено подивилася на чоловіка Марія Станіславівна. – І знаєш, хоча наша родина збереться сьогодні за столом не вдома, а в умовах тюрми, аж три доби ми будемо разом із сином. Боже, аж три доби...

– Дай, Боже.

– Все, сніданок готовий... Мий руки і сідай за стіл. Через двадцять хвилин маємо виходити...

До цього побачення Скрипники готувалися цілий місяць. Взяли відпустки за власний рахунок. На базарі придбали усе необхідне для сина. Подруга Марії Станіславівни, провізор обласної лікарні Лідія Петрівна, допомогла з ліками. Укомплектувала необхідними медикаментами аптечку для Миколи. Тепер залишалось першими зайняти чергу до начальника установи, щоб отримати письмовий дозвіл на тридобове побачення...

Для цього вони мусили встигнути на першу електричку до Бучі. Електропоїзди цього напрямку вирушали зі станції Святошин, куди мали до-

биратися на метро, теж першим ранковим поїздом...

— Що ти там напакувала у ці торби? Кожна по тридцять кіло, не менше, – невдоволено бурчав Сергій Васильович, коли виносив їх із квартири, вмошуючи на візок. Саме з цим візком Марія Станіславівна подорожувала за товарами до Польщі та Румунії.

– Ні-чо-го... До-не-сеш, якщо вважаєш себе мужчиною! – Почала накручувати себе Марія. – Я принаймні раз у квартал подорожую з такими важкими торбами... З пересадками... Часом у загальних вагонах... Із хворим серцем... Хоч раз у житті відчуєш, до якого тваринного стану ви, чоловіки, довели нас, жінок.

– Пробач, Маріє... Це я так... Звичайно, допру...

– Союз був для вас поганий? – вже не могла зупинити себе жінка. – Я на свою зарплату лікаря могла придбати п'ятдесят кілограмів м'яса. А з вашою довбаною незалежністю скільки? Куди все зникло? Що сталося з нами, якщо навіть Ніколушка в тюрмі?

Сергій Васильович вирішив відмовчатися, бо не знав, що сказати. Та й пояснити дружині швидкоплинної хвороби потенційно стабільної республіки, якою була Радянська Україна, двома словами не міг.

«Наче якась гігантська «ракова пухлина» підступно заволоділа колись потужною державою і тепер нищить її економічні зв'язки, моральні принципи, багатовікову культуру. А новоспечені політики в усіх бідах завзято звинувачують комуністів, не афішуючи, що самі мали партійні квитки, – промайнуло в голові у Сергія. – Яка дурість. Хіба моє прагнення бути кращим, бути чесним і справедливим до справи і до людей було чимось аморальним, коли писав заяву про вступ до партії? Хіба вступив задля посад? Ні, ні й ще раз ні! Як і сьогодні безпартійному, мені не соромно за кожний день і вчинок, коли в моїй кишені лежав комсомольський, а пізніше партійний квиток.

Щоправда чимало в партії було й гидоти, які вмело маскували свої особисті інтереси партійними... А де немає цієї гидоти? Партія для них була як заповітна перепустка до високих посад і влади над людьми... Це з покидьками і злочинцями треба було боротися, незалежно від їх партійності та рангу, а не оголошувати війну всій партії, більшість членів якої були порядними людьми... Скільки оті партійні покидьки вже біди накоїли у новостворених партіях і рухах...

А сучасні партії? Кожна з них по суті є фінансовою пірамідою, яка працює в інтересах партійної верхівки. А партійні програми? Наче написані під копірку... Однакові слова про народні інтереси та щедрі обіцян-

ки, аби дорватися до державного корита. Ні. Вже ніколи не вступатиму до жодної політичної партії. Набридло бути слухняним гвинтиком цих механізмів, які тільки використовують зомбованих ними людей».

Клятий візок в'язнув у снігу і через п'ять хвилин Сергій Васильович був уже мокрим від поту. «До метро ще метрів шістсот... Краще б торби було покласти на санчата, – докоряв він сам собі, – а тепер вихід один. Ременем зв'язати і на плече».

Він так і зробив, що дало змогу з вантажем на плечах прискорити ходу й наздогнати дружину. До метро прийшли вчасно. Вхідні двері, біля яких скупчилося чимало людей із такими ж важкими сумками і візками, хвилини три були ще зачиненими.

«Куди всі вони у таку рань? У нас син у тюрмі... А їм чого не спиться», – поспівчував Сергій Васильович цим людям – і зовсім молодим, і вже немічним, переважно стареньким бабцям, руки яких трусилися чи то від холоду, чи то від старості.

Електричка вже стояла на платформі. Коли пасажири вщент заповнили вагони, поїзд майже відразу рушив у напрямку станції Святошин.

Роздивляючись у вагоні руки стареньких бабусь, Сергій мимоволі знову згадав свою маму: „І в неї так само трусилися руки... Навіть, коли пила чай”.

Мати Сергія Васильовича померла влітку, коли дізналася про ув'язнення онука. Миколі про це ще не казали, розуміючи, що там, у неволі, йому й так важко... «А від мами залишилися тільки спогади і пісні... «Ой чого ти, дубе, на яр похилився? Ой чого, козаче, не спиш, зажурився?»

У динаміку пролунало оголошення: «Станція „Святошин”. Кінцева».

Сергій Васильович підхопив багаж та швиденько поплентався за дружиною. Так само зосереджено, без радісних посмішок, наче в чорно-білому німому кіно, рухались усі інші люди.

«Майже як у документальній військовій стрічці... Але ж тоді була війна... Німці панували в Києві та вже стояли під Москвою. А сьогодні ми незалежні. Ніхто не боїться чорних „воронків” і нічних арештів... Хіба що бандитів, які господарюють усюди, наче в Україні наглою смертю одночасно вмерли усі міліціонери, працівники прокуратури та інші правоохоронці».

– Марійко, не поспішай... Потримай мені двері, бо з речами у наговпі не пролізу на вихід, – попросив її чоловік, проштовхуючи торби через турнікет, і заціпенів від здивування.

«Боже, що це? Звідки ці діти? – з жахом запитав сам себе, коли побачив, що на брудній, бетонній підлозі, відразу за турнікетами між скляними дверима виходу з метро, притискуючись, як цуценята, спинами одне до одного, сплять ще зовсім маленькі, замурзані дітки. – Найменшому – років шість... Найстаршому – не більше чотирнадцяти... Є навіть дівчатка... Поруч якісь недопалки, шприци... Невже всі безпритульні й уже наркомани? Де їхні батьки? Яка неоголошена війна залишила їх сам на сам із цим жорстоким світом та байдужою українською владою?!»

Електричка вже стояла на пероні. Придбали в касі квитки й ледве встигли втиснутися до вагона. Через півгодини їх зустріла холодним, колючим вітром темрява Бучі. Прибігли до автобусної зупинки, але жодного автобуса не було. «Отже попереду ще два кілометри марш-кидка... Як то кажуть в армії, з повною викладкою».

– Машо, дивись який натовп на зупинці. Усі з речами... Може пішки? Автобус буде за сорок хвилин, не раніше, а ми за півгодини доберемось і займемо чергу...

– У тебе ж вантаж – кінь не витягне, – тихо заперечила дружина.

– Нічого, донесу. Ти підеш швидше зайняти чергу. А я з невеличкими відпочинками – за тобою.

Вони таки випередили всіх тих, що приїхали до Бучі з ними електричкою, але в загальній черзі були тільки одинадцятими.

– Перша «десятка», мабуть доїхала на таксі, або приватним транспортом, – сказав дружині й пожалкував, що не має власного автомобіля.

– Чому ж ти у свої сорок два грошей не заробив? В інституті вважали кращим винахідником, а своїми винаходами навіть на „горбатого” не заробив. Хизувався, що всі сучасні бойові літаки радянського, а сьогодні російського, виробництва, які продають і за кордон, нашпиговані твоїми винаходами й алгоритмами розпізнавання, – докоряла дружина, тупцюючи на місці й примушуючи робити це чоловіка, щоби зберегти на морозі тепло. – А крім значка „Заслужений винахідник СРСР” – нічого... Ні грошей, ні імені... Хіба що заздрісників побільшало та кількість кандидатів і докторів наук, які безсоромно дописували себе у твоїх заявах на отримання авторських свідоцтв... І докторську захистити теж не встиг... А тепер уже і немає сенсу... Таке враження, що Україні наука взагалі не потрібна... Найталановитіших за безцінь перекуплять і вивезуть за океан. Решта – піде в комерцію, щоб нагодувати свої родини...

– Маріє, про що ми говоримо? У нас син гине, а ми про українську науку сльози проливаємо. Науково-технічний прогрес усе одно не зупи-

нити. Прикро, що результати цього прогресу погоне не Україна, а інші держави, які потім нам і продаватимуть свою продукцію з українською «начинкою». Але втрое дорожче. Нічого не вдієш... В Україні, де виховано стільки наукових талантів, досі не навчилися їх берегти й цінувати. Мабуть і Тарас Шевченко, якби жив у наш час, теж мусив би продавати свої картини на Андріївському узвозі, аби якось вижити...

Нарешті о восьмій ранку черговий відчинив двері адмінкорпусу і дозволив людям увійти з морозу в тепле приміщення. Лише тепер з'ясувалося, що всі, хто ще вчора підписали заяву на побачення, стали у чергу до чергового виправного закладу, який почав виписувати їм перепустки до зони. Скрипники швидко зорієнтувалися і зайняли дві черги – до чергового на першому поверсі та до кабінету начальника на другому поверсі, де були вже третіми.

„Іде, іде!”, „Приготуй заяву!”, „Невже дочекалися?” – почули Скрипники збуджені голоси у черзі та побачили високого, симпатичного майора у камуфльованій куртці з хутровим коміром, який чемно привітався з людьми і зайшов до свого кабінету.

Незважаючи на мороз, на голові майора красувався, мабуть замовлений в ательє, кашкет. Хромові чоботи були надраєні ідеально. Брюки, здавалося, теж ще зберегли тепло праски. Увесь зовнішній вигляд офіцера викликав тільки повагу.

„У такого командира все має бути в порядку”, – мимоволі подумав Сергій Васильович.

А Марія Станіславівна встигла помітити, що офіцер, вітаючись із людьми, погляд своїх уважних, розумних очей, хоча і на секунду, зупинив тільки на ній. „Не пощастило його дружині... Мабуть, ще досі за таким дівчата бігають”, – не витримала жінка і цього секундного погляду та опустила заплакані очі.

Черга просувалася на диво дуже швидко. Люди виходили від начальника зі щасливими посмішками, маючи необхідний дозвіл.

– Дозвольте, товаришу майор, – ввічливо запитав Сергій Васильович. – Я підполковник Скрипник Сергій Васильович, це моя дружина – Марія Станіславівна.

– Дуже приємно, – піднявся з крісла майор. Потиснув руку Сергію Васильовичу. – А я Кондратюк Роман Олександрович... Тимчасово виконую обов'язки начальника виправної колонії... Шеф у відпустці...

Майор, несподівано як для такого закладу, галантно поцілував руку Марії Станіславівни, яку вона подала йому для привітання, і запропо-

нував подружжю:

– Давайте вашу заяву.

– Будь ласка, – поклав на стіл заяву Сергій.

– Так... так... Отже Микола Скрипник Ваш син? Співчуваю... Микола – хороший хлопець. Планую призначити його позаштатним фельдшером... Але що стосується тридобового побачення, то, на жаль, останню кімнату в нашому готелі вже забрали... Якраз перед тим як ви зайшли до мене... Але, прошу, не засмучуйтесь! Спробую вам допомогти...

– Романе Олександровичу, ми Вас дуже просимо, – розгублено заво- лала Марія Станіславівна, тримаючись за серце, в яке наче хтось устро- мив розпечену голку, як тільки вона збагнула, що всі приготування до побачення можуть виявитися марними. Обличчя жінки зблідло. Її груди поривчасто піднімалися, наче після тривалого бігу. Дихати було нічим.

– Якщо офіцери не допомагатимуть одне одному, то хто нам тоді допоможе? Для мене це справа честі. А найвища нагорода – вдячні очі людей, які виходять із мого кабінету. Будь ласка, не хвилюйтесь... Зараз оперативно усіх прийму і особисто піду до зони. Може, щось знайду для вас, – заспокоїв майор Марію Станіславівну і Сергія Васильовича. – Ви ж розумієте, передноворічний бум... Учора підписав багато заяв із все- ленням сьогодні. Ті, що приїхали здалеку, навіть ночували в Бучі. Двом родинам уночі було припинено побачення за порушення режиму. Проне- сли до зони алкоголь... Тому сьогодні вранці дві сім'ї додатково отримали можливість побачитися з родичами. Але щось спробую зробити... Поче- кайте мене біля чергового на першому поверсі.

Роман Олександрович піднявся, що означало завершення розмови. У цю мить досвідчений фізіономіст прочитав би на його мужньому обличчі благородну рішучість «перевернути гори», аби тільки допомогти людям.

– Не прощаюся, – ввічливо схилив голову начальник.

– Спасибі вам, Романе Олександровичу! Дай вам Боже здоров'я, – по- дякували Скрипники начальникові і хутко вийшли за двері. У них знову зажевірла надія побачитися з сином.

– Яка прекрасна людина, – не могла стриматись емоційна Марія Ста- ніславівна. – Правда, Серьожо?

– Так, здається він справжній офіцер, – погодився з дружиною чоло- вік. Побачив, що вона зовсім заспокоїлася, а її обличчя знову набуло при- родного кольору.

***

Роман Олександрович справді не забарився і, як обіцяв, майже відразу вийшов з адміністративного корпусу.

Як тільки до майора в кабінет зайшли батьки Миколи, він зрозумів, що вже знає як зробити впертого хлопця більш зговірливим. „Зараз ти сам будеш умовляти мене”, – вже торжествував Кум свою майбутню перемогу над Миколою Скрипником, прямуючи до кімнати для виховної роботи із зеками.

Від усвідомлення своїх можливостей впливати на долі людей майор отримував майже естетичну насолоду, приховуючи це навіть від рідної дружини. Саме за ці солодкі миті любив Роман свою, м'яко кажучи, специфічну роботу.

– Приведіть до мене ув'язненого Скрипника із сьомого загону, – перед тим як увійти в кабінет, наказав він загоновому офіцерові – молоденькому, ще не дуже спритному лейтенанту, якого менше як рік тому призначили на цю посаду. – Швидше ворухіться, лейтенанте! Бігом, я сказав!

– Слухаюсь, пане майоре, – козирнув лейтенант і вже через дві хвилини завів ув'язненого до кімнати Кондратюка.

– Присядь, Миколо, – миролюбно запропонував майор хлопцеві. – А ви йдіть лейтенанте. Працюйте. Дякую за оперативність.

Микола обережно присів, інтуїтивно відчуваючи, що виникли якісь проблеми з улаштуванням батьків у тюремному готелі, і не помилився.

– Приїхали твої батьки, Колю... Ти і сам знаєш, що обидва готелі на зоні заповнені щент. Дві останні кімнати віддав перед тим, як зайшли до мене Сергій Васильович та Марія Станіславівна... Тато у тебе, виявляється, офіцер... Сильна людина... Чому про це нічого мені не казав?

– Не вважав, що це має якесь значення...

– Дарма... А мати твоя ледве тримається... Очі заплакані... А як почула, що вже немає вільних кімнат... У неї що, хворе серце?

– Так, громадянине начальнику...

– От і я це помітив. Як зміг заспокоїв твоїх батьків і навіть пообіцяв допомогти з кімнатою... До речі, я таки можу піти на певні порушення режиму. Поселю твою родину в дитячій кімнаті готелю. Поставимо ліжка, а через добу звільняться готельні номери...

– Дякую Вам, громадянине начальнику, – підвівся Микола, вдячно схилиючи голову перед офіцером...

– От що, хлопче... Давай відразу домовимось! Коли ми будемо з тобою

сам на сам, я для тебе просто Роман Олександрович, – раптом сердечно запропонував Кум...

– Дякую, Романе Олександровичу...

– Не поспішай дякувати, Миколо. На жаль, жодна добра справа не залишається безкарною. Ця народна мудрість перевірена тисячами років. Мушу страхуватися. Шеф мені голову зніме, коли дізнається, що я порушив правила надання побачень. Але для нього я вже маю пояснення, – витримав паузу майор. – Скажу, що пішов на цей крок, бо не міг вчинити інакше, коли дізнався, що твій батько офіцер. Проте, навіть шеф не знатиме, що, працюючи позаштатним фельдшером, ти будеш моїм секретним помічником... Зрозумій мене, Миколо, правильно... Я за своїми службовими обов'язками повинен володіти усією інформацією... Це не моя примха. – Роман Олександрович на хвилину замовк, уважно стежачи за реакцією ув'язненого. Він із легкістю читав на його обличчі емоції та почуття вдячності і розгубленості, відчаю та страху. – Не вагайся, Миколо... Погоджуйся, бо при всій повазі до твоїх батьків, побачення просто не відбудеться, якщо ти не підеш назустріч... Врешті-решт пожалій матір, – вимовив майор, наче поклав на стіл свою останню козирну карту.

– Пробачте, Романе Олександровичу... Я не зможу... Не вмію приховувати таємниць... Якщо когось „заложу”, мене вчислять через добу... Навіщо Вам такий безпорадний помічник?

– Не переймайся, хлопче. Я тобі гарантую, що ніхто, крім нас, не здогадається про нашу співпрацю. Ти як позаштатний фельдшер матимеш можливість безперешкодно бувати в усіх загонах зони. Після завершення обходу щовечора здаватимеш мені ліки й історії хвороб та доповідатимеш про все, що побачив і почув. Щоби відвести підозри щоденно викликатиму до себе і відповідних шнірів. Ніякого ризику. Погоджуйся, – наполегливо тиснув майор.

– Я не зможу, Романе Олександровичу! Дуже прошу Вас, згляньтеся над мамою! У неї справді хворе серце... Ви ж бачили... А я працюватиму і вдень, і вночі... Усе робитиму для Вас... Не зможу тільки бути стукачем...

«Здається хлопець психічно хворий, або ніяк не второпає куди потрапив, – зробив висновок Кондратюк, але стримав свої емоції. – Нічого, ще дозріє».

– Отже відмовляєшся... Бачу, начхати тобі і на матір... Ну дивися сам... Але пам'ятай, що це твій вибір. Добре, розмову закінчено. Вільний!

– Романе Олександровичу!

– Я сказав – вільний!!! Робиш людям добро і ніякої вдячності...

***

Двадцять хвилин, які Миколіні батьки чекали начальника, здалися їм вічністю.

Нарешті він вийшов із зони. Нервовим, швидким кроком подолав відстань від прохідної до адмінкорпусу, піднявся, перестрибуючи через сходинок, на другий поверх і, не приховуючи стурбованості, підійшов до подружжя Скрипників.

– Ви знаєте, особисто обійшов усі кімнати, – винувато почав виправдуватися майор. – Умовляв людей піти мені назустріч. Просив на добу скоротити відведений для них час побачення... Ніхто не погодився...

Кум помітив як знову зблідло обличчя жінки, а її кремезний чоловік став темнішим від чорної хмари. Розуміючи, що все відбувається за його планом, майор вів далі:

– Але ще раз прошу – не впадайте у відчай! Завтра для вас зарезервую найкращу кімнату... Навіть черги заздалегідь не займайте... А ваші речі, якщо бажаєте, залишіть у мене в кабінеті. Навіщо їх тягати туди-сюди? І прошу, не рвіть собі серце. Ваш син хороший, чесний хлопець... А від суми і від тюрми... самі знаєте. Через півроку порушу питання про дострокове звільнення Миколи. А завтра передзвонить мені о восьмій ранку... Ось мій службовий телефон... І домашній, на всяк випадок... Часом перед святами вище керівництво раптово резервує майже всі готельні номери для своїх знайомих... Будемо сподіватися, що цього до восьмої години не станеться, і я успішно влаштую для вас побачення з сином... І його теж попереджу, що ви приїдете до нього завтра...

– Дякуємо Вам за Вашу людяність... Будемо молитися за Ваше здоров'я, – заплакала Марія Станіславівна, ховаючи обома долонями сльози, які градом покотилися по її щоках...

А Сергій Васильович і Роман Олександрович міцно потиснули один одному руки, потім мовчки обнялися.

Залишили важкі торби в кабінеті начальника та повільно попленталися на залізничну станцію.

***

Вдома Скрипники не знали, куди себе подіти. Невдача з отриманням побачення вибила обох із колії. Щоб якось відігнати докучливі, невеселі думки, Сергій Васильович вирішив завершити свою статтю про прикладне значення отриманих наукових результатів у невійськових галузях. „Це сьогодні наука непотрібна в Україні, – заспокоював він сам себе, – а за-

втра усе може докорінно змінитися. Людство, складовою частинкою якого є український народ, не може не застосовувати алгоритми прийняття рішень у складних, мало визначених ситуаціях, коли суб'єктивні помилки людини можуть призвести до невинуватих жертв, планетарних катастроф. Інакше нам не вижити у цьому динамічному світі”.

Поступово підполковника захопили власні міркування та ідеї, і він стенографічним почерком, рядок за рядком, швидко нотував тези майбутньої статті, скрупульозно виписуючи складні для стороннього спостерігача формули.

Насправді ці громіздкі формули звучали в його голові, як висока поезія чи симфонія вічної боротьби Вселенського Розуму з непередбачуваними чинниками зла і темряви. І у такі миті творчого прозріння Сергій Васильович фізично відчував, що він насправді є невід'ємною часткою цього Вселенського Розуму, який надихає його на творчість і пошуки нових знань.

Близько півночі телефонний зумер повернув Сергія Васильовича до реалій життя.

– Слухаю вас, – підняв слухавку.

– Товаришу підполковник, пробачте, що так пізно. Вас турбує оперативний черговий підполковник Ткачук. Начальник інституту просив вас терміново зателефонувати йому додому. Запишіть будь ласка номер його домашнього телефону.

– У мене є... А що сталося, Стасе? І чому так офіційно?

– Нічого не знаю, Сергію. Чесно... Генерал особисто подзвонив... Міг би передоручити своїм заступникам... І голос у нього був схвильований. Але і словом не натякнув у чому справа...

– Ну добре, Стасе... Дякую тобі. Вже телефоную.

Сергій Васильович поклав слухавку і тихенько зазирнув у спальню. Дружина спала. „Слава Богу, телефон її не розбудив. Нехай відіспиться, бо за останні півроку зовсім змарніла”. Він перетягнув телефонний апарат, наскільки дозволяв шнур, подалі від спальні і, користуючись олівцем, набрав номер начальника інституту. Почув у слухавці голос генерала. Чітко доповів:

– Товаришу генерал-лейтенант! Доброго здоров'я. За вашим наказом телефонує підполковник Скрипник.

– Добрий вечір... Точніше доброї ночі, Сергію Васильовичу. Мушу відкликати вас із відпустки... І це не моє рішення. Десять хвилин тому мені

подзвонив Міністр оборони... Віталій Григорович наказав терміново відрядити вас до Москви... Казав, що стосовно вас Леоніду Макаровичу телефонував особисто Борис Миколайович...

– А яка причина такого форс-мажору, якщо це не секрет?

– До Росії надійшли рекламації про виникнення масових збоїв основних систем бойової техніки, яка була поставлена Єгипту, Пакистану та іншим державам. Оскільки саме ваші винаходи були покладені конструкторами в основу тих проблемних систем, вас просять виїхати з представниками Росії для участі в роботі комісії...

– Зрозуміло... Коли виїздити, товаришу генерал?

– За вами заїдуть завтра о сьомій ранку... Відразу поїдете до Борисполя... Службовий паспорт і квиток вам передасть офіцер Управління міжнародних зв'язків. Із собою, крім зубної щітки та інших предметів особистої гігієни, нічого не беріть. Військова форма також не потрібна... Усім необхідним, у тому числі валютою на відрядження, забезпечить російська сторона. Які маєте запитання?

– Все зрозуміло, товаришу генерал. Запитань не маю.

– Вдома як? Дружина впорається з сімейними обставинами, через які ви взяли відпустку?

– Сподіваюся, що впорається... Та і я не маю намірів затримуватися за кордоном...

– Тоді бажаю вам успіху, Сергію Васильовичу. Щасливої дороги, плідної роботи і благополучного повернення до Києва...

– Дякую Вам, товаришу генерал... До побачення...

На іншому боці телефонного дроту поклали слухавку. Треба було терміново діяти, бо для сну залишалися лічені години...

„Марію не будитиму... А Роману Олександровичу передзвоню”, – вирішив для себе підполковник, шукаючи папірець із телефонами виконуючого обов'язки начальника установи.

– Алло, – почув Сергій Васильович теплий жіночий голос.

– Доброї вам ночі... Це підполковник Скрипник... Перепрощую, що телефоную так пізно. Невідкладна справа до Романа Олександровича...

– Не перепрощуйте, я вже звикла. Зараз чоловік підійде.

«Хто там?» – почув у трубці Сергій Васильович ледве чутний голос майора. «Підполковник Скрипник», – відповів жіночий голос...

– Слухаю, Сергію Васильовичу! Бачите, не дарма записав для вас і домашній телефон. Що трапилось?

– Хочу вам ще раз подякувати за вашу доброту. Але, звичайно, телефоную з іншої причини. Мене терміново відкликали з відпустки. Закордонне відрядження... Рано вранці вилітаю до Москви. Дуже прошу допоможіть Марії завтра... Там такі торби... Я, здоровенний бугай, і то їх тягнув аж бриніли жили...

– Сергію! Про що ви говорите? Ми ж офіцери! Зроблю усе, що потрібно. Хай тільки Марія Станіславівна не забуде зателефонувати мені о восьмій годині ранку на службовий телефон.

– Дякую вам, Романе Олександровичу... Як повернуся – з мене поляна...

– Товаришу підполковник... Я ж від щирого серця, – образився майор.

– І я від щирого серця... Є речі, які не купиш і за мільярди. Наприклад, справжню дружбу. Чи не так, Романе Олександровичу?

– Згоден... Тему закрили... Щасливої вам дороги.

– Добраніч, – попрощався Сергій Васильович, не поспішаючи класти слухавку.

«Дивно... Таке відчуття, що навіть короткі гудки після розмови з Романом заряджені теплом і світлою надією... Боже! Як я міг забути про Петра? – раптом згадав свого найкращого шкільного друга, з яким не бачився вже кілька років. – Здається, він служить у відділі карного розшуку в обласній міліції Чернівців. Може, чимось зарадить у справі з Миколою? Треба дзвонити».

Знову підняв слухавку, набрав вісімку, код Чернівців і номер 02.

– Міліція, – пролунав утомлений жіночий голос.

– Вас турбує з Києва підполковник Скрипник Сергій Васильович – друг Бесараба Петра Михайловича. Будь ласка, підкажіть його домашній телефон... Це терміново.

– Як тільки порядна людина очолила карний розшук, усі раптом стали його друзями... Пробачте, але я не маю права давати всім номери приватних телефонів керівних працівників, – невдоволено, але ввічливо відмовив жіночий голос.

– Будь ласка, тільки не кладіть слухавку. Я вас дуже прошу... Передзвоніть йому тоді самі й повідомте, що з Києва телефонує підполковник Сергій Скрипник...

– Добре, зараз спробую, – зглянулася жінка та відключила на кілька хвилин свій мікрофон. – Записуйте, товаришу підполковник, 3-54-03. Код ви знаєте...

– Дуже вам дякую...

– Прошу...

Сергій Васильович набрав телефонний номер друга, вибачився за нічний дзвінок і все розповів про Миколу, його ув'язнення, невдале побачення, розмову з Романом Олександровичем та про своє термінове закордонне відрядження. Попросив посприяти у залагодженні сімейної драми.

Потім виставив стрілку будильника на шосту ранку і оперативно зібрав невеличку валізу. Увійшов до спальні, тихенько влаштувався поруч із дружиною і майже відразу заснув.

***

Коли будильник задзвенів, Марії Станіславівні снився тривожний ранковий сон... Піщаний одеський пляж „Аркадія”. Яскраве сонце. Синє, синє море і щасливий гомін відпочивальників. Десятирічний Ніколушка пірнає з маскою в теплу воду, шукаючи кольорові камінці. Знову пірнув і ніяк не виринає... Сергій, нічого не помічає. Лежить поруч, готуючись до вступних іспитів в академію... „Виринай скоріше, синку!” – прошепотіла Марія Станіславівна, відчуваючи як гучно закалатало її серце, та прокинулася від неприємного, навіть огидного звуку будильника, який, здається, був здатний підняти цілий будинок.

– Сергію, коли ти купиш інший будильник?! Цей вже мене дістав! – натисла дзвінок, потягуючись у ліжку. – Боже, ще тільки шоста ранку! Я ж ставила його на шість тридцять!

– Це я переставив... За годину їду в закордонне відрядження. У Росії виникли проблеми з технікою, яку продали Єгипту і Пакистану...

– А без тебе цих проблем вирішити неможливо? До чого тут Росія? Хіба ти служиш не в Збройних Силах України? А може, ти вже забув, що в Бучі нас чекає син, якому треба нашої допомоги? Знову кидаєш нас зі своєю клятою службою...

– Заспокойся, Машо. Не накручуй себе. Ти вже заснула, коли подзвонили з інституту. Ситуація дуже серйозна. Ідеться про багатомільйонні російські контракти... Мене відряджають після особистого прохання президента Росії. Я військова людина і, сама розумієш, мушу виконувати накази...

– Я це розумію, але хто зрозуміє мене? Як я без тебе потраплю на побачення з сином, якщо знову буде халепа? – заплакала жінка, схлипуючи крізь сльози.

– Тільки не треба плакати, – спробував заспокоїти дружину Сергій

Васильович, цілуючи її солоні очі. – Я вночі вже телефонував Романові Олександровичу. Він допоможе. Ти тільки спершу передзвони йому о восьмій годині на цей номер. А вже потім виїжджай до Бучі.

Клаптик паперу з телефонним номером трохи заспокоїв Марію Станіславівну.

– Бережи себе, Серьожо. І повертайся якнайшвидше, – міцно пригорнулася.

До несподіваної розлуки лишалося менше від години.

ГЛАВА II

ДИТИНСТВО Юрія

Ректор Університету медицини та вільних мистецтв Генеральної Болонської школи Юрій Дрогобич завершував рукопис своєї книги. Запашна італійська ніч була оксамитово теплою й місячною.

Юрій ретельно витер від решток чорнила своє перо, поклав його на стіл і загасив свічку. Дочекався, коли висохне напис на пергамені. Вже у темряві перегорнув останню сторінку записника. Лишилося вписати назву та продумати передмову... І все, десятилітню працю завершено. Підвівся з крісла. Замріяно потягнувся. Тильними сторонами долонь розім'яв м'язи спини.

«Боже праведний! У мене ж сьогодні день народження! Невже тридцять один рік? Згадав, коли на дворі майже північ».

– Дякую тобі, Отче, за мої літа і хліб насущний! – посміхнувся, перехрестився на образ і низько вклонився. Відчув як уже від першого уклону спині значно полегшало. – Дякую вам, тату і мамо, що дали мені життя, – вдруجه вклонився ректор, повертаючись туди, де далеко-далеко був його рідний Дрогобич. – Дякую Вам, отче Євтимію, що благословили мене в дорогу до знань, – знову вклонився доктор медицини. – Дякую тобі, моя рідна руська земле Галичино, люба мені родино, що надихаєте безперервно вчитися і здобувати нові знання, – вчетверте вклонився Юрій та перейшов до дихально-фізичних вправ, які завжди робив перед сном.

„Вітаю і тебе, Юрку! – сам себе подумки привітав ректор уславленого університету. – Як одна мить промайнуло майже двадцять років відтоді, коли вперше по-справжньому замислився про сенс життя та про можливості одної людини докорінно змінити на краще цей світ. Через два роки буде вже тридцять три, а що я встиг зробити?»

Ісус прожив тільки тридцять три роки, а залишив після себе учнів, які склали Новий завіт із найсвітлішою молитвою Христа «Отче наш». І праведні християни, завдяки Ісусові, поступово змінюють цей світ на краще...

А я... Проте, бігме, ніколи не забував, що я син дрогобицького ремісника Михайла Котермака з Русі... І дякую тобі, Господи, що маю ще час зробити те, що замислив”.

Розстелив постіль, торкнувся головою подушки і блискавично опинився в яскравому дитинстві – місті солеварів та славних ремісників Дрогобичі, що біля прозорої, як сльоза, річки Тисмениці...

***

– Пане отче! А чому на цвинтарі пишуть про небіжчиків, що вони раби Божі? – запитав старенького, з білим, як сніг, волоссям монаха Євтимія його дванадцятилітній учень Юрко. – Чи гоже людям бути рабами, навіть Божими? Чи не краще всім бути вільними та рівними, як отим птахам?

– Так завжди писали – і дідам, і прадідам нашим... А воля... воля завжди обмежується... Навіть птахи, хоч і літають нібито куди їм заманеться, не можуть орати й засівати землю, а риба, хоч би як прагнула, не злетить з нашої Тисмениці в дрогобицьке небо, – пояснив учитель, відкладаючи вбік Псалтир.

– Отче Євтимію! Дозвольте Вам заперечити, – шанобливо і водночас запально попросив хлопчик, карі очі якого сяяли радістю таїнства перших свідомих кроків пізнання світу.

– Прошу, синку, – захопив учня мудрий монах, знаючи, що тільки той знаходить істину, хто шукає її. А, якщо знайшов, то шукає далі, коли з’являються сумніви.

– Я не думаю, що буде правильно порівнювати свободи людини з природними особливостями птахів, риб чи комах, – почав хлопчик. – У птахів одні особливості, у риб зовсім інші... А Ви колись самі казали, що Бог створив людину вільною і назвав Адама сином, а не рабом. Це вже недобрі люди, які зневажають Бога, ставляться до інших людей, наче до рабів чи худоби... От скажіть мені, отче! Чому багаті міські патриції, які засіли у магістраті Дрогобича, забули слова Ісуса Христа чинити людям те, чого хотіли би, щоби люди чинили їм?

Отець Євтимій помовчав, не знаючи що відповісти малому, бо й сам за своє довге життя не раз був гноблений тими, що мали хоч якусь владу

над людьми.

„Яке ж дитя розумне і допитливе підростає у Михайла, – міркував над запитаннями учня старий монах. – Хіба такому дитяті та йти за батьком у ремісники, щоб мов кріт ціле життя добувати під землею сіль? А як розумно він розмовляє, наче високоосвічена людина! Поговорю з Михайлом, щоб дозволив хлопцеві подвоїти час на школярство. Та й грошей за це не візьму”.

– Я так тобі скажу, Юрію, сине Михайла, – нарешті поважно, як рівний рівному, відповів учитель. – Навіть я, старий монах і твій учитель, який уже кілька разів прочитав Псалтир, Часословець і Житіє Києво-Печерських угодників, ніколи не замислювався над тими питаннями, що болять тобі. І ти, синку, пізніше сам знайдеш відповіді. Бо кожен, хто просить – одержує, хто шукає – знаходить, а хто стукає – відчинять йому... А тепер домовимось про наступні уроки... Завтра починаємо вивчати латину... Читатимеш і писатимеш латинською мовою... Ти вже навчився і читати, і писати руською. Від купців навчився розмовної італійської... Вивчай і далі мови, хлопче. І хай книга стане твоїм хлібом насущним. Знатимеш мови – матимеш можливість студіювати в найкращих європейських університетах. А вже з висоти отриманих знань знайдеш відповіді на свої запитання... Домовились?

– Так, отче Євтимію! Сердечно дякую Вам, – поцілував Юрко руку старенькому і тяжко зітхнув, бо зрозумів, що мудрий учитель теж знає далеко не все.

– На сьогодні урок закінчено. Благослови тебе Господи, – перехрестив хлопчика монах, і малий полетів додому, підстрибуючи та швидко махаючи руками, як пташка крилами...

***

– Юрку! Почекай! – раптом почув хлопчик за спиною голоси своїх друзів. То були Ізя та Збишек. Миттю зупинився і радісно привітався із ними.

– Добридень, хлопці! Мерщій за мною, бо Оленка сваритиме, якщо спізнюся на обід... А що таке сталося, що примусило вас прибігти до церкви удвох?

– Сталий вітер дме з ріки прямо на наші пагорби, – намагаючись обігнати Юрка, радісно оголосив новину Ізя Цехман – молодший син дрогобицького ювеліра, худенький, невеличкого зросту хлопчик із шапкою чорного кучерявого волосся на голові. За свій маленький зріст від друзів

він отримав прізвисько «малюк», але на це ніколи не ображався. – Кращої нагоди для випробування нашого крила ще не було, – додав Ізя, ледве встигаючи за моторним Юрком...

– А крило перевірили? Може десь пір'ячко відклеїлося, – збуджено уточнив у хлопців Юрко, ще більше прискорюючи біг додому.

– Авжеж перевірили, – теж на ходу відповів найвищий, білявий і флегматичний Збишек Місевич, який майже рік майстрував крило під керівництвом Юрка, ховаючи свою роботу від батьків під самісіньким дахом.

– Тоді, хлопці, біжить за ним та обережно несить до нашого пагорба. А я швиденько заскочу додому, поїм і наздожену вас...

На всяк випадок, щоб до них не чіплялися дорослі й не лякали карою небесною, сплетене Збишеком з вербової лози птаха-крило хлопці називали «вітрилом», яке вони начебто майстрували для катання взимку на grindжолятах, а влітку – на саморобному човні у тисменицькій запруді. Своє крило хлопці ретельно обклеїли пір'ям. Для цього спершу зварили клей із дрібно перемелених за допомогою каміння риб'ячих кісток.

Плести з лози Збишек навчився від тата, який столярював у Дрогобичі, виготовляючи для заможних городян вишукані дерев'яні ліжка, столи і лави, а з лози – плів кошики і стільці, які мали неабиякий попит. Замовляти меблі до майстра Місевича часом приїжджали із самого Львова. А одного разу приїхали навіть зі столиці Речі Посполитої Кракова.

Малюк Ізя був головним постачальником пташиного пір'я, що залишалося після общипування курей, качок та гусей, яких невпинно поглинала велика єврейська родина ювеліра Цехмана. Саме цим, переважно білого кольору пером, обклеїли хлопці своє штучне крило.

Крім того худенький, але тренований від лазіння по деревах Ізя Цехман, завдяки своїй маленькій вазі та зросту, якнайкраще підходив для випробування літального апарату. Він, наче кішка, міг без втоми висіти на гілках дерев, а якщо й зривався на землю, то також падав тільки на ноги, завжди проявляючи дивовижну координацію і вправність...

Два роки перед цим, спостерігаючи за польотом птахів, Юрко помітив, що деякі з них, наприклад лелеки й орли, можуть тривалий час кружляти у повітрі з майже нерухомими крилами. «Отже щось їх підтримує. Але що?» – намагався знайти відповідь хлопчик. І допоміг йому розгадати цю загадку вітер, що якось підхопив з подвір'я цілу купу сухого листя і пір'я, підняв у небо та поніс невідомо куди. «Вітер!? Це ж вітер підтримує високо в небі птахів, на який вони спираються крилами! І що важчий птах, то більші йому потрібні крила, щоб літати».

Спостережливий Юрко також дійшов висновку щодо важливості співвідношення ваги і площі крил літаючих птахів, коли порівняв вагу і розміри курчати й шуляка. У шуляка він поцілів каменем, коли той задушив курча та намагався подалі відтягнути з їхнього подвір'я.

Обох убитих птахів хлопчик зважив саморобними терезами, які зробив із рівненької липової гілочки. До одного кінця терезів він прив'язав птаха, а до другого – для рівноваги – торбинку з камінцями. Виявилося, що вага у курчати і шуляка була майже однакова. Проте крила у хижого птаха, які хлопець вимірював за допомогою тоненької мотузки, були за площею майже втричі більшими, ніж у його жертви. «Отже кури не літають, бо є заважкими для своїх маленьких крил», – зробив хлопець ще один важливий крок у своїх дослідженнях.

Потім Юрко, користуючись камінням і більш великими терезами, порівняв свою вагу із вагою вбитого коршака. Так розрахував розмір штучних крил, які могли би підняти його за допомогою вітру в небо. Ці величезні, майже у двадцять разів більші від крил шуляка, штучні крила мали бути легкими й міцними, щоб вітер і вага людини не зламали і не зігнули їх під час польоту. Він добре пам'ятав, як каменем з неба падав орел, згортаючи свої крила і знову розгортаючи їх уже перед самісінькою землею.

І знову спостережливість підказала Юрію, з якого матеріалу можна побудувати крила. Кошики та інші корисні речі з верболозу, які спритно плів його товариш Збишек Місевич, були легкими й водночас достатньо пружними та міцними.

Щоб перевірити придатність верболозу, Юрко поділився своїми міркуваннями з друзями. Запропонував спочатку сплести з верболозу маленькі крильця. А вже після вдалих проб братися за плетіння великого крила.

Тоді вони й поклялися своїм життям, з'ївши по грудочці солонуватої дрогобицької землі, що ніхто не дізнається про цю спільну таємницю, та завзято взялися за роботу.

Збишек доволі швидко сплів перші крильця, які нагадували лелеку, що кружляє в небі. Але співвідношення площі крил і ваги „журавлика” виявилися не набагато кращими, ніж у курки.

– Гарна робота, Збишеку, – похвалив друга Юрко, – але цей „журавлик” заважкий, не полетить. Треба подумати як зменшити його вагу.

– Верболіз сирий... Може „журавлика” на сонечку просушити, – невпевнено запропонував Ізя.

– Правильно, – зрадів підказці Збишек. – А ще я спробую зменшити

кількість гілочок верболозу, а крило потім зміцню пір'ям птахів, яке наклеїмо зверху нашого журавлика.

Пропозиції було схвалено і, врешті-решт хлопці таки змайстрували свого „птаха”, габаритно-вагові параметри якого вже задовольняли Юрка. На своєму пагорбі на околиці Дрогобича вони запустили журавлика назустріч вередливому вітрові у перший і, як з'ясувалося, в останній політ.

Журавлик, похитуючи крильми, почав набирати висоту. Але вітер раптом змінив напрямок і своїм поривом збив його з крила та закинув далеко-далеко, аж до самої середини Тисмениці. Вони ще довго бігли за журавликом уздовж берега, сподіваючись, що він десь зачепиться. Марно... Врятувати пташку не вдалося.

Але своє „курли” на користь сміливого плану цей журавлик таки сказав та й ще красномовно попередив і про цілком реальну небезпеку.

Тому до великого крила, щоб воно було керованим у польоті, передбачливий Юрій запропонував прив'язати три тоненькі але міцні мотузки (з лівого й правого боків і за хвостову частину), щоб, спаси Боже, ніхто зненацька не улетів, як їх журавлик, і не загинув під час випробування. Ці мотузки хлопчики сплели з дикої коноплі теж власними руками, навчаючись багатьом корисним справам під час реалізації своєї аж ніяк не дитячої мрії.

І сьогодні, завдяки сильному, але не поривчастому вітрові, якого майже ціле літо чекали хлопці, мало статися диво, створене їхніми розумом і руками, що дав їм Господь.

***

Удома Юрка вже чекала старша сестра Олена, щоб нагодувати братика. Їх мама вмерла під час пологів, коли Юрась був ще зовсім маленьким. Сестрі подобалося грати роль вимогливої суворої матері, тим паче, що Юрій жодного разу її не ослухався.

У чотири роки Юрко важко захворів. І Олена удень і вночі була поруч із братиком, який згасав і танув у неї на очах. Його шкіра пожовтіла, а живіт став таким великим, що хлопчик уже нічого не бачив перед собою крім свого величезного живота.

Від їжі його нудило й усі спроби Оленки якось нагодувати братика закінчувалися невдачею. Усе, що він ковтав, майже відразу опинялося на підлозі. Вода і шипшиновий відвар – єдине, що приймав організм дитини.

Від слабкості Юрко вже не міг самостійно повертати голову, а коли він

якось заснув, то побачив жахливий сон, від якого кров холонула в жилах.

Цілу ніч він літав у безмежному чорному просторі та й ще у чорній, задушливій труні. У цьому страшному сні хлопчик ясно усвідомлював, що ні зверху, ні знизу, ні з боків – абсолютно нічого немає. Він тільки чув, як гучно стукотить його серце, боляче шугаючи в скроні.

„Чому я опинився у цій жахливій темряві? – заплакав уві сні Юрко. – Якщо я вмер, то чому мене не поклали поруч із мамою?“. Проте ніхто йому не відповідав і не міг відповісти, а жахливий політ у чорній безодні тривав. Він спробував пригадати сестру і тата, але замість рідних обличчя пам'яті з'являлася тільки чорна темрява.

Коли прокинувся після виснажливого нічного кошмару, то побачив маленьку зелену комашку, яка кружляла в яскравому промені сонця. Після чорної темряви цей світ був дивовижно яскравим і гарним.

Сестра увесь день міняла Юркові на лобі вологі рушнички, розповідаючи казки, яких її навчила мати. Від прохолоди рушничка стукіт у скронях тихішав і хлопчик зосереджено дивився на Олену, намагаючись не заснути та якнайкраще запам'ятати її обличчя.

Проте разом із сутінками Юрко заснув. І знову прийшов той самий сон та відчуття, що він летить невідомо куди в чорній жахливій труні, не в змозі щось зробити. Від страху хлопчик щільно заплющив очі, намагаючись переконати себе, що і труна, і чорна безодня – це тільки поганий сон і врешті-решт він уранці прокинеться. Аж раптом удари по скронях ущухли, і він не почув, а відчув слова: «Розплющ очі».

Малюк виконав команду і з жахом побачив, що летить у труні, яка раптом стала прозорою. Навколо всюди була чорна безкрая темрява і лише праворуч він помітив мерехтливе сяйво. «Туди», – тільки встиг подумати Юрко, і його прозора труна миттю опинилася серед яскравих зірок, що були майже такими, як і в Дрогобичі ясної, не місячної ночі. Але це було не дрогобицьке небо, бо зірки миготіли усюди, наче хтось украв і Дрогобич, і Тисменицю, і взагалі всі поля, ліси та гори.

– Боженьку, рідненький! Поверни мені землю і мій Дрогобич, – заплакав у відчаї хлопчик. Після цих слів він полетів у бік яскравої зірки, що швидко збільшувалася, перетворюючись у сліпучу, круглу пляму. «Це – Сонце», – пролунало в його голові. «А це – Земля».

– Земля? Така маленька? – здивувався малюк, коли побачив перед собою круглий гарбуз блакитного кольору. – А де ж Дрогобич?

Гарбуз, який хтось назвав Землею, миттєво збільшився, темрява зникла, і хлопчик упізнав і синю стрічку Тисмениці, і маленькі хатинки, солом'яні

дахи яких спалахували один за одним від ранкових сонячних променів. «Як гарно!» – засміявся у захваті Юрко і прокинувся у своєму ліжку.

Голова не боліла, але повернути її вбік йому забракло сили.

– Сонечко, – прошепотів хлопчик промінчикові, в якому кружляла знайома зелена комашка.

Ще п'ять ночей він подорожував уві сні, поступово позбавляючись страху, бо вже знав, що вранці повернеться у своє ліжка.

На сьомий ранок зелена комашка кудись щезла, і хлопчик відчув, що зголоднів. Попросив їсти.

Поступово страшна хвороба відступила, а сестра Олена і тато Михайло не змогли не помітити, що після одужання Юрко відразу почав розмовляти, як дорослий, запам'ятовуючи всі казки, прислів'я й молитви, навіть якщо почув їх тільки один раз. Але про свої сні хлопчик вирішив нікому не розповідати, далі крок за кроком удосконалюючи здібності осмислено подорожувати уві сні.

Нікому і ніколи вголос він не читав і своєї молитви, яка з'явилася в його голові після того сну, коли він побачив, що земля є маленькою планетою, а всесвіт – безмежний: «Отче наш, суцїй у вічному та безмежному всесвіті! Хай святиться ім'я Твоє, хай буде царство Твоє, як у безмежному всесвіті, так і на нашій маленькій планеті Земля. Хліб наш насущний дай нам щодень і пробач нам за провини наші, як ми прощаємо винуватцям нашим. Не введи нас в оману та позбав нас від спокуси. Хай Твоє царство, сила і слава житимуть повсякчас. Амінь».

***

Коли хлопчик ластівкою влетів до хати, Олена, мов старенька бабуся, зробила йому суворим голосом зауваження:

– Обережніше, Юрку! Лігаєш, як навіжений... Скрутиш в'язи.

Але попри свою суворість вона ніжно притиснула голову брата до себе і погладила його, як це дуже давно робила з нею мама.

Зі смертю мами дитинство Оленки скінчилося, і вся жіноча робота лягла на її худенькі плечі. Тато дозволяв синові практично все і можливо не привів до хати мачуху саме тому, що очі Юрія щодня нагадували йому очі покійної дружини.

Схожість братика з мамою сприяла тому, що в родині він зростав в атмосфері поваги та любові. Але ж і не любити такого малюка було попросту неможливо. Бо і тато Михайло, і сестра Оленка, й усі сусіди та знайомі любили малого Юрка ще за його допитливість і гречність до

кожної людини. Він завжди із доброзичливою посмішкою першим казав „добридень” до людей, знімаючи з голови свій капелюшок. Він цікавився усім, на що інші навіть не звертали уваги. А малога цікавило геть усе.

– Чому комахи і птахи літають, а люди не можуть, – докучав хлопчик татові.

– Бо такими нас створив Господь, – приблизно такі відповіді майже на всі запитання чув від дорослих.

– Тату, але ж не Бог, а сама людина зробила колеса і фіру, щоби перевозити і себе, і важкі вантажі. Так само і човни будують люди, щоби плисти по річці... Чому ніхто ще не спробував побудувати собі крила, щоби перелітати річки і гори?

– Не гніви Господа, синку. Небо Господь створив для себе і для птахів, а землю з річками та морями – для людей, тварин, риб...

Та, якщо іншим дітям цієї відповіді було б цілком достатньо, то Юрка, який вже навчився літати уві сні, це аж ніяк не зупинило.

І сьогодні, швидко поглинаючи хліб із молоком, хлопець думками вже був на зеленому пагорбі, що збігав квітучим килимком у Тисменицю. Стрічка, яку він закріпив разом із друзями до самої верхівки осокара, що самотньо стояв на пагорбі, показувала напрямок і силу вітру. Вони терпляче чекали цього вітру з ріки до пагорба, чергуючи біля осокара. Бо тільки такий вітер, за розрахунками Юрія, був необхідний для випробування.

– Дякую, Оленочко! Можна мені з хлопцями на Тисменицю? – попросився Юрко у сестри, вже на ногах допиваючи молоко з глиняного горнятка.

– Та біжи вже, але повертайся не пізніше заходу сонця, – дозволила Олена. Останні слова сестри Юрко вже почув надворі...

***

Збишек із Ізею, наче мурахи, тягнули птаха-крило до Тисменці, обережно притискаючи його до землі, коли вітер намагався вирвати їхнє творіння з рук.

Юрко наздогнав своїх друзів, коли до верхівки пагорба лишалося менше як сто кроків.

– Перепочинемо і почнемо, – попросив він і впав на запашну траву, відсапуючись після тривалого бігу.

– Хлопці, дозвольте мені бути першим, – заканючив Ізя. Я найлегший...

– Добре, добре, – погодилися Збишек та Юрко. Ізя спалахнув щасли-

вою посмішкою.

– Спочатку розвернемо його проти вітру, – підвівся Юрко. – Отак, щоб вітер увесь час притискав до землі... Збишеку, ти надалі триматимеш крило з правого боку, а я – з лівого. В одній руці мотузка, в другій – край крила. Зрозуміло?

– Зрозуміло, – в один голос відповіли хлопці.

– Ізю, коли ми зі Збишеком повільно піднімемо крило, ти двома руками вхопишся за ці півкільця знизу, – продовжував наставляти Юрко.

– Та знаю я все, – нетерпляче перебив Ізя.

– Міцно тримайся за півкільця, а ми зі Збишеком будемо утримувати нашого птаха вже тільки за допомогою мотузок, поступово підтягуючи хвіст до землі та одночасно піднімаючи верхню частину, – продовжував Юрій. – Потім будемо повільно відпускати мотузки, не дозволяючи вітрові підняти тебе занадто високо, водночас розганяючи у бік Тисмениці. Над річкою стрибнеш у воду... І головне – нічого не бійся, коли вітер почне піднімати тебе до гори.

– А я й не боюся, – збуджено підстрибував Ізя, якому вже не терпілося злетіти в небо. – Дивіться, хлопці, вітер вщухає! Може розпочнемо? – показав рукою на стрічку, що рівномірно вирувала над осокором.

– Присядьмо. Ще раз повторімо про себе, як будемо діяти, і розпочнемо... Але пильнуймо крило, щоб не полетіло, – запросив друзів Юрко.

За мить хлопці підвелися й розпочали довгоочікувану випробу.

Рівномірний вітерець таки дозволяв повністю контролювати ситуацію. Коли Ізя, мов кліщ учепився знизу за крило, Збишек і Юрко повільно нахилили його. Струмінь повітря почав робити свою справу, і крило ожило та, потужно висмикуючи з хлопчачих рук тоненькі мотузки, повільно пішло угору.

– Я ле-чу-у-у! Хло-о-оп-ці, я ле-чу-у-у! – заволав своїм тоненьким голосочком Ізя, – від-пус-ка-а-ай-те мо-туз-ки-и!

– Збишеку, тягнемо до ріки, – крізь зуби вимовив Юрко. – Долоні пече. Ледве тримаю.

– Потерпи, зараз допоможу, – заспокоїв Збишек, намотуючи свої мотузки на праву руку та перехоплюючи мотузки ватажка лівою рукою. – Роби як я! Готовий? А тепер біжімо...

Та вище вітер виявився значно сильнішим від цих кмітливих, але ще замалих хлопчаків. Не дав добігти ближче до води та нагло вирвав тоненькі мотузки разом зі шкірою дитячих долонь.

Але хлопці не відчували болю, заворожені дивом польоту молодшого друга, який безстрашно лементував „я ле-чу-у”. Вони не знали, що від прогрітої сонцем землі линув потужний потік повітря також і догори, який підхопив крило наче осінній листок, не збираючись відпустити його на волю. Не помітили вони й орла, що кружляв у небі ледве помітною цяточкою та був єдиним свідком хлопчачого тріумфу.

Некероване крило, підхоплене висхідним потоком, наче велетенський білий орел, плавно кружляло по великому колу над ними, не збираючись знижуватися.

– І-зю-у, три-май-ся-а! – закричав Юрко, бо збагнув небезпеку. Його крик підхопив Збишек...

Аж раптом якась чорна блискавка вдарила крило. Воно різко нахилилося і по спіралі стрімко полетіло донизу...

– І-зю-у! – вголос заридав доктор Юрій Дрогобич і прокинувся... Навколо панувала тепла, запашна італійська ніч, а серце ректора болонського університету медицини і мистецтв було готове вискочити з грудей.

ГЛАВА ІІІ

Павутиння „зони”

Коли двері за чоловіком зачинилися, Марія Станіславівна вимила посуд, перекрила гарячу й холодну воду й почала чекати восьмої ранку. Подзвонила Лідії, яка вранці повернулася з відрядження та пообіцяла на власній «Волзі» підкинути подругу до залізничної станції «Святошин».

Рівно о восьмій зателефонувала до Бучі.

Роман Олександрович після нічної розмови із Сергієм Васильовичем теж чекав її дзвінка. Коли почув голос Марії Станіславівни, привітно відповів.

– Доброго ранку, пані Маріє! У мене добра новина. Кімната для вас звільняється о десятій. За годину відходить електричка на Бучу. На станції вас чекатиме моя службова дев'ятка.

– Дякую вам, Романе Олександровичу. Вже їду.

– Тоді до зустрічі.

З комфортом, обговорюючи з подругою різні теми, починаючи від боротьби зі зморшками й закінчуючи підготовкою до святкування Нового року, доїхала Марія до залізничної станції. Без учорашньої тисняви дісталася електричкою Бучі. На автобусній зупинці її справді чекала дев'ята модель „Жигулів”. Через п'ять хвилин вона вже була біля адміністративного корпусу виправної установи. Вибігла на другий поверх і постукала у двері кабінету начальника.

– Заходьте, – почула з-за дверей голос Кондратюка й увійшла.

Привіталися. Майор галантно піднявся, допоміг зняти шубу. Потім поцілував їй руку, сідаючи за приставний стіл напроти відвідувачки.

– Я вже дав необхідні розпорядження, Маріє Станіславівно. Ваша кім-

ната готується. Сина теж повідомив, що батько поїхав у відрядження... А речі, як і просив Сергій Васильович, вам допоможуть занести до готелю... Але про це ваш чоловік турбувався дарма... Бо усі свої наради з підлеглими я починаю словами про ставлення до відвідувачів, як до власних батьків чи братів і сестер...

– Ми вам вдячні, Романе Олександровичу...

– Пані Маріє! Не треба дякувати... Це я вдячний долі за те, що вчора побачив вас... Таку вродливу і таку нещасну... Повірте, я зроблю все, щоби зменшити ваше горе, – раптом з пристрасстю заговорив майор. Узяв долоню Марії Станіславівни та схилив голову для поцілунку.

– Пробачте, я вас не зовсім розумію, – розгублено вимовила жінка, намагаючись висмикнути свою руку та ще не здогадуючись до чого веде начальник.

– Ми вже дорослі люди, Маріє Станіславівно. Навіть наші діти вже дорослі. У мене прекрасна дружина. Старшій доні скоро сімнадцять, а синові – чотирнадцять. Але, коли я побачив вас учора, світ для мене наче перевернувся. Я закохався... Повірте, це почуття є сильнішим від мене. Заради вас я готовий на все.

– Припиніть, Романе Олександровичу! Я кохаю свого чоловіка... До того ж у нас горе... Син у біді... Мені звичайно приємно, що в мене закохуються такі чоловіки, як ви... Але, пробачте, крім дружби я вам нічого не зможу запропонувати...

– Не поспішайте казати „ні”... Доля і здоров’я вашого сина залежать від багатьох чинників. Тут, на жаль, не санаторій. Без нашої підтримки вашого сина можуть і згвалтувати, а, якщо пручатиметься, то і позбавити життя...

– Я це розумію, товаришу майор, і як мати дуже вам вдячна, – знову невдало спробувала жінка звільнити свою руку з полону.

– Давайте без офіціозу. Відтепер ви для мене Марія, а я для вас Роман. Переходьмо на «ти». Пропоную укласти між нами усну угоду строком на шість місяців, про яку необов’язково ще комусь знати. За цією угодою ти отримаєш можливість бачитись із сином, коли тобі заманеться. Тримати-му в резерві кімнату, яку протягом шістьох місяців сам буду оплачувати... Син на зоні матиме статус моїх підлеглих, оскільки працюватиме поза штатним фельдшером... Через три місяці організую триденну відпустку для Миколи додому... Це, звичайно заборонено і практично неможливо, але заради тебе я це зроблю. Ще через три місяці ініціюватиму дострокове звільнення сина. У характеристиках клопотатиму про поновлення

Миколи в інституті та забезпечу звільнення його від принизливого цілодобового нагляду з боку міліції після повернення з ув'язнення...

– Не продовжуйте. На такі умови я мабуть погоджусь...

– А про інші умови не хочеш дізнатися?

– Здогадуюсь... Але це тільки заради сина, – ледве чутно прошепотіла жінка.

– Іншої відповіді від справжньої матері я й не чекав... Отже, маю ще тільки одну умову... На півроку ми станемо коханцями.

– Добре, що не змушуєте покохати вас, – врешті-решт висмикнула свою руку з гарячої долоні майора.

– Ні, на це я не сподіваюсь... Просто пропоную цивілізовані інтимні стосунки між гарними, ще молодими людьми. Це сприятиме і нашому здоров'ю... Запевняю, ти ні про що не пожалкуєш...

– Боже, як гидко, – сховала у долоні своє палаюче обличчя жінка. – Невже я схожа на шльондру?

– Даруйте, але, по-перше, із шльондрами не мав і ніколи не матиму будь-яких стосунків, тим паче статевих... Не люблю, знаєте, бруду... А, подруге, Маріє, я просив казати «ти» і називати мене Романом. Хіба це так важко?

– А хіба ця угода не є брудною? – спробувала атакувати Марія Станіславівна, усвідомлюючи власну неспроможність відмовити цьому досвідченому шантажистові.

– Брудна щодо твого сина? – негайно парирував майор укол Марії Станіславівни.

– Ви прекрасно розумієте про що йдеться...

Навіть фізіологічно Марія не хотіла зраджувати чоловіка, бо кохала його. Водночас розуміла, що відмовою може істотно зашкодити синові. А які матері вагаються, навіть якщо треба віддати за рідну дитину життя? „Що ж, нехай цей диявол у погонах бере моє тіло, а душа моя залишиться чистою. Бо не є гріхом рятувати свою дитину”, – заспокоюючись вирішила для себе жінка.

– Добре, Романе... – видавила вона із себе.

– Ти не пожалкуєш, – палко прошепотів майор. Піднявся зі свого місця і замкнув ключем двері.

– Але може іншим разом? Після побачення з сином у мене вдома? Тут якось не по-людські, – спробувала заперечити Марія. – Мені ж і помитися треба...

Та майор вже нічого не чув. Тремтячими від збудження руками він тиснув Маріїні груди й сідниці, цілуючи її шию, лоб, очі... Намагався поцілувати в уста, та вона не дозволила... Підхопив жінку на руки та стрімко посадив її на стіл. Потім через голову зняв її светр. Так само одним рухом стягнув з неї брюки. Марія залишилася тільки у білизні та колготках. Лише на декілька секунд Роман випустив жінку із своїх обіймів, хтиво милуючись її гарним тілом та жбурляючи на підлогу свої чоботи, кітель, брюки. Він уже повністю опанував себе, проте його гарні очі палали, як у хижака, якому залишався один стрибок, щоби вчепитися у горло жертви.

Ці лічені секунди, відчуваючи огиду до себе, Марія з жахом дивилася на майора. Вона машинально обхопила себе хрест навхрест руками і навіть не намагалася пручатись. Вона заспокоювала себе, ніби когось переконуючи, що цей жах відбувається не з нею, що попереду її чекає побачення з сином. Коли майор зняв із себе все крім шкарпеток та сорочки з погонами, він узяв її шубу і, не соромлячись своєї настовбурченої гармати, „турботливо” прикрив оголені плечі жінки. Потім, не поспішаючи, поставив своє крісло напроти неї, і зручно вмовстився в ньому, примушуючи Марію обхопити його гарячий торс ногами. Він гладив її стегна і груди, не поспішаючи зняти колготки, трусики і ліфчик. Дивно, але огида, яку відчувала жінка до всього, що відбувалося в кабінеті майора, почала кудись зникати. Її жіноча гідність аж кричала від обурення, закликаючи живу плоть бути мертвою і крижаною. Але тіло вперто наливалось солодкою млістю і вже прагнуло цього гарного негідника.

Коли Роман відчув свою владу над її плоттю, він перекинув ноги Марії собі на плечі. Піднявся з крісла і стягнув з неї колготки разом із трусиками, які вже були вологими. Його палець тричі зверху вниз пройшовся між її статевими губами і повільно увійшов у збуджене лоно. Пестливо торкаючись руками відкритих статевих губ жінки, Роман поступово двома пальцями занурився у неї. Від цих торкань усе тіло Марії безвольно смикалось, і лише залишками волі вона стримувала в собі тваринний крик, відчуваючи що повільно, але невпинно іде до оргазму.

Нарешті Роман широко розвів коліна жінки, узяв її босі ступні великими, теплими долонями, поцілував їх, а потім ніжно всмоктав, як голодне немовля жадібно засмоктує мамину грудь.

Утримуючи у роті ступні Марії, Роман звільнив її груди з полону бюстгальтера, рукою спрямував свій член у зволожене та гаряче лоно жінки, відчуваючи як її затрясло від бурхливого фіналу.

Коли майор відчув Маріїн оргазм, він потужними рухами довів і себе

до екстазу. Із силою притиснувся до неї низом живота, заплющив від насолоди очі та затамував подих, ніби прислуховуючись до бурхливого відтоку із себе гарячої рідини. Не поспішаючи завершувати статевий акт, офіцер цілував босі п'яти жінки, розпалені пестощами тверді груди... Його член усе здригався, випльовуючи рештки сперми, і здавалося, що він оселився там назавжди.

«Боже, як мені нестерпно солодко, – сказали би очі жінки від буревію фізичного блаженства, якби вона їх тільки розтулила. – А я, дурна баба, ще вагалася... Мені вже майже сорок, а я ж нічого подібного не відчувала із вічно заклопотаним наукою чоловіком».

Проте, Марія приховала свої потаємні думки від коханця, інтуїтивно усвідомлюючи, що ця тваринна пристрасть мимоволі перетворить її на слухняну рабу, для якої і доля сина відступить на задній план. „Прости мене, Господи, за цю слабкість і дай мені сили не захлинутись у підступних чарах цієї людини!“ – зрештою, тверезо оцінила ситуацію жінка.

– Тобі було добре? – ніжно запитав Роман, пропонуючи чисту бавовняну серветку, яку витягнув із кишені військової сорочки.

– Так собі, – збрехала Марія байдужим тоном, використовуючи серветку як прокладку та збираючи розкидані одяг і білизну. – Між іншим, ти обіцяв, що о десятій ранку кімната вже звільниться...

– Хвилиночку, зараз уточню, – підняв Роман трубку прямого телефону з черговим виправної установи, не поспішаючи прикривати своє оголене тіло. – Кімнату номер три звільнено? Добре... А душеву кімнату прибрали? Добре. А постільну білизну поміняли? Мене це не цікавить! Даю ще десять хвилин. Зараз усе перевірю особисто. Виконуйте!

У цей час Марія, швидко вдягалася та мимоволі спостерігала за кожним вивіренним рухом офіцера, порівнюючи його бездоганні пружні сидниці та волохатий плаский живіт із дебелим, неспортивним тілом Сергія. „І нехай... Все одно кращого за мого Сергія нікого на землі немає... А цей самовпевнений нахаба хай собі вважає, що я вже належу йому... Ще побачимо хто кого“, – вже тверезо оцінила ситуацію жінка.

– Я все почула, – миролюбно сказала вона, коли майор опустив слухавку на телефонний апарат. – Мушу чекати ще десять хвилин... Дуже тебе прошу, виконуй свої обіцянки.

– Слухаюсь і виконую, – жартівливо вклонився офіцер, – Я миттю. Майор швидко вдягнувся, поцілував Марію в плече і у гарному гуморі вийшов із кабінету.

„Тепер лишається дотиснути студента і родина Скрипників у мене в кишені, – не приховував гарною настрою Кум від щойно отриманої перемоги над шляхетною, вродливою жінкою, насвистуючи звияжний мотив пісні радянських часів „мы рождены, чтоб сказку сделать былью”. – А може лишити хлопця у спокої? Який сенс робити з нього стукача, якщо через півроку його вже не буде на зоні? Тим паче, що пацан був потрібний тільки для примусу матері... Але яка жінка! Таких у мене ще не було... Стоп, Романе! Що, починаєш закохуватися? Слимач... Забув, що навіть проста прив'язаність робить вразливою людину, яка прагне абсолютної влади над іншими людьми... Жодних сентиментів! Ані кроку назад. Працюй над собою і перемагай!”

– Привіт! – радісно привітався майор з Миколою, коли той зайшов у кабінет для «індивідуальної виховної роботи з ув'язненими».

– Доброго здоров'я, громадянине начальник, – винувато підвівся Микола.

– Ну як щодо побачення з матір'ю? Так і будеш удавати з себе чистенького?

– Я все робитиму для вас, але, пробачте мені, не зможу навчитися шпигувати...

– Зможеш, дорогенький. Не вмієш – навчимо, не хочеш – примусимо, – почув Микола погрозливі нотки в голосі начальника.

– Битимете?

– Бороні Боже! Якщо буде потрібно, за пачку цигарок це із задоволенням зроблять ув'язнені фраерки. До речі, твоя мама заради тебе без вагань погодиться на все... Слухай, а якщо я зараз попрошу її переспати з паханом? Це тобі не допоможе бути більш поступливим?

– Ви не людина, – приголомшено вимовив Микола, фізично відчуючи сморід помиїв, якими його щойно облили ...

– Що ти сказав, шмаркачу? – удавано обурився начальник і погрозливо пішов до ув'язненого.

«Зараз я тобі вріжу за маму, а там хоч вовк траву їж», – тільки подумав Микола, стискаючи кулак правої руки для удару, і, несподівано для себе, раптом опинився на підлозі, боляче вдарившись куприком і потилицею. «Нічого собі... Як це у нього вийшло?» – здивувався хлопець, повільно підводячись і потираючи забиті місця.

– Що боляче? А я ще тільки захищався... І ніколи не смій піднімати на

мене руку... Випадково зламається... Усьок? Боксер сраний?

– Пробачте... Яюсь само собою вийшло... Я все зрозумів... і я згоден бути вашим інформатором, – тихо вимовив хлопець, бо нарешті збагнув, що пообіцяти можна все що завгодно, а дотримуватися свого слова, чи ні... покаже час...

– Так воно краще, Миколо Сергійовичу! Але дивись, не намагайся обвести мене навколо пальця. Даю тобі пів години. Ось аркуш паперу. Пиши заяву на моє ім'я, що добровільно сприятимеш дотриманню режиму на зоні та щодня інформуватимеш мене про всі порушення або наміри ув'язнених так чи інакше порушити дисципліну і порядок. А я йду за Марією Станіславівною... І запам'ятай, якщо збрешеш, опущу спочатку твою матір, а потім і тебе в її присутності. Як будеш готовий, підійдеш до загонового. Він мені передзвонить і я допоможу Марії Станіславівні занести речі до готелю. Потім тебе відведуть до матері й три доби ваші. Запитання?

– Немає, громадянине начальнику...

***

«Як жити далі? Стати інформатором? Може, справді ніхто не дізнається? Але ж я знатиму... Потім собі цього ніколи не пробачу, – розмірковував Микола, коли залишився на самоті. – І про Валю нічого невідомо... Валечко моя, кохана! Якщо ти покинула мене, то правильно вчинила. Аби лиш тобі вдалося вирватися з того пекла. Проте, щось таки треба робити... Як то кажуть, немає людини – немає проблеми... А може, вбити цього покидька заточкою, коли він не чекатиме? На суді розповім про погрози принизити маму... Стривай... Але ж спроба приборати Кума може бути невдалою... Щойно ж не вийшло врізати йому по пиці... Жахливо! Яка ж я паскуда... Нарешті наберися сміливості, визнай, що через власну легковажність не зміг врятувати Валю... та й мама може вмерти. І, навіть, не від утрати сина, а внаслідок огидних знущань, приниження жіночої гідності, ганьби, свідком якої Кум збирається зробити й мене... А може, він блефує? Та ні, маючи таку владу над людиною, не блефують... І все через мене... На місці тата я ніколи не пробачив би такого синові... Боже! Що мені робити?

Що робити!?

А якщо просто мене не стане?

Начебто ніколи й не було?

Авжеж!

Як просто!

Немає людини – немає проблеми.

А якщо мамине серце й розірветься від горя, то принаймні душа її залишиться чистою і не приниженою...

Поспішай... Від півгодини залишилося тільки двадцять хвилин...

Маєш усе встигнути...»

Микола рішуче вийшов із кімнати для виховної роботи і швидко написав татові записку і про жорстоку підступність Романа Олександровича, і про його наміри принизити матір, що й стало головною причиною піти з життя. Потім додав, що його смерть уможливить розірвати тенета, які плете Кум для їхньої родини.

Зробив дублікат записки. Потім щільно скрутив їх і передав спочатку одному, а потім іншому ув'язненому, з якими вже встиг подружитися. Наполегливо попросив передавати записки особисто татові в руки, нікому не передоручаючи цієї справи. Подякував за згоду і пішов до загонового офіцера.

– Громадянине лейтенант! Дозвольте? Начальник наказав написати на його ім'я заяву та доповісти про це Вам.

– Заходь, пиши, – дружелюбно відповів майже ровесник Миколи, знову заглиблюючись у підручник.

Микола присів за стіл, поклав чистий аркуш перед собою і подивився у вікно. За ґратами йшов сніг – лапастий різдвяний сніг.

„У моїй смерті прошу нікого не звинувачувати. Мамо і тату, я вас дуже люблю. Пробачте мені. Жити так не хочу і не маю морального права. Прощайте. Ваш син Микола Скрипник”.

Уважно перечитав ще раз своє звернення до батьків. Спокійно перевернув аркуш і поклав його на стіл чистою сторінкою догори. Далі, як запрограмований, намацав булавку з невеличкою сріблястою кулькою, яку ховав під підкладкою куртки. Обережно витягнув булавку, непомітно наколів її собі ззаду в шию, саме в те місце, яке проколюють іклами вовки у тварин, миттєво вбиваючи жертву. Як медик, Микола знав, що навіть болю не відчує. Просто зробить крок в інший, не такий жорстокий, як цей, світ...

– Громадянине лейтенанте, можете дзвонити начальникові, – сказав Микола і різким ударом долоні увігнав булавку собі в шию. Наче живий, він ще кілька секунд мовчки сидів і дивився на офіцера повними рішучості очима, дуже повільно сповзаючи у правий бік.

– Скрипник! Що з тобою? Тобі зле? – Розгублено заволав лейтенант, не розуміючи що сталося. Він почав трясти сповзаюче, бездиханне тіло Миколи, але не втримав і впав разом з ним на підлогу. – Допоможіть! Скрипнику погано! – Але ніхто не чув...

Намагаючись підняти хлопця з підлоги, лейтенант випадково намацав на його шиї якусь маленьку тверду кульку. Обережно потягнув її нігтями і витягнув закривавлену булавку.

– Ти що, вбив себе? Що ти наробив! Що ти на-ро-о-бив із со-о-бою! – як дитина зарідав офіцер. – До-о те-е-бе ж ма-а-а-ма при-і-їхала... Що ж ти-и на-ко-їв!?

Жага знань

— **П**робач мені, Ізю, що не все тоді передбачив, – гаряче шепотів найповажніший доктор Болоньї. Він знову пережив уві сні радість і драматизм того польоту двадцятирічної давнини...

Те біле крило, яке хлопці тривалий час самовіддано майстрували з верболозу, безжалісно падало по спіралі разом з Ізею, хаотично обертаючись, як осінній листок.

Хлопчика мотало, наче комаху, що заплуталася в павутинні-мотузках. І тепер друзі сподівалися тільки на милість Божу.

Але під час злету і польоту у юного героя страху не було. Навіть тоді, коли крило щось ударило і він ледве не зірвався від цього поштовху, хлопчик не злякався. Навпаки, в його душі лунала бурхлива музика радості спільної перемоги, а перед очима стояла яскрава картина утопаючого в садах мальовничого Дрогобича, яку він побачив з висоти пташиного лету.

„Наш білий крило-птах підняв мене аж до самого неба! І я був першим!” – саме з цією думкою його худеньке тільце відчуло потужний удар землі.

Від гострого болю хлопчик знепритомнів. Але крило його таки врятувало від смерті, загальмувавши падіння. Проте від карі нашого Ікара за відчайдушну хоробрість воно не захистило.

– Збишеку, принеси води хоча б у долонях, – закричав Юрко і побіг стрімголов до крила, під яким лежав нерухомий Ізя. Обережно звільнив від мотузок його тільце. Приклав вухо до грудей. Серце Ізі гучно і ритмічно стукотіло. – Слава Богу, живий... Збишеку! Поквапся, потрібна вода...

– Я вже тут... Як він? – запитав Збишек і не стримав сліз, коли побачив бліде, безкровне обличчя найменшого друга.

– Живий... Лий водичку на його лице...

Від струмінця прохолодної води Ізя розплющив очі. Побачив над со-

бою стурбовані обличчя друзів. Діамантові краплі, що капали на нього, переливалися всіма кольорами веселки. А у високому блакитному небі досить низько кружляв орел.

– Хлопці, ви бачили? Я там літав... – ледве чутним голосом вимовив Ізя і навіть посміхнувся. – Вдома скажете, що впав із дерева... Хлопчик спробував поворухнутися, але знову знепритомнів від болю.

Збишек від побаченого розгублено заплакав уголос, розмазуючи по обличчю сльози. А Юрко зосереджено подивився в небо, де щойно літав Ізя, і також побачив там орла. Потім, зовсім як дорослий, оголосив:

– Треба терміново перенести Ізю додому. Збишеку, обережно бери його під потилицю і хребет. Я триматиму за ноги... Так... Добре. Тепер обережно кладемо на крило. І припини лити сльози... Ми ж не дівчатка.

Хлопці влаштували нерухомого Ізю на майже неушкодженому крилі, без особливих зусиль підняли і швидко, як тільки вони могли, понесли додому.

„Перед тим, як крило почало падати, мені здалося, що якась чорна блискавка влучила у нього... Чи не той орел був причиною припинення Ізіного польоту? – міркував Юрко. – Але чому? Навіщо? Невже для того, щоб убити Ізю? Та ні... Орли ж ніколи не нападають на людей... Тут щось не так... Тоді чому крило впало, а після цього над нами гордо кружляв орел? Ага! Може тому, що ми порушили кордони його повітряного царства і князь птахів вирішив дати бій непроханому «птахові», захищаючи свої володіння? Отже, це була не чорна блискавка. Тобто майбутні підкорювачі неба мусять подбати і про те як, захищати себе від птахів... Боже! Про які дурниці я думаю! Аби тільки Ізя не вмер”.

***

Першими друзів, що несли на крилі Ізю Цехмана, побачила малеча. Вони, наче сороченята рознесли цю новину по Дрогобичу. Тож, коли хлопці наблизились до будиночка дрогобицького ювеліра, уся Ізіна рідня вийшла на вулицю до них назустріч.

– Що з ним? – із надією в очах запитав Ісак Цехман – батько Ізі, який вибіг із дому в робочому фартушку та з нарукавниками. – Живий?

– Живий, пане ювеліре... Дихає, – винувато схилив голову Юрко Котермак. – Але потрібен лікар, бо впав із осокура, вдарившись хребтом, – пересильюючи себе, таки збрехав Юрій, як просив Ізя.

– Хай береже вас Бог, хлопці, за те, що не кинули мого наймолодшого в біді... А за лікарем уже послали, – не стримуючи сліз, розгублено подякував ювелір. – Вітрило потім заберете, коли лікар Ізю огляне... Згода?

Хай він ще на ньому полежить...

У цей час Збишек із усіма тихенько попрощався, а старші брати Цехмани разом з Юрієм перенесли крило на подвір'я і поклали у тінь під яблуню. Мама і сестри вже поралися біля Ізі. Підклали йому під голову маленьку подушечку та витирали обличчя вологим рушничком. І хлопчик знову прийшов до тям.

– Мамо, не плачте, мені не боляче, – спробував посміхнутись Ізя, коли побачив заплакані очі матусі. – Пробачте мені... Їй бо! Я більше ніколи не лазитиму по деревах...

– Мовчи, мій хлопчику. Бережи силу, – погладила його мати по чорнявій, кучерявій голівці. – Ще трішечки потерпи... Скоро тебе огляне лікар і почнемо лікуватися...

– Мамо... Я хочу «пі-пі», – раптом попросився Ізя, не в силах далі стримувати себе і не знаючи як тепер він буде робити ще більш складні речі.

– Не соромся, синку. Головне – не ворущися. Я тобі допоможу... Ану, діти, не заважайте хлопцеві. Ідіть погуляйте, – попросила мати, обережно стягуючи з малюка штанці. Потім узяла рукою його маленький піснючик і спрямувала у бік глиняної нічної вази, яку тримала в іншій руці. – Давай, синку... Пісь-пісь...

Ізя відпустив свій терпець, і потужний струмінець вдарив у стінку вази. „Яке все ж таки щастя бути здоровим“, – подумав хлопчик, – а здорові все це роблять, навіть не замислюючись. Може, Юрко щось для мене придумає”. Останні краплі вже впали на оголене худеньке тільце хлопчика. Мати ретельно обтерла його від сечі чистою сухою ганчіркою. Потім, не вдягаючи штанців прикрила його простиралом.

– Дякую, мамо. Будь ласка, поклич до мене Юрка.

– Я тут, – відразу почув Юрій слова друга, нахилиючись ближче до його голови.

– Юрку, мені страшно. Але не тому, що можу вмерти або залишитися прикутим до ліжка, – ледве чутно прошепотів малюк, щоби не почувала мама. – Мені страшно від того, що сам не зможу піти до вітру, а якщо поворухнусь, то від болю можу зробити це під себе, як безпомічне немовля... Пообіцяй, Юрку, що ти щось придумаєш для мене... Ти навіть придумав як змайструвати крило, а такі речі для твоєї голови дрібниця...

– Я придумаю, Ізю. Тільки полежи спокійно... І віруй... Бог нам допоможе...

***

У цей час Збишек увійшов до своєї оселі. Мама Єва невдоволено зиркнула на сина.

– Тебе сьогодні знову бачили з жидівськими дітьми! Тато дізнається – матимеш бити дупу... Я тебе вже стільки разів попереджала. Ти ж католик! Наберешся від жидів різного сміття собі в голову...

– Матусенько, не лайте мене і не кажіть татові... Бо тато мене приб'є... А з Ізею ми просто бавимось і ні про що таке не говоримо...

– Що там з тим жидком сталося? – роздратовано, але вже спокійніше, запитала вона.

– Ви вже знаєте? – розгубився Збишек.

– Та вже увесь Дрогобич знає... Діти бачили як ви з Юрком несли його на жагелю додому, – пробурчала мати.

– Ізя впав із дерева і забився, – знову не стримав сліз та беззвучно заплакав Збишек, коли згадав становище свого маленького друга. Йому, католикові та сину збіднілого шляхтича було начхати на віросповідання і єврейське походження Ізі.

– О, Матка Боска! Цей вар'ят ще сльози лле, – отримав від матері чутливого ляпаса Збишек. – Ти вже забув, хто жбурляв каміння у розпі'ятого Христа?

– Ізя у своєму житті йкомахи не образив, – крізь сльози заперечив Збишек...

– Почекай, татусь тобі все розтлумачить хто, коли і кого образив... Сідай уже їсти...

Після вечірньої молитви Казимир Місевич, зібрав усю родину та влаштував показову екзекуцію синові. Добротний шкіряний ремінь безжально опускався на його голу сідницю, а батько примовляв: „Не хце паментачь глоба? Нех паментачь дупа! Не хце паментачь глоба? Нех паментачь дупа!“

І Збишек не витримав побиття, здався... Стоячи на колінах перед іконами Діви Марії та Ісуса Христа, він, доведений до відчаю, поклявся батькам, що навіки закарбував у своїй пам'яті заборону «ніколи не товаришувати з жидами».

***

Нарешті до подвір'я ювеліра, у супроводі старшого брата Ізі, приплентався старенький лікар-німець. Він майже ціле своє життя прожив у Дрогобичі, але руської мови так і не навчився.

– Де клопчик? – зупинився лікар посередині двору, важко дихаючи після тривалого, як для його віку, переходу. Старенького підвели до вітрила, на якому лежав Ізя, і запропонували присісти на лаву. Пояснили, що саме таким чином принесли Ізю додому хлопці-рятівники.

– Гут, зер гут! Клопці файн! Так принести клопчика гут! Міне траба мить рука, а клопчика траба покласті разом з ця постіль на стіл.

Сестри Ізі полили з глечика теплу водичку на руки лікаря, подали йому чистий рушничок. Одночасно його брати винесли з дому стіл. Потім обережно поклали на стіл братика разом з крилом. Лікар підійшов до столу, зняв простирадло і запитав:

– Як тібе звуть?

– Ізя, гер доктор.

– Гут, Ізя. Пальці нага поворуши.

Ізя спробував поворушити пальцями ніг, але марно. Пальці не слухалися, та й ніг хлопчик не відчував, коли лікар ретельно їх обмацав од ступні до стегна, обережно згинаючи та розгинаючи по черзі в колінах.

– Гут, Ізя. Шия і пальці рука поворуши.

Шия і руки були слухняними. Хлопчик не тільки поворушив пальцями, а й підняв свої тоненькі, жиливі ручки догори.

– Зер гут, Ізя, – узяв лікар руки хлопця, – тягні міне за рука та спроба сідай.

– Йо-о-о-й! – зойкнув хлопець від гострого болю в хребті, але свідомості не втратив. Тільки в очах потемніло йпочало нудити. – Боляче...

– Лежати! – здригнувся від зойку лікар. – Не траба сідати! Лежати...

Лікар знову прикрив хлопчика покривалом і обережно пробігся пальцями по животу й грудях, запитуючи пацієнта чи болить. Але, слава Богу, внутрішні органи й ребра не були ушкоджені.

– Що з ним, гер доктор? – з надією запитав ювелір, коли лікар підійшов до нього.

– Жигі буде... Але клопчик зламати кребет... Не вольна рухать... Має лежати на спіна ... Я приходить за тіжден.

Так розпочався відлік нового життя Ізі Цехмана, який до цього і хвильку не міг спокійно простояти на місці.

***

Другого дня по трагедії, відразу після занять у отця Євтимія, Юрко спочатку побіг до Збишека.

– Дзень добри, пані Єво! Хццял бим зобачиць Збишека , – привітався хлопець із матір'ю свого друга.

– Дзень добри, Юрек. Тераз Збишек пшийде... Як сще маш ? – Радо зустріла Юрка мати Збишека.

– Дзенькуе бардзо, пані Єво. Вшистко в пожонтку , – не став розповідати Юрій про вчорашне, знаючи як, ставиться сім'я Місевичів до їх дружби з Ізею.

Коли Збишек, вийшов із хати, Юрко запропонував відвідати Ізю та змайструвати спеціальне ліжка для хворого друга.

– Не могу я... Мені батьки заборонили ходити до Цехманів, – винувато опустил свою голову Збишек, нічого не розказуючи про учорашне принизливе побиття та клятву перед іконами. – А щодо ліжка – зроблю все, аби тільки було з чого майструвати.

– Прикро, – пошкодував Юрко ... – Ну добре, тоді слухай. Для виготовлення основи ліжка пропоную використати той самий верболіз. Основа має бути рівною, як стіл, і не згинатися під вагою тіла. Але постіль необхідно перестилати. Як думаєш, чи можна міняти постіль на звичайному ліжку, не піднімаючи людину та не згинаючи хребта, який страшенно болить?

– Та ж не можна.

– Отож! А якщо основу сплести з десяти прямокутних секцій, які можна по черзі виймати знизу? Ізя лежатиме на решті секцій, а в цей час мінятимуть простирадло на одній із них. Кожну секцію треба буде обгорнути окремою вовняною ковдрочкою, а зверху – застилати рушничком, або клаптиком простирадла. Так можна буде знизу обережно розминати непорушне тіло Ізі, та протирати його вогким рушником. Але головним коником цього ліжка буде секція, на якій мають лежати його сідниці. Як зробити цю секцію – розповім пізніше, але вона буде відрізнятись від інших тим, що нею зможе «керувати» сам хворий, підтягуючи чи відпускаючи мотузки. Тоді знизу відтулятимуться та знову затулятимуться маленькі дверцята, і можна буде без сторонньої допомоги спорожнитися у спеціальний горщик, а його теж можна буде піднімати та опускати за допомогою мотузок. Щоб горщик випадково не розбився, його необхідно буде обплести верболозом...

– Але ж ти понавигадував! Навіть не знаю як і з чого мені починати.

– Ну доборе, сплети спочатку секції... усього дев'ять... отакої форми..., – намалював Юрко на землі прямокутник, зав'язуючи вузли на тоненькій мотузці, яку завжди використовував для замірювання розмірів.

– Десяту будемо плести разом. Щоб секції не згиналися, бери найтовстий верболіз, а я біжу до Цехманів домовлятися про виготовлення каркасу та горщика.

– А що сказати татові й мамі, якщо спитають?

– Сам подумай... Або... скажи, що на моє прохання ти плетеш накладні сходинки для нашої драбини, – швидко підказав відповідь Юрко та з прикрістю подумав: «дивно, але майже щодня різні обставини змушують брехати, особливо коли робиш людям добро».

***

– Юрасику, рідненький, Нарешті! Ізя виглядає тебе зранку до ночі, – запричитала крізь сльози пані Сара Цехман, цілючи Юрка у біляве волосся. – Від їжі відмовляється, тільки п'є... «Їстиму, – каже, – лише тоді, коли Юрко щось там придумає». До себе нікого не підпускає... Терпляче чекає тебе і Збишека. Дай вам боже здоров'я, хлопчики.

– Не плачте, пані Саро, – обняв Юрій маму Ізі, заспокоюючи її. – Збишек вже працює... Плете з верболозу для нього оце... Ну ми вирішили змайструвати для Ізі спеціальне ліжко, на якому він зможе без болю і «пі-пі» зробити... та й інше – теж, – зашарівся Юрко через делікатність теми. – Вам, пані Саро, треба буде тільки приготувати для цього ліжка вовняні ковдрочки та отакі рушнички. – Відміряв Юрій на стіні за допомогою мотузки розміри рушників, від чого на ній залишилися маленькі цяточки. Усього потрібно по десять штук.

– Дитинко моя, розумна і сердечна! Сьогодні, чи завтра все приготую, – витираючи фартушком сльози, посміхнулась пані Сара.

– Ще треба домовитися з вашим чоловіком... Потрібні будуть гроші, щоби замовити каркас для ліжка та спеціальний горщик...

– А про гроші треба говорити теж зі мною... Гроші Ісак довіряє мені. Скільки треба?

– Шукатиму столяра, який зробить каркас за одну-дві доби... І гончарів... За терміновість проситимуть більше грошей...

– Ти кажи, скільки треба зараз?

– Сьогодні треба два-три гроша... Приблизно стільки ж, коли вони все зроблять.

Як тільки Юрко отримав від пані Сари доволі великі гроші, то забіг лише на хвилику до Ізі та полетів замовляти каркас і горщик...

За три дні ліжко було готове, а Збишек навіть устиг обв'язати незвичної форми горщик верболозом. Ізя всі ці три доби голодував, обмежено

вживаючи тільки воду й узвар. Мамі Сарі здавалося, що за цей час її синочок остаточно висох та перетворився на билинку. Ісак Цехман, своєю чергою, запросив теслярів, які прибудували для Ізі окрему кімнатку, де сором'язливий хлопчик мав почуватися зручніше, мобілізуючи організм на одужання.

Увечері готове ліжко поставили до Ізіної кімнати, а Юрко показав усій родині Цехманів як міняти постіль, не піднімаючи хворого, як розминати йому м'язи і проводити вологі обтирання, не завдаючи болю... Але найбільший подив у всіх викликала конструкція, що давала Ізі змогу самостійно задовольняти природні потреби.

І це технічне «диво» п'ятнадцятого століття було зроблене завдяки дванадцятирічному Юркові, який майже щодня, відразу після занять, спішив до друга, проводячи з ним більшу частину свого часу.

Після встановлення ліжка Ізя почав їсти. Тож, коли через тиждень після травми прийшов лікар, стан хлопчика, а головне – його настрої, значно поліпшились. Та старенького доктора більше здивував не прогрес у стані здоров'я пацієнта, а його ліжко – комфортне для хворого і зручне для медичного огляду та санітарних процедур. Лікар високо оцінив умови догляду за хлопчиком та висловив батькові сподівання, що, якщо буде завгодно Господу, винахід Юрка таки поставить Ізю на ноги. Але, як людина з величезним практичним досвідом, доктор не пам'ятав за все своє життя жодного випадку повного одужання пацієнтів із такою травмою. Хребет у таких травмованих зростає, біль відпускає, проте ноги, якщо із травмою хребта втрачалась їх чутливість, лишались назавжди нерухомими.

***

Через місяць Ізя вже міг за допомогою рук самостійно сідати в ліжку і годинами заворожено слухати цікаві оповіді свого друга, який запам'ятовував геть усе, що колись почув від старших людей.

На прохання Юрія у кімнаті Ізі встановили гладеньку дошку, за допомогою якої він навчав його грамоти, виявляючи неабиякий талант до вчительської професії.

Саме від Юрія Ізя дізнався, що їх славне руське місто Дрогобич ще сорок років тому отримало Магдебурзьке право.

– Навіть древній Київ ще не має цього права, – гордо наголосив Юрко, роз'яснюючи переваги мешканців вільного міста. – Але, через незнання міщанами своїх прав, наш магістрат вже давно не переобирали...

– Тато теж мені розказував, що якби до магістрату Дрогобича обрати достойних людей, то наше місто процвітало би, – зітхнув Ізя. – Ще тато казав, що у тому магістраті правди городянам ніколи не знайти. А поскаржитись на можновладців чи поміняти їх неможливо. Бо і грамоти про Магдебурзьке право ніхто на власні очі не бачив... А, якби й бачив, то і прочитати не зміг би...

– І я про це теж думаю, Ізю... Отець Євтимій каже, що писемність і знання можуть допомогти людям змінити на краще цей світ і знайти відповіді на всі запитання... А мені здається, що крім писемності, дуже важливо, щоб городяни мали можливість десь прочитати і про свої права, і про наших славних предків, і навіть про якісь сучасні події та рішення магістрату...

– Ти що, Юрку? Книга коштує купу грошей... Хто схоче віддавати свої книжки для читання городянам?

– Ідеться не про книги... Хіба не можна писати для людей хоча б крейдою на великій дошці, як я це роблю для тебе? Щотижня оновлену інформацію вголос читав би хтось із писемних. Ці публічні читання спонукали би городян вивчати грамоту...

– А хто без ухвали магістрату дозволить це робити? І яка користь буде місту від цих читань? От, якби до магістрату від цього гроші надходили, тоді б і дозвіл з'явився, і дошку би на ринку поставили...

Юрко збентежено замовк, намагаючись якось відреагувати на сказане Ізею.

– Гроші... Знову гроші, – нарешті тихо вимовив Юрко, усвідомлюючи просту істину, що гроші справді відчиняють будь-які двері. Якщо є гроші, то людина має можливість навчатися в університетах і подорожувати, купувати книжки і будувати храми... Навіть магістрат можна переконати в корисності поширення знань за допомогою грошей. – Невже все залежить від золота і срібла, Ізю? Як на мене, є речі, які не продаються і не купуються. Не можна купити чи продати вітер і сонце, небо і зірки, мрію і дружбу...

– Купити не можна, а от позбавити людину цієї мрії чи сонця можна...

– Як це?

– За гроші, Юрку, люди і вбивають, і зраджують, прагнучи влади та багатств. А мертва людина вже не має ані мрії, ані сонця... Ось тато розказував, що п'ятнадцять століть тому найкращий учень Ісуса Христа зрадив його за тридцять срібляників...

– Вам тато розповідав про життя Ісуса Христа?

– Звичайно... Мойсей і Христос були синами нашого древнього народу. Їх знає майже увесь світ, – відповів Ізя і вів далі. – Хіба ми чекаємо зради чи ножа у спину від близької людини? Ні! Але гроші роблять свою справу...

– Але ж Христос воскрес, а християни несуть вчення Господа Ісуса Христа по землі й світ таки стає кращим...

– Чому ж тоді католики і православні сваряться між собою, хоча і ті, й ті є християнами? Хіба Ісус Христос міг бажати, щоб його послідовники сперечалися між собою? Ти ходиш молитися до православної церкви, а Збишек – до католицького костьолу... А чому не до одного християнського храму?

– А ми ніколи і не сперечалися зі Збишеком. Просто молимося там, де моляться наші батьки...

– І правильно робите, що не сперечаєтеся, бо ви друзі... Але гроші й пожертвування куди несуть католики? Хіба не до костьолу?

– До костьолу...

– А православні – до церкви, чи не так?

– Звичайно, ти й сам знаєш...

– Авжеж, знаю... І храм, який має більше грошей, має і більше можливостей для збільшення пастви. Збільшується паства – багатіє храм... А що, до речі, сталося зі Збишеком? Чому він не приходить?

– У нього все гаразд... Але його так завантажили роботою... І ти не ображайся на нього, – не став пояснювати Юрко справжню причину відсутності друга. Нічого не сказав Юрій і про церковні пожертви, які інколи дуже нагадували йому справжні побори, переводячи розмову в інше русло. – На дошці залишаю всі літери, які ти вже вивчив. Перед заходом сонця ще раз повтори назви літер і як вони звучать. Завтра вже почнемо писати слова...

Хлопці попрощались, і Юрій спіймав себе на думці, що Ізя, хоч і молодший від нього на рік, але деякі питання розуміє краще і пояснює їх зовсім не так, як отець Євтимій.

***

„Мабуть Ізя таки має рацію, що причиною чвар між католиками та православними є боротьба цих християнських церков за паству, а не розбіжності у церковних догматах, – якоюсь мірою погодився Юрій із трохі цинічними висновками Ізі щодо можливостей грошей впливати на людей і світ. – Справді, якби тато не мав грошей, у мене не було б можливос-

тей навчатися в отця Євтимія. Без грошей Цехманів я не змайстрував би для Ізі зручне ліжко».

Але Ізя своїми міркуваннями посіяв у душі Юрка й певні сумніви та запитання. До цієї розмови Юрій ніколи не замислювався над тим, «чи хотів Христос, щоб Його послідовники ворогували між собою? Чи прагнув Він, щоб християнські церкви перетворилися на конкуруючі центри впливу на людей? І чому Христос не встиг створити й залишити на землі механізм, який би гарантував неможливість перетворення Його у кумира, щоб Його вчення не слугувало недобрим силам? Чи не слуги диявола із золотими коронами на головах та з хрестами на шиях, із іменем та від імені Ісуса Христа часом спалюють домівки людей іншої віри? Гвалтують та вбивають знедолених сиріт і жінок... А потім ідуть із нагробаними дарами до храмів відмолювати гріхи, принагідно розставляючи керованих ними церковних ієрархів».

Юркові було моторошно від цих єретичних думок, але саме сьогодні, у свої дванадцять років, він вирішив: якщо й замислить змінити на краще людей і світ, то обов'язково передбачить принаймні дві речі.

По-перше, ніхто, навіть найближчі родичі і друзі, ніколи не дізнаються про його план удосконалення світу, а отже і не скористаються ним у своїх інтересах.

По-друге, навіть після його смерті той план десятками століть має неухильно виконуватися, а люди, не здогадуючись про причетність до певних подій Юрка, хай собі вважають, що це вони є творцями історії.

Як він передбачить ці дві речі Юрій ще не знав. Але деякі риси його майбутнього плану вже вимальовувались.

Він на собі вже відчув деякі чинники, що впливають на свідомість, знання та життя людей. Книжки і церкви, школи й університети, королівські та князівські служби з їх воєводами і магістратами, судами і в'язницями потужно впливають на все, що відбувається на землі... А сьогодні, після розмови з Ізею, він додав до цих чинників впливу гроші, матеріальні статки з будинками, худобою, майстернями і землею, а також – засоби інформування людей, яких у Дрогобичі практично не було. «Може щось подібне є у Львові або в інших містах чи князівствах? Скоріше б вирости та поїхати вчитися і побачити інший світ».

– І про що ти увесь час думаєш, братику? – поцілувала його у потилицю сестра, коли Юрко доїдав свою вечерю. – Навіть мої запитання не чуєш... Чи не заховався часом?

– Смієшся? Я ще малий... От би вирости скоріше, – зашарівся Юрко.

– І оженився? – засміялася Оленка.

– Дурна! Ну чого ти регочеш? Я вчитися хочу...

– Не ображайся, я пожартувала. І в кого ти у нас такий розумний? Звичайно вчися, братику-Юрасику. Може, й доктором колись станеш... Лікуватимеш нас, як свого Ізю... Чула від людей, що йому вже краще. Кажуть, завдяки твоєму ліжку...

– Слава Богу, сестричко... В Ізі, справді, хороший настрій. Я щодня студіюю з ним... Скоро сам буде читати... А от чи піде ногами? Тільки Бог знає... – засмутився Юрко, бо згадав про трагічне випробування крила, через яке його друг ледве не загинув. „Якби я міг зцілювати людей, як це робив Ісус Христос, то найпершим зцілив би Ізю, – пожалкував про відсутність такого дару Юрко. – Але я ще вивчуся на лікаря і виправлю свої помилки”.

ГЛАВА V

Біда прийшла...

У засніженій Москві Сергія Васильовича Скрипника, який вийшов з літака з невеличкою валізою в руці, зустріли безпосередньо біля трапу.

Російський прикордонник лише кілька секунд вивчав паспорт українського гостя. Тому чорна «Волга», до якої запросили підполковника, у супроводі автомобіля державної автомобільної інспекції вже за хвилину виїхала за межі аеропорту через ворота для VIP-персон. «Ти диви! Росіяни таки поважають українців... Мене, українського підполковника, зустрів сам генеральний конструктор, – напівжартома подумав український офіцер, зручно вмощуючись на задньому сидінні. – А якщо бути реалістом, то мабуть, просто вимагає ситуація, коли кожна хвилина автоматично перетворюється на великі гроші... Через це й така оперативність», – сам себе осмикнув Скрипник.

– Іване Івановичу! Які у нас плани на сьогодні? – запитав, налягаючи на „а” наче корінний москвич, Сергій Васильович генерального конструктора систем розпізнавання Російської Федерації, з яким був знаомий близько десяти років. Завдяки феноменальному відчуттю музичного звучання людських мов Скрипника усюди і завжди вважали своїм.

– Якщо маєте службовий паспорт, то відразу їдемо до посольства Пакистану і Єгипту оформляти візи, – відповів Іван Іванович. – У інших членів міжурядової комісії всі документи вже готові.

– Ось мій паспорт, – дістав з кишені новенький закордонний документ радянського зразка, за отримання якого дві години тому розписався у Борисполі. Потім з легкою іронією додав, – тільки я щось не все розумію... Хіба ми були раніше не на «ти»?

– Миколо Васильовичу, дзвонить до МІДу, – передав Іван Іванович паспорт українського гостя своєму помічнику – молодому хлопцеві, що

сидів поруч із водієм, а вже потім відповів. – А за «ви», Серьожо, пробач... Давно не бачилися. Та й часи змінилися...

Лише тепер Сергій Васильович помітив, що легковий автомобіль було обладнано спеціальним зв'язком.

Помічник, до якого так шанобливо звернувся головний конструктор, набрав якийсь номер і продиктував по телефону паспортні дані українського офіцера. Поклав слухавку й доповів своєму начальникові:

– Іване Івановичу, підготовка дипломатичних нот завершується. Нас чекатимуть на Садово-Кудрінській, а потім – у Кропоткінському провулку.

– Спасибі, друже. Думаю, тепер точно встигнемо, – подивився на годинник Іван Іванович...

– А коли вилітаємо? – уточнив Сергій Васильович.

– Сьогодні... Президентським бортом... Виліт за дві-три години... Нас уже чекають в Ісламабаді, – стурбовано відповів головний конструктор. – Про технічну сторону справи вже нічого не кажу... Ви... Тобто ти... і сам знаєш свої вироби краще мене... Усі проблеми стосуються твоїх винаходів... Коли учора Борис Миколайович мене запитав що саме має забезпечити успіх російської делегації в Пакистані та Єгипті, я розповів йому про вас... Тьфу ти, знову викнув... про тебе, Сергію...

– Спасибі, звичайно, за довіру, Іване Івановичу... Але для мене це відрадження, пробач за висловів, як серпом по одному місцю...

– Ну ти даєш! Я тебе не впізнаю... Спочатку дізнайся які добові отримаєш? Чистими не менше тисячі баксів за три доби! Ця сума гарантується, навіть за умов нашого провалу... А якщо відпрацюємо без втрат для державної казни, то додатково – ще один процент від штрафної суми, яку вже виставили Російській Федерації... Повір мені, Сергію, навіть, якщо цей відсоток по-братському розділити між усіма членами комісії, кожен отримає кругленьку суму, – наче виправдовуючись, заперечив Іван Іванович.

– Ти мене не зрозумів, Іване... Гроші мені якраз зовсім не завадять... Тому я дуже тобі вдячний... Проблема в іншому... Син у мене потрапив у біду... І якраз саме сьогодні ми з Марією мали їхати до сина... На побачення... На три доби до колонії...

– Який строк дали? – все зрозумів головний конструктор.

– Два роки... Залишилось півтора... А Маша з хворим серцем там сама, – опустив голову, ховаючи від давнього знайомого мимовільні сльози.

– Ти заспокойся, Сергію. Допоможемо... Я твого Кольку добре

пам'ятаю. Кмітливий пацан... А ти мене теж знаєш... Сказано – зроблено... Повернемося з відрядження до Москви – перш за все вирішимо цю проблему... Спробуй собі тільки уявити. Приземляєшся у Києві, а син тебе вже зустрічає в аеропорту... Як тобі цей варіант?

– Зі сфери фантастики... Але за моральну підтримку дякую, – помітно повеселішав Сергій Васильович.

– Ніякої фантастики... Можна було б спробувати й сьогодні... Але звертатися з цим проханням до Бориса Миколайовича без доповіді про результати роботи в Пакистані та Єгипті передчасно. Собі зашкодимо... А інших просити нема сенсу... Тільки щоби надуватимуть і чекатимуть хабара...

– Нічого собі! Ти що особисто з Єльциним знайомий?

– Звичайно... Невже забув? Я ж не тільки наукою займався... І хіба не ти вітав мене з обранням до Московського міського партії? Єльцин у той час обіймав посаду першого секретаря міському... З того часу дружимо...

– Невже мені так пощастило, Іване? Сподіваюсь і ти не пожалкуєш про те, що завдяки твоєї рекомендації мене включили до складу цієї комісії... Усі зауваження наших опонентів розіб'ємо вщент! Ще вимагатимемо відшкодування заплатити за необґрунтований виклик!

– Отепер ти мені подобаєшся, Серьожо... Ма-ла-ток... Із тобою мені буде значно спокійніше переконувати арабів, що вони не мають рації стосовно надійності російської техніки...

«Все ж таки Бог є на світі, – радів Сергій Васильович, мислено вимовляючи слова молитви «Отче наш». – У Бучі допоможе Марії Роман Олександрович... Там вона три дні побуде з Миколою... А за цей час я зроблю все, аби ще до Нового року позакривати проблеми з російським контрактом та повернутися до Москви... Між іншим, треба буде натякнути Івану Івановичу, щоби по своїх каналах посприям у службі й Роману Олександровичу, який, скоріше за все, займатиметься оформленням документів про звільнення Миколи... Роман – справжній мужик... За віком старший від мене, а все в майорах ходить. Гарним людям – гріх не допомогти».

***

Марія Станіславівна, сидючи в службовому кабінеті заступника начальника виправної установи, мовчки спостерігала за Романом Олександровичем. Він швидко повернувся із зони. Безперервно комусь дзвонив. Ставив завдання своїм підлеглим. Його впевнений голос, рухи, навіть

повороти голови демонстрували справжнього господаря, який знає що і як вчиняти. «Мабуть у нього зараз немає сумнівів, що і я тепер належу йому... Нехай собі потішиться... Буде й на нашій вулиці свято». – Посмішка на обличчі Марії Станіславівни мала приховати справжні думки жінки і гостру тривогу матері за сина.

Проте червоний апарат «прямого» телефону начальника з черговим по установі все мовчав, наче хтось його вивів із ладу. Нарешті довгоочікуваний дзвоник! Але майор, наче знущаючись, не поспішає... Він спочатку неквапливо закінчив розмову по іншому телефону і тільки після цього підняв слухавку червоного апарату.

– Слухаю і сподіваюсь, що нарешті усе підготовлено? – сталевим голосом вимовив він, але раптом зблід і став білим, як стіна. – Що!? Я не зрозумів! Повторіть ще раз!!! Що ви сказали!? Які вжили заходи, вашу матір? І-ді-о-ти-и! Му-да-ки!!! І-ді-о-ти-и!!!

– У тебе якісь неприємності, Романе? – спитала Марія Станіславівна, коли начальник розгублено поклав слухавку, промокаючи носовичком своє чоло.

– Неприємності? Ні... У нас проблеми! Ду-же сер-йоз-ні проб-ле-ми!!! Боже, як і з ким працювати? Присилають служити блатних шмаркачів, які ні на що нездатні! Пробач мені, Маріє, за емоції... Я зараз... Почекай мене ще хвилин п'ять... Перед тим як доповідати Києву маю перевірити все сам...

***

Коли майор влетів до кімнати, де лежав нерухомий Микола, лікар уже закінчувала його огляд. Лейтенант, на очах якого зовсім молодий хлопець пішов із життя, вже заспокоївся. Проте залишався сидіти на своєму місці, наче не помічаючи майора. Інші мовчки розступилися, пропускаючи начальника до мертвого.

– Прошу всіх, крім лікаря, вийти, – наказав майор. Коли залишився віч-на-віч із лікарем, з надією запропонував, – може йому якийсь укол зробити?

– Йому вже ніщо не допоможе, навіть Господь, – засмучено відповіла лікар. – Смерть, наскільки я розумію, була миттєвою... Такий молодий, ще зовсім хлопчик... І що його штовхнуло накласти на себе руки?

– Як він це зробив із собою? – помітно нервуючи, запитав Роман Олександрович.

– Ваш офіцер сказав, що цією булавкою... Ось у це місце, – показала

лікар ледве помітну цяточку нижче потилиці Миколи.

– Цією маленькою булавкою?! Дурня якась... Чекайте, а хіба не ви знайшли цю булавку?

– Ні, коли я увійшла, лейтенант ридав біля тіла, тримаючи булавку у руці...

– Хвилиночку... А чому ви тоді зробили висновок про суїцид? Які є докази, що це не вбивство? – Запитав майор, відзначаючи, що у разі необхідності, можна буде «перевести стрілки» на лейтенанта... «Не дай Боже, патологоанатом виявить, якісь свіжі синці на тілі хлопця через його падіння, коли я збив його з ніг... Он, і гуля на потилиці здається таки є».

– Ні, Романе Олександровичу! Таким способом убити практично неможливо, – заперчила лікар. – Для цього потрібно мати дуже глибокі знання... Водночас і таких способів суїциду я до цього не зустрічала навіть у спеціальній літературі, бо влучити у необхідну точку з першої спроби практично неможливо... А зробити це з метою вбивства, якщо і можна, то тільки теоретично...

– А цей сучий син влучив з першої спроби! От падлюка! Стільки людей підставив... Я його і позаштатним фельдшером призначив, і обіцяв через півроку посприяти у достроковому звільненні та відновленні в медичному інституті... А він себе вбив!!! Як мінімум сувора догана мені забезпечена... І на лейтенанта повісив підозру про вбивство... І про що вони думають ці покидьки? Матір його приїхала на побачення... І він знав про це! Що я їй тепер скажу? До речі, може він десь передсмертну записку залишив?

– Зараз... Секунду... Здається ось вона, – передала лікар аркуш паперу, який лежав перед нею на столі.

«У моїй смерті прошу нікого не звинувачувати... Мамо і тату, я вас дуже люблю... Пробачте мені... Жити так не хочу... І не маю морального права... Прощайте... Ваш син Микола», – вголос прочитав майор записку, не приховуючи хвилювання. Після невеличкої паузи вже спокійно додав, – слава Богу, хоч по-людському вчинив. Не залишив смороду після себе...

Потім підняв телефонну трубку й відповідно до інструкції доповів київському начальству про самогубство ув'язненого Миколи Сергійовича Скрипника...

***

Після повернення до адміністративного корпусу Роман Олександро-

вич на хвилинку зупинився біля чергового і віддав якісь розпорядження. Потім піднявся по сходах на другий поверх і відчинив двері свого кабінету.

– Вже можемо йти, Романе Олександровичу? – піднялася з місця Марія Станіславівна. – Ледве дочекалася... Казав, що повернешся за п'ять хвилин, а пройшло вже понад півгодини...

– Маріє... Присядь, будь ласка... Зараз підемо... Ти тільки не хвилюйся...

– Знову з кімнатою проблема? – потемніла обличчям жінка і не втримала своїх сліз, які, наче горошини, покотилися з очей.

– Заспокойся, не треба плакати, – Протягнув майор жінці склянку води, піднявся з крісла та співчутливо погладив по спині. – Із кімнатою проблем немає... Кімната вже готова...

– Слава Богу... Ти мене налякав... Хіба можна так лякати, – крізь сльози посміхнулася Марія Станіславівна, витягаючи з сумочки носовичок.

– Прощу тебе побережи сили і не давай волі емоціям...

– Я вже заспокоїлася...

– І готова мене вислухати?

– Так...

– У нас таки серйозні проблеми, Маріє... Але насамперед прошу не тримати зла за мою ранкову настирливість... Ну ти розумієш... Вийшло так, що я нібито скористався ситуацією і не залишив тобі вибору. Але це тільки тому, що закохався, як хлопчисько... Разом ми все подолаємо... Ти ще багато разів переконаєшся в щирості моїх почуттів і вчинків...

– Ну добре, добре, Романе. Вже кажи про «наші проблеми», – остаточно заспокоїлась Марія.

– Але наберись мужності та спочатку прочитай оце, – витягнув майор із течки аркуш паперу і передав його жінці.

Коли Марія Станіславівна побачила знайомий почерк сина, то навіть зраділа. На її обличчі з'явилася лагідна посмішка, але зміст записки не доходив до її свідомості. «Що ти хочеш цим сказати, Ніколушка? Про що ти пишеш? Про чию смерть? Про чию смерть ти пишеш?» – стрибали в голові матері божевільні запитання, відтягуючи момент жорстокої істини. І як тільки вона збагнуло про чию смерть пише син, потужний біль блискавкою вдарив їй у саме серце ...

Кум побачив, що Марія Станіславівна знепритомніла та відразу кинувся до неї. Але пульсу вже не було... Зіниці на світло теж не реагува-

ли... Зрозумів, що тепер у його кабінеті померла й мати самогубця. Не вагаючись, викликав швидку. Доповів про все у Київ та розпорядився провести вибірковий шмон на зоні. Внаслідок цього шмону один із знайомих Миколи, який мав звільнитися через три місяці, мусив знищити записку покійного. Другий товариш Миколи Скрипника, який встиг сховати маляву, на свободу вийде тільки через чотири роки. Чи зможе він протягом чотирьох років не загубити цю записку, а потім передати її батькові Миколи, невідомо. Скоріше за все, тепер ніхто не дізнається про справжні причини смерті Миколи і Марії Станіславівни.

***

В посольствах на отримання віз для Сергія Васильовича було витрачено не більше п'яти хвилин. Решта часу пішла на переїзди. Завдяки машинам ДАІ, усі відстані вони подолали протягом двох годин. Так само без тяганини пройшли митний і прикордонний контроль.

Як і пообіцяв Іван Іванович, практично через дві години після прибуття Скрипника до Москви, літак відірвався від злітної смуги і взяв курс на південь.

«Все ж таки Росія – потужна держава, – влаштувуючись у кріслі, відзначив Сергій Васильович. – Подумати тільки – для п'ятох членів комісії надається такий лайнер... Та й ще – борт Президента Росії! Психологічний ефект після його приземлення в Ісламабаді та Каїрі забезпечений... Переліт на рейсових пасажирських літаках був би значно дешевшим... Але для оперативного вирішення питання, пов'язаного з престижем російської військової техніки, кращого варіанту не придумати».

– Шановні колеги, – звернувся до всіх Іван Іванович. – Через десять хвилин подається обід. А зараз, оскільки не всі знають одне одного, хочу представити членів нашої міжнародної комісії. Прошу всіх пересісти ближче до мене. Отже мене і мого помічника знають усі. А от заступником голови комісії призначено Скрипника Сергія Васильовича. У своїй сфері він відомий радянський... тепер український... учений. Видатний, не побоюся цих слів, винахідник... Прибув із Києва. Прошу любити й шанувати. У складі нашої комісії Скрипник також представлятиме й Україну. Ураховуючи закритий характер виробів, які нібито вийшли з ладу, тільки я і Сергій Васильович мають допуск до обговорення технічної сторони проблеми. Його та мої вказівки є обов'язковими для всіх.

Підполковник Скрипник, коли почув своє ім'я, на секунду підвівся, вклонився членам комісії, і, густо червоніючи від почутих слів, знову

присів у своє крісло: «Ну Іван одчибучив... Міг же попередити про статус зама голови комісії заздалегідь. Але це був би вже не Іван».

– Нашим «міністром зовнішньополітичного відомства» призначено першого секретаря МІДу Росії pana Селезньова Григорія Васильовича, – продовжив Іван Іванович. – До речі, Григорію Васильовичу! Сподіваюсь Ви захопили з собою прапорці Російської Федерації, України, Пакистану та Єгипту?

– Звичайно, Іване Івановичу. З дипломатичним протоколом проблем не буде, навіть якщо не спрацюють дипломати Пакистану та Єгипту.

– Спасибі, Григорію Васильовичу. Нарешті, останній у нашому списку, але не останній за значимістю – пан Шевельов Петро Григорович... Наш «міністр фінансів» із «Росвооруженія»... Видасть кожному валюту на кишенькові витрати, добові та преміальні...

– Пробачте, Іване Івановичу, преміальні видаватимуться тільки в тому випадку, якщо ви успішно спрацюєте з паном Скрипником, – спробував пожартувати фінансист.

– Петре Григоровичу, за умов правильного фінансового забезпечення роботи комісії ми приречені на успіх, – теж напівжартома парирував голова комісії.

«Дивно, що немає представника держбезпеки, – відзначив про себе Сергій Васильович. – А може це й краще. Менше виникатиме проблем у членів комісії... Проте з іншого боку... Заходів безпеки, наприклад, щодо запобігання витоку інформації, необхідно буде неухильно дотримуватись... Як заступник візьму ці функції теж на себе».

Коли нараду було закінчено, Іван Іванович підійшов до підполковника Скрипника:

– Широ радий потиснути твою руку, Серьоже, та привітати з призначенням.

– Не міг мене раніше попередити? Змусив мене від несподіванки почервоніти... Але, звичайно, я дякую тобі за довіру... Виправдаю...

– Це тобі подяка... Ось... Краще ознайомся з офіційним перекладом рекламацій...

Коли Сергій Васильович тричі перечитав тексти рекламацій, то відчув, що його спина стала мокрою.

– Отакої... Але ж це неможливо! Ці вироби в Україні працюють без єдиного збою... А тут масовий вихід із ладу...

– Отож... І справжні причини цих розладів ми повинні якнайшвид-

ше знайти. Знайти і довести, що ці масові відмови на совісті арабів, а не радянських конструкторів... Якщо не знайдемо або не вкладемося у два дні, російський держбюджет у найближчому році може зменшитись на десять процентів. Тепер ти знаєш усі умови і ставки у цій грі...

– Так ось чому цим займається особисто президент, – не зміг приховати здивування Скрипник, раптом розуміючи, що нічому не зможе зарадити без належного устаткування і комплекту справних блоків систем, які вийшли із ладу.

– Ти чого зблід? Що з тобою? Може бортового лікаря викликати? – Збентежився Іван Іванович.

– Та ні, лікар нам ні до чого... А от з'ясувати дещо не завадить...

– Запитуй.

– Як ти уявляєш собі пошук причин виходу з ладу наших виробів без приладів та необхідних запасних частин?

– Ображаєш... Ти, мабуть, подумав, що президентський борт виділено тільки для членів комісії? У літаку є все, що твоїй душі заманеться... Запасні блоки – по два комплекти на кожну одиницю техніки, яка вийшла з ладу. Контрольно-вимірювальні стенди, інженерний персонал... Усе розміщено в іншому салоні... Повір мені – у нас є все необхідне! Ісламабад і Каїр уже пообіцяли виділити в наше розпорядження вертольоти для доставки комісії і запчастин до віддалених районів... Невже ти засумнівався у нашому технічному забезпеченні? У нас навіть є такий корифей, як ти! А залізяки – це дрібниці.

– Слава Богу, – полегшено зітхнув Сергій Васильович, – ти, Ваню, здається таки передбачив усе... Молодець... О, диви, стюардеси вже обід везуть... Оперативно. Ходімо мити руки?

– Згода! Але руки миємо горілкою... Трішки – на долоні, а решту – ковтаємо, як це робили у польових умовах, – нагадав Іван Іванович.

– Але я б утримався від алкоголю до повного завершення нашої місії, – тихо заперечив Скрипник.

– Маєш рацію, Серьожо. Але, сподіваюсь, ти ще пам'ятаєш, що п'ятдесят грамів перед обідом нам навіть медицина рекомендує... Включає можливі інфекції і допомагає зняти нервову напруженість...

– Іване Івановичу! Пробачте, що втручаюсь у розмову! Москва просить Вас до апарату секретного зв'язку, – раптом підійшов до шефа його помітно стурбований помічник.

– Серьожо, запрошуй членів комісії обідати за круглий стіл... Я шви-

денько переговорю і приєднаюся до вас... Не повіриш, із ранку ні рiски у роті, – приховуючи хвилювання розпорядився Іван Іванович і пішов за помічником до кабiни урядового зв'язку.

– Слу-ха-ю , – якомога повільніше прогуркотів він у трубку.

Голос у слухавці, який віддалено нагадав голос Президента Росії, відразу відповів:

– Іване, це я... Ти мені скажи... Ми справді не зможемо без представника України розв'язати всі проблеми в Пакистані та Єгипті?

– Бо-ри-се Ми-ко-ла-йо-ви-чу? Здра-ві-я ба-жа-ю! Без Скрип-ни-ка по-зи-тив-но-го ре-зульт-а-ту не га-ран-ту-ю... А що ста-лося?

Той самий владний голос нічого не відповів, але додав:

– Тоді візьму гріх на душу... Все, Іване, працюйте. Бажаю удачі... Вона вам дуже знадобиться. Увечері особисто доповідатимеш про стан справ.

– Не зро-зу-мів... Я-ки-ий грі-іх? – Намагався щось з'ясувати Іван Іванович. Але поважний московський абонент уже поклав слухавку.

***

Біда не ходить одна... Але це вже занадто, коли протягом одного дня вмирає син, а потім його мати... Тiнь щодо причетності до цих смертей впала не тільки на молодого загонового офіцера, а й на Романа Олександровича. Бо саме у його службовому кабінеті вмерла мати засудженого, коли дізналася про смерть сина.

Проте від юридичної тяганини молодого лейтенанта врятувала по-смертна записка Миколи Скрипника, а Романа Олександровича – медична карточка про стан здоров'я Марії Станіславівни. Через це розтин тіл і їх ретельний огляд нічого істотного для остаточних висновків про причини смерті не додав.

Після перегляду по діагоналі письмових звітів патологоанатома щодо Миколи і Марії Станіславівни досвідчений слідчий просто підколов їх до справи. Інформацію про невеличку гулю на потилиці Миколи слідчий сам собі пояснив падінням хлопця вже після настання смерті, а наявність сперми у піхві ще молодій заміжній жінки, чоловік якої у день її смерті терміново вилетів за кордон, взагалі не потребувала будь-яких пояснень. Тому вже в останній понеділок грудня було зроблено остаточний офіційний висновок про причини несподіваної смерті обох Скрипників.

Оскільки зв'язатися з батьком і чоловіком померлих не вдалося, а всі інші родичі після розвалу СРСР просто не мали матеріальних можливостей приїхати до Києва, то оформленням свідоцтв про смерть та організа-

цією поховання несподівано для всіх зайнявся особисто Роман Олександрович, а також Лідія Петрівна – вірна подруга Марії Станіславівни. Їх благородний вчинок викликав природну симпатію всіх, хто брав участь у похованні.

На Байкове кладовище, завдяки хорошій організації, приїхали всі знайомі та друзі родини Скрипників.

Місце на престижному цвинтарі Києва, оркестр, поминальний обід у ресторані, автобуси, навіть вінки і гранітний пам'ятник – усе передбачив «скромний друг сім'ї», який навіть не афішував своєї посади. А правою рукою в нього була Лідія Петрівна.

Усі, хто пам'ятає Україну наприкінці грудня другого року її незалежної історії, сказав би, що організувати і забезпечити таке поховання у той час протягом двох діб було просто нереально. Але факт залишався фактом. Тому й офіцери-співробітники Сергія Васильовича, і медичні працівники-колеги Марії Станіславівни, і студенти-однокурсники Миколи Скрипника, віддаючи належне світлій пам'яті померлих, дякували Роману Олександровичу та подрузі покійної за їх сердечність і сприйняття чужої біди, як власної.

Незважаючи на трагічність ситуації, учасники жалобної церемонії в глибині душі констатували, що в Україні ще чимало чесних і порядних людей, таких як Роман Олександрович та Лідія Петрівна. На таких і тримається держава.

Вже три доби у Києві безперервно ішов гарний, лапатий сніг, нагадуючи киянам, що через три дні свято Нового року. Життя для живих тривало...

А на Байковому кладовищі непомітно заносило снігом широку свіжу могилу з чорною гранітною плитою, на якій гравери зони вигравірували слова:

Марія Станіславівна Скрипник

17.04.1953 – 25.12.1993

Микола Сергійович Скрипник

21.09.1973 – 25.12.1993

На чорних траурних стрічках двох розкішних вінків біля могили Скрипників, сплетених із припорошених білим сніжком червоних троянд, із сутінками грудневого надвечір'я поступово згасали золоті надписи: «Від Кондратюка Романа Олександровича» та «Від подруги Лідії Петрівни».

ГЛАВА VI

Битва під Грюнвальдом

«**Н**евже нам тоді усе вдалося? І, всупереч висновкам поважного німецького лікаря, ми таки здолали Ізіну хворобу... А які у нас були з ним уроки!» – знову занурився у спогади ректор болонського університету медицини і мистецтва...

У Дрогобичі буяло тепле, зелене літо.

Минув цілий рік, протягом якого Ізя був фактично прикутим до ліжка. За цей час хлопчик майже видужав. Спина вже не боліла, проте ноги ще вередували, відмовляючись слухатися та виконувати як належить притаманні їм функції. Проте Ізя міг сидіти і навіть обережно пересуватися за допомогою милиць, сидячи у сплетеному спеціально для нього кріслі. І Юрко нарешті наважився поговорити з Ізею: і про його потаємні мрії, і щодо причин та наслідків трагічного випробування крила, і стосовно планів на майбутнє...

– Я щодня докоряю собі, Ізю, за той політ... Пробач мені, якщо зможеш... Тоді мав летіти я, а не ти...

– Не пробачу... Бо нема за що пробачати! Навпаки! Я дякую тобі і Збишеку за те, що дозволили саме мені бути першим. Я навіть сьогодні заплющую очі й бачу, що лечу... Ти ж пам'ятаєш? Я летів!!! І ми утрюх довели, що людина може літати, наче птах! До речі, мені пригадується, що крило тоді щось вдарило... Можливо це орел, бо, коли отямився, помітив, що над нами зовсім низенько кружляв цей король птахів...

– Так, Ізю. І я дійшов висновку, що той орел прийняв наше крило за новоявленого господаря й у двобої вирішив довести своє право на цей клаптик неба... Але я мав це передбачити... Навіть пси гризуться за свою

територію... У небі, виявляється, такі ж закони. І я це не врахував... Отже саме я мав бути покараний за свої прорахунки... Пробач мені, друже...

– Юрко, припини, будь ласка! Крило ми майстрували утрюх? Утрюх! І обмірковували всі можливі небезпеки теж утрюх. І, слава Богу, що не ти, а я був першим випробувачем нашого крила... Бо ми зі Збишеком не змогли би тебе врятувати... Та й ліжка, і це крісло з милицями... Гер доктор казали татові, що я вижив і одужав тільки завдяки твоїм конструкціям і нашій дружбі... А хто навчив мене читати і писати? Ти! Завдяки тобі я вірю, що з часом ми ще будемо разом бігати на Тисменицю...

– І я у це вірю, Ізю... Але, не поспішай мені дякувати. Ти і Збишек – мої друзі на все життя... Казатиму вам завжди те, про що насправді думаю... Якби не мій план щодо майстрування крила, ми б із тобою і сьогодні купалися б у Тисмениці... Вже не маю сумнівів, що ти обов'язково ходитимеш ногами, але міг би ходити і вчора, і сьогодні, якби не наше випробування... Я знаю, що ти не вважаєш мене винним... Дякую тобі за це. Але я сам себе вважаю, бо через те крило ти сьогодні обмежений у русі і, можливо, думаєш, що не зможеш здійснити в житті те, про що мріяв до падіння...

– Навпаки! Юрку, все навпаки! Одну нашу мрію ми вже досягли, бо я літав... Тепер я вірю в себе, як ніхто! Якщо ми комусь розкажемо про крило, то нам не повірять та ще й по сраці від батьків отримаємо... І не треба нікому про це розказувати! Правильно? Головне, що ми це знаємо! Ми це втнули!

А друга моя мрія – зовсім реальна. Хочу стати найкращим ювеліром світу... І я ним стану... Тепер увесь свій час приділятиму секретам обробки коштовного каміння, срібла і золота... І сам творитиму таке, чого ще не бачив світ. А вільного часу в мене тепер навіть забагато... Уявляєш? До мене приїжджатимуть замовляти діамантові прикраси посланці від королів і князів усього світу...

– Гарна мрія, – похвалив плани друга Юрко. – А тато знає про це?

– Звичайно знає, і дуже зрадів, коли почув, що я хочу його перевершити... Пообіцяв облаштувати мені робоче місце в майстерні, навіть пожартував, що посидючість у мене вже є...

– І я теж спробую допомогти твоєму татові в обладнанні твого робочого місця... Щоби, працюючи, ти міг постійно робити фізичні вправи для м'язів рук, спини, сідниць і ніг безпосередньо в майстерні... І будемо вчитися разом далі... Найкращий ювелір Галичини й усього світу має бути високоосвіченою людиною, а головне – знати про свою справу все...

***

– Ізю! Сьогодні я тобі таке розповім! – влетів Юрко до кімнати друга, який щойно «прийшов» із ювелірної майстерні. – Ти колись про битву під Грюнвальдом чув?

– Ні, не чув... – зрадів Ізя візитові свого друга. – Невже знову хтось із дрогобицьких побився?

– Насміхаєшся... Якби побилися в Дрогобичі, то це була би не битва, а бійка. Відчуваєш різницю? – запитанням на запитання відповів Юрко другові, допомагаючи йому зручніше влаштуватися у кріслі.

– Звичайно відчуваю... Це я пожартував...

– Ну тоді слухай, жартун... Увесь сьогоднішній урок отець Євтимій присвятив цій битві, яка відбулася рівно п'ятдесят три роки тому! Я досі вражений від почутого. Уявляєш, у цій битві в липні 1410 року брав участь покійний батько отця Євтимія. Він воював у складі польського війська під Львівською хоругвою і як один із прапороносців брав участь в усіх секретних нарадах, присвячених уточненню й заміні основних сигналів управління військами під час бою. Через це він мав можливість спілкуватися з прапороносцями з інших хоругв.

– А хоругва це що? Якесь ватага вояків? І для чого їм прапороносці?

– Хоругвами називалися бойові прапори з гербами міст, від яких відраджалися до війська бойові підрозділи. Ці підрозділи теж називалися хоругвами. Під час бойових дій, коли стріляють гармати і рушниці, кричать поранені солдати, дзвенять мечі, неможливо почути командирів і сурмачів. Тому прапороносці під час бою завжди поруч із командирами хоругв, щоб показати іншим воїнам за допомогою хоругви ту чи іншу тактичну команду.

Якщо вбивали одного прапороносця, хоругву підхоплював інший... Під час тої битви тато отця Євтимія втратив праву руку, яку йому відрубав мечем тевтонський лицар. Уявляєш? Навіть коли хоругву підхопив інший жолнерж, рука батька отця Євтимія далі тримала древко, відлякуючи цим видовищем тевтонців...

– Який жах! І його батько вижив у тому пеклі?

– У запалі бою він спочатку навіть болю не відчув. Лівою рукою та зубами міцно перетягнув те, що залишилося від правої, мотузкою... Зупинив кровотечу. Зціпив зуби і таки вибрався з поля бою, ховаючись від спекотного сонця в лісі неподалік від села Людвіксдорф... Аж там втратив свідомість та впав біля залишків якоїсь тварини, яку, мабуть, не до-

жерли завжди ситі влітку вовки.

– Боже милостивий! А люди живуть собі і нічого не знають про цю битву та своїх богатерів, – розхвилювався Ізя, розуміючи, що ніколи б не дізнався про це теж, якби не Юрко.

– Ти, як завжди, маєш рацію, Ізю... Я сьогодні навіть отцю Євтимію докоряв за те, що раніше мені не розповів про спогади свого батька...

– І що на це сказав учитель?

– Замалий ще був, – сказав. Я спочатку образився, а потім зрозумів, що він таки має рацію.

Майже дослівно переказуючи розповідь отця Євтимія про деталі битви, Юрко уявляв себе великим птахом, що кружляє над полем бою і уважно спостерігає за маневрами і тактикою бойових дій протилежних сторін. Він, як університетський професор, крейдою малював на дошці диспозицію військ, показуючи стрілками напрямки їх атак, а Ізя, затамувавши подих, слухав свого юного вчителя і друга.

– Битва відбувалась на тевтонській території. Ось тут, дивись.

А отут, на пагорбах між селами Танненберг і Людвігсдорф стояли війська Тевтонського Ордену. За цими пагорбами, між селами Танненберг і Грюнвальд було зосереджено резерв тевтонців. А ще далі від передової лінії поруч із Грюнвальдом стояв тевтонський обоз...

– Почекай, Юрку... Не розумію... А звідки татові отця Євтимія стало відомо про розташування ворожих військ, якщо його, як ти казав, було важко поранено в бою? – втрутився нетерплячий Ізя.

– Зараз про все дізнаєшся. Допомогло поранення... Його, непритомного, знайшла лісова цілителька... Скільки він пролежав у лісі – невідомо. У рані вже порались білі хробаки, що переповзли з останків гнилої тварини... Добре, що хижаки не знайшли його раніше... Цілителька з дочкою притягнули пораненого до своєї хатинки в лісі... А там уже лежали два тевтонські лицарі, не так важко поранені в тому ж бою, їх теж урятувала ця добра жінка... Один із лицарів воював у тевтонському резерві й був наближеним до самого магістра Ульріха фон Юнгінгена. Другий був з лівого флангу військ Ордену, яким командував великий маршал Фрідріх фон Валленрод.

Коли тато отця Євтимія почав приходити до тями, то почув німецьку мову, яку добре розумів. Вирішив якнайдовше не розтуляти очей. Завдяки цьому дізнався, що через наявність левонського герба на його трофейному мечі, вони прийняли його за свого, вважаючи солдатом левонської

хоругви, яка прибула для участі у битві з Риги... Так батько отця Євтимія протягом кількох днів, приймаючи цілющі відвари з заплющеними очима, слухав тевтонців і дізнався багато таємниць, у тому числі стосовно диспозиції ворожих військ, кількості тевтонських хоругв та військових хитрощів тевтонців... Тепер зрозумів?

– Егеж! А що було далі?

– Цікаво? То слухай... У тевтонців, якщо поррахувати їхні бойові знамена, було п'ятдесят хоругв із загальною чисельністю близько тридцяти тисяч вояків. Але насправді, як дізнався тато отця Євтимія, тевтонське військо було значно більшим. Військова хитрість. Недооцінка реальних сил тевтонців мала стати головною помилкою військ литовсько-польських союзників.

У складі війська Тевтонського Ордену воювали, крім тевтонських хрестоносців, також лицарі з Германії, Франції, Англії. Потужну частину війська складали і наймити зі Швейцарії, Англії та інших західноєвропейських держав.

Із протилежного боку, якщо поррахувати бойові знамена союзників, військ було нібито вдвоє більше. Так, на лівому фланзі союзників стояло близько п'ятдесяти хоругв війська Речі Посполитої, а на правому вишукалась приблизно така ж кількість хоругв Великого Князівства Литовського.

Проте, загальна чисельність союзних військ, за даними тевтонської розвідки, була фактично така сама, як і в тевтонів.

Крім того, тевтонці, щоб отримати перевагу, планували на самому початку битви знищити значну частину союзників важкою артилерією, а далі – вовчими ямами, куди сподівалися їх заманити під час бою.

Для вогневого забезпечення розгрому військ Польщі й Великого Князівства Литовського майстри Марієнбурга відлили велетенську гармату. Лицарі з повагою називали її «Шаленою Гретою». Ізю, вона була така величезна, що її ствол розбирався! Інакше було неможливо цю гармату перевозити! Щоб перевезти тільки одне ядро, був потрібний окремий віз!

Війська Польщі та Великого Князівства Литовського, перед тим як зайняти бойові позиції біля Людвігсдорфа і Танненберга, здійснили рейд по території Тевтонського ордену. Приблизно отут вони захопили досить велике тевтонське місто Дубровно, – показав на намальованій схемі Юрій.

– Пробач, Юрку, що знову тебе перебиваю. Але з твоїх слів виходить, що Тевтонський орден захищався, а агресором були польсько-литовські війська.

– Так воно тільки видається! – збуджено провадив Юрко. Його обличчя палало яскравим рум'янцем. – Отець Євтимій розказував, що таким чином тевтонці намагалися створити ілюзію для інших європейських держав, нібито орден мусив захищатися від агресивних союзників.

Насправді тевтонці за рік до битви першими оголосили війну Великому Князівству Литовському та Польщі.

Вони це зробили тоді, коли польський архієпископ Михайло Куровський під час переговорів магістра Ордену з польськими послами, начебто піддавшись емоціям, заявив, що Польща введе свої війська до Пруссії, якщо Орден нападе на Литву.

Але перед цим і литвини, і поляки через неготовність дати належну відсіч тевтонам за таємною домовленістю між польським королем і великим князем литовським усіяно розповсюджували слухи, що готують війну одні проти одних.

Після заяви Куровського таємна домовленість союзників була фактично розкрита. Але я думаю, Ізю, що поляк і водночас католицький архієпископ Куровський насправді був на боці Ордену. Та, оскільки тевтонців особисто підтримував Папа Римський, то свої емоції Куровський міг просто гарно розіграти, щоб догодити Папі.

У відповідь на цю заяву Куровського магістр Ордену оголосив, що перший удар, якого планував завдати Великому Князівству Литовському, спрямує проти Польщі.

Так розпочалася знаменита Велика війна, у перші дні якої війська Ордену захопили чимало польських земель. Але поляки швидко оговтались і восени 1409 року повернули ці землі назад.

На вербну неділю, вже у березні 1410 року, тевтони напали на литовський Волковивськ, сподіваючись, що союзники приймуть битву у невіддільних для себе умовах. Але Велике Князівство Литовське і Польща на ту березневу провокацію не зреагували... Бо тоді поразка від тевтонців була би неминучою...

– Я не зрозумів, чому тевтонці планували спочатку напасти на Литву, а зробили це тільки після боїв із Польщею? – знову перебив Ізя свого друга, винувато моргаючи довгими віями.

– Думаю, щоб залякати поляків та силою примусити їх, як братів по католицькій вірі, стати на бік Ордену. Бо головним каменем спотикання тоді були землі Великого Князівства Литовського, що виходять до Балтійського моря, а не польські землі, – зауважив Юрко, витираючи ганчіркою попередній малюнок та схематично малюючи море і відповідні

кордони держав. – До речі, сусідом Великого князівства є наша Галичина, руські землі якої наразі входять до складу Речі Посполитої... Ось так проходять наші кордони... А приблизно тут, на березі Балтійського моря – землі Жемайтії, на яких, заважаючи територіальному об'єднанню Тевтонського ордену з Лівонським, досі живуть люди, що моляться своїм древнім богам і не бажають підкорятися будь-яким завойовникам...

– Невже і про ці народи та їх боротьбу тобі розказував отець Євтимій?
– здивовано похитав головою Ізя.

– Звичайно, а йому – його покійний батько, коли він був таким, як ми...

– Поталанило тобі з учителем, – солодко потягнувся у своєму кріслі Ізя, коли побачив, що Юрко зовсім не ображається на нього за постійні репліки і запитання. А після невеликої паузи додав, – мені теж із тобою пощастило...

– Добре Ізю, тоді слухай далі, – зашарівся від несподіваної похвали Юрко. – Тевтони, маючи благословення Папи Римського на примусове хрещення східних народів Великого Князівства Литовського, вирішили заволодіти і цими приморськими землями та панувати на них...

– А що, Велике Князівство Литовське самостійно не могло дати відсіч Тевтонському Ордену? І потім, який стосунок до Жемайтії має Польща?

– Знаєш, Ізю! І я про це запитав у отця Євтимія... Він сказав, що, поперше, для перемоги над потужними тевтонцями Великому Князівству Литовському були потрібні союзники. По-друге, Польща сама хотіла панувати на цих землях, мріючи повернути собі також і колишні польські землі з виходом до моря, які тевтонці послідовно викупували у місцевої шляхти. А, по-третє, посилення могутності Тевтонського Ордену із захопленням східних територій Великого Князівства Литовського загрожувало б іншим землям Польського королівства, яке могло перетворитись на частину території Тевтонського Ордену. Саме тому Польща і стала основним союзником Литви проти Тевтонського Ордену...

Ще Отець Євтимій розповідав, що значну частину литовського війська складали хоругви русичів із міст Володимира Волинського, Новгород Великого, Києва, Бреста, Смоленська, Вітебська, Луцька, Новгород Сіверського, Гродна, Ліди, Чарторийська, Кричева, Мінська, Заславля, Могильова, Мстиславля, Новогрудка, Орші, Пінська, Полоцька, Слоніма, Слуцька, Кобріна, Волковивська та інших міст. Тому і офіційною мовою Великого Князівства Литовського є руська мова, а Велике Князівство фактично уявляло і уявляє собою велику руську державу.

До речі, і у складі війська польського короля Ягайла також воювали руські хоругви під прапорами Львова, Галичини, а також три хоругви із Поділля, оскільки ці землі свого часу прихопила собі Польща...

– Ото! Прослухав урок отця Євтимія і до таких подробиць запам'ятав? – здивовано прошепотів Ізя, похитуючи своєю кучерявою головою. – Це ж яку пам'ять треба мати! І назви хоругв пам'ятаєш, і князівства, з яких вони прибули. Я так ніколи не зможу...

А Юрко, вже не звертаючи уваги на репліки свого маленького друга, наче боячись забути щось дуже важливе, вів далі урок історії.

– Великому князю литовському Вітовту вдалося залучити до свого війська ще багатотисячну татарську кінноту на чолі з Джелалед-Діном. Крім того – чотиритисячне чеське військо під орудою Яна Жижки.

І магістр Тевтонського Ордену Ульріх фон Юнгінген шукав союзників та об'єднався з угорським королем Зигмундом та чеським королем Вацлавом. Але головне – тевтонський магістр перед битвою під Грюнвальдом ще отримав персональне папське благословення!

Тому парламенти Ордену перед початком битви прибули до польського короля Ягайла і великого князя литовського Вітовта під двома знаменами: біло-жовтим – папським знаменом і біло-жовто-чорним – тевтонським. Устромили перед союзниками в землю два мечі й так оголосили їм про свій лицарський виклик.

– Виходить, що Папа римський і перед цією битвою чомусь підтримав тевтонців, а не віддану святому престолу католицьку Польщу... Але чому? – ніяк не міг уторопати Ізя.

– Отець Євтимій казав, що тевтонці на завойованих землях силою примушували всіх іновірців приймати свою віру, розширюючи територію впливу Папи Римського. Польща вже була католицькою державою, але відставала від Тевтонського Ордену щодо силового насадження католицизму на захоплених територіях. А політика Великого Князівства Литовського щодо православних та «язичників» узагалі була і лишається більш зваженою та поступливою. Думаю, саме це драгувало Папу, який заради своєї вигоди з легкістю пожертвував територіальними інтересами польської шляхти...

Звичайно, моральна підтримка тевтонського магістра вищим ієрархом католицької церкви і главою потужної Папської держави негативно вплинула на поляків-католиків, але тільки не на бійців руських земель Польщі та Великого Князівства Литовського, які переважно були православними...

А тепер, Ізю, увага! Польсько-литовські союзники також отримали від парламентарів письмовий виклик магістра Ордену, в якому їх закликали не ховатися, а виходити на чесний двобій, обіцяючи навіть відійти назад, щоб надати достатньо місця на полі бою супротивникові...

– І що тевтони виконали свою обіцянку? – скептично запитав Ізя, скориставшись невеликою паузою.

– Виконали, бо це, як з'ясувалося пізніше, входило до їхнього таємного плану. – Юрко витер дошку, поновив крейдою малюнок диспозиції військ битви під Грюнвальдом і вів далі. – Відразу, як парламентарі Ордену повернулись і доповіли магістру про виконання своєї місії, військо тевтонців справді відійшло назад, ще вище піднімаючись на пагорби... Осюди.

Але польський король Ягайло, коли отримав лицарський виклик від магістра, на боці якого був Святий Престол, не поспішав починати наступ... Мабуть, вагався виступити проти прапора Папи Римського. Замість негайного наступу, як вимагали лицарські правила, він розпочав посвячувати у лицарі своїх підданих... А претендентів на лицарський титул було близько двох тисяч... Уявляєш картину?

А от великий князь Вітовт, скоріше за все розгадав, що за цим лицарсько-принизливим викликом тевтонців приховується якийсь підступний план. Тому наказав татарській кінноті спочатку атакувати тевтонів з правого флангу, щоби провести розвідку боєм. Так Вітовт стримав свої основні сили від негайного наступу. Це мудре рішення визначило хід усєї битви.

Від пораних тевтонців батько отця Євтимія також почув, що магістр Ордену після атаки татарської кінноти забарився з наказом відкрити артилерійський вогонь, мабуть сподіваючись, що ось-ось почнуть наступати й основні сили союзників. Витратити потужні гарматні заряди на якісь другорядні сили магістру вбачалось недоцільним. Тому команда «вогонь» була запізною і пролунала вже тоді, коли татари залишили позаду себе лінію вогню та впритул наблизилися до передових позицій тевтонів. Через це майже всі ядра першого залпу пролетіли над головами вершників та завдали татарам незначної втрати.

Отже перша хитрість тевтонів не спрацювала. А як тільки татари перетнули лінію замаскованих вовчих ям, відкрилася ще одна хитрість. Від падіння у ями постраждали тільки коні, а легко озброєні татарські воїни повибиралися із пастки і вже пішими атакували позиції тевтонців. Діяли блискавично, і майже без втрат знищили пушкарів, які встигли зробити ще тільки один постріл. Потім спішені татари увірвалися до другої лінії військ Ордену.

Отож татарська кіннота завдала значних втрат Тевтонському Ордену, викрила в бою воєнні секрети і, десь через годину після початку цієї атаки Вітовт застосував уже свою воєнну хитрість – подав команду на організований відступ. Тому тевтонці, озброєні для дальнього бою арбалетами, сприйняли цей відступ як свою перемогу та в ейфорії почали переслідувати воїнів Вітовта.

Проте перезаряджати арбалет на скаку, як ти розумієш, практично неможливо. Тому тевтонці під час погоні не мали можливості знищувати на відстані відступаючих татар. А для татар відкрите поле та утримання дистанції з ворожими військами створювало ідеальні умови для застосування луків. І під час організованого відступу вони холонокровно знищували стрілами не захищених кольчугами зброєносців, які супроводжували в бою своїх лицарів.

Бойовий стрій тевтонів розсипався, що надало татарам можливість застосувати аркани, які кидали на шию коня або лицаря. Другий кінець арканів прив'язували до вцілілих татарських коней. Від різкого затягування зашморгу лицар опинявся на землі й без захисту знищених татарськими стрілами зброєносців ставав здобиччю мечів і кинджалів зброєносців лицарів-литвинів.

– Юрку, а хіба у цей час польські хорутви нічого не робили?

– Так, Ізю, маєш рацію. І поляки, і правий фланг Тевтонського ордену вже кілька годин тупцювали на місці. Тевтонці сподівалися, що поляки врешті-решт почнуть наступ і потраплять у вовчі ями, а поляки, можливо, розраховували якнайбільше зберегти своїх лицарів, не поспішаючи посилати їх під вогонь артилерії та на вже викриті Вітовтом ями.

Наприклад, тато отця Євтимія, спостерігаючи за боєм правого флангу союзників, навіть не здогадувався, що Вітовт штучно організував відступ своїх військ, сприймаючи наступ тевтонів як наслідок їх більш потужного оснащення. Тільки у хаті цілительки, коли підслухав розмови поранених тевтонців, то зрозумів, що литвини в усьому переграли своїх супротивників, бо нав'язали їм свої правила гри та максимально використали переваги своєї мобільності. Організовано відступаючи, литвини залишили на землі сотні вбитих і поранених тевтонських лицарів та зберегли свої основні сили.

Врешті-решт тевтони правого флангу теж сприйняли організований відступ Вітовта як початок перемоги військ Ордену. Й Ульріх фон Юнгінген віддав наказ фон Ліхтенштейну, який командував військами правого флангу тевтонців, атакувати військо польського короля Ягайла.

Польські хоругви, у тому числі львівська, де прапороносцем був тато отця Євтимія, мужньо прийняли бій, намагаючись усіма силами не зійти з місця.

Коли війська лівого флангу Тевтонського Ордену, переслідуючи відступаючих литвинів, зникли за цими пагорбами, – показав на дощці Юрко, – магістр наказав увести в бій свій резерв.

Резервна кавалерія на чолі з магістром Ордену блискавично зайняла звільнені Вітовтом позиції та з тилу осюди, вийшла на поляків, які спочатку навіть прийняли резерв тевтонів за війська союзників.

Три хоругви Великого Князівства Литовського з Орші, Смоленська та Мстиславля були залишені для підсилення польських військ на правому фланзі. Ці хоругви опинилися в оточенні тевтонів. Вони хоробро билися з ворогом, протягом тривалого часу, відтягуючи на себе значні сили Ордену... Але, на жаль, майже всі русичі цих хоругв загинули. Не дочекалися підкріплення від Ягайла...

Замість цього король Ягайло частину своїх військ лівого флангу, що стояли поруч із цим лісом, направив лісовими стежками в обхід села Людвігсдорф у тил військам Ордену. У цьому ж напрямі виходив із поля бою і важко поранений тато отця Євтимія.

Тевтони далі вели запеклий бій із військом Ягайла і навіть убили королівського прапороносця. Біло-червоний прапор із білим орлом польського короля на мить опинився на землі. Цієї миті було достатньо для переможної ейфорії тевтонів. Вони дружно заспівали вдячні псалми Діві Марії за грядущу перемогу й почали ще завзятіше битися з військом короля Польщі, вже не звертаючи уваги на те, що королівську хоругву знову підхопив другий прапороносець.

Усе нібито йшло до розгрому оточеного польського війська... Але, завдяки тактиці Вітовта, його військо саме у цей критичний момент завершило за пагорбами розгром військ лівого флангу тевтонів і вже здійснювало черговий маневр, щоб зайти в тил тевтонському резерву, який завдавав нищівних ударів польському війську.

Поранений тевтонський лицар, який воював у військах лівого флангу, з боєм розповідав своєму вцілілому товаришеві з резерву про пастку, яку підготували литвини тевтонцям. За пагорбами перед селом Фоулен поруч із озером Лубень стояв обоз Вітовта і замасковані вогневі позиції легких польових гармат, які могли взяти з собою в далекий похід литвини.

Коли кавалерія Валленрода за пагорбами стала невидимою для спостерігачів магістра, війська литвинів по команді великого князя організовано

розступились, а легкі гармати Вітовта відкрили прицільний вогонь по наступаючих військах супротивника, знищуючи тисячі тевтонських лицарів.

– Ти ба! Тобто своїми легкими гарматами Вітовт зробив те, що не зміг магістр Ордену з його «Шаленою Гретою»?

– Так, Ізю! Військовий талант і бойовий досвід полководців Великого Князівства Литовського, виучка підпорядкованих їм хоругов, хоробрість та вміле застосування литвинами наявної зброї і тактичних прийомів перемогли потужні тевтонські хоругви.

– А чому ти кажеш про хоробрість тільки литвинів? Хіба воїни руських хоругов Вітовта билися не так, як литвини? І взагалі, хто більше зробив для перемоги?

– Ізю, литвинами я зараз називаю усіх воїнів Вітовта, у тому числі й русичів, і татар, які воювали у складі війська Великого Князівства Литовського. До речі, ти ще не втомився слухати мене? Може перенесемо на завтра?

– Ти що? Звичайно не втомився... Дуже тебе прошу, розкажуй.

– Добре... Отже, хоругви Вітовта розгромили війська Фрідріха фон Валленрода, завдали нищівного удару в тил тевтонському резерву та фактично врятували від поразки польського короля Ягайла.

Після цього, за словами пораненого лицаря з резерву, тевтони відразу забули про свою „перемогу над союзниками”, за яку дякували Діві Марії, а думали тепер тільки про те, як зберегти від ганебної смерті й полону своїх полководців і військо.

Лицарі вважали безчестям здаватися в полон литвинам, які були православним або язичниками. Безчестям вважалась і смерть від нешляхетного воїна. Один за одним гинули кращі тевтонські лицарі, звужуючи коло оточення навколо магістра Ордену. І тоді поранений лицар, який врятувався від смерті та лікувався у лісової цілительки, запропонував магістру Ульріху фон Юнгінгену разом покинути поле бою, щоб згодом помститися за поразку. Але магістр відмовився. Не побажав залишати поле бою, де щойно загинули смертю хоробрих його знані бойові побратими... Він гідно прийняв там смерть... Тільки після цього пораненим покинув поле бою його бойовий соратник...

– А щось відомо, хто з героїв-литвинів особисто вбив магістра? – запитав Ізя, у якого навіть перехопило подих від почутого на уроці.

– Ні, про це отець Євтимій нічого не розповідав... Хоча лицар, який воював у військах лівого флангу, таки просив другого лицаря назвати ім'я

того, хто завдав смертельного удару великому магістру Тевтонського Ордену. Але на це прохання той відповів, що, захищаючи магістра, він стояв спиною до нього і тому нічого не бачив... Така відповідь лицаря дала змогу батькові отця Євтимія припустити, що магістр Ордену загинув у бою не від руки лицаря... А, оскільки такий факт вважався ганебним для магістра, то мабуть, лицар просто не побажав це розголошувати...

– Ці-ка-во, – задумливо вимовив Ізя. – Отже магістр міг дістати смерть навіть від простого воїна з Руси, такого, як батько отця Євтимія?

– Все може бути... Минуло вже п'ятдесят три роки... А той, хто переміг у двобої видатного тевтона, чи то був русич, чи то татарин, гідний слави... Бо ця перемога зупинила тевтонів і надовго позбавила їх апетиту щодо ласих земель Польщі та Великого Князівства Литовського. – Юрко раптом присів на лаву біля Ізі і на хвилину замовк...

Йому було шкода не тільки загиблих вояків союзників, у тому числі своїх земляків, а й багато тисяч тевтонських воїнів, чиє життя обірвалось на тому полі бою. Хіба були вони винними, що народилися підданими великого магістра?

За віконцем добігав кінець теплий липневий день... Безтурботно цвірінькали горобці, і тринадцятирічний Юрій Котермак раптом збагнув, що володарювати на землі, змінюючи світ на краще, мабуть, неможливо без належно оснащеної та вимуштруваної армії, яка захищатиме мирних людей від агресивних сусідів.

– А що було далі після смерті магістра? Чиї хорутви, польські чи литовські, добивали залишки військ Ордену? Хто найбільше потрощив тевтонів? – порушив роздуми друга Ізя.

– На жаль, лицарі про це нічого не знали... Бо під час остаточного розгрому військ Ордену вони лікували рани у цілительки. І тільки гірко шкодували про нищівну поразку Ордену та погоджувалися одне з одним, що перемогу у них «украли» литвини...

– Слухай, Юрку! А тобі не здається, що тевтонські лицарі просто втекли з поля бою? Навіть магістр Ордену загинув, а ці двоє дивом врятувалися... Якось не дуже у це віриться...

– Ні, Ізю, я так не думаю. Ти забув, що їх було поранено? Вони також загинули б разом із іншими, якби не цілителька... Маю до тебе складніше запитання: що є головним уроком битви під Грюнвальдом?

– Ти про це ще нічого не казав... Перемога над тевтонцями? – спробував угадати Ізя.

– Перемога над Тевтонським Орденем – це основний результат битви. А головним уроком, здається мені, стало те, що цю перемогу було здобуто в союзі кількох держав, спільно. А Тевтонський Орден назавжди втратив свою могутність... Розумієш, Ізю, і король Польщі Ягайло, і великий князь литовський Вітовт ніколи б самотійно не здолали Ордену.

А ще, Ізю, якщо повернутися до твого попереднього запитання, чия роль у перемозі була найбільшою, мені здається, що справжні герої роблять свої справи, не задля того, щоб їх іменами вихвалялися нащадки... Хоча пам'ятати і знати своїх героїв ми таки мусимо...

Ще, на мою думку, неприпустимо допускати звеличення чи перебільшення ратних подвигів одних хоругв і приниження заслуг інших... Хтось вихвалятиме татар, бо їхня розвідка боєм та спланований відступ зірвали ефективно використання вовчих ям і тевтонської артилерії. Інші скажуть, що кращими були литвини, які розгромили лівий фланг тевтонів та врятували від поразки польське військо. Треті, не чуючи перших і других, заявлятимуть, що саме польські хоругви з трьома руськими хоругвами не зробили жодного кроку назад та примусили магістра Ордену ввести у бій тевтонський резерв, а потім разом із союзниками розгромити цей резерв та правий фланг тевтонів... І виходить так, що кожен чомусь був кращим...

Принаймні ми, Ізю, можемо пишатися подвигом руських хоругв, зокрема і наших земляків-галичан, віддаючи належне і полякам, і татарам, і чехам, і навіть тевтонським воїнам, які смертю хоробрих загинули у тій битві...

Можливо, будемо завершувати наш урок, Ізю? Бо і сонце вже скоро піде відпочивати...

– Почекай ще, Юрку... Ти ж не все розповів... Що потім сталося з татом отця Євтимія? Як йому вдалося повернутися додому? – заканючив жалібно Ізя, як це вмів робити тільки він...

– А може про це іншим разом?

– Ні, я хочу зараз! Через тебе не спатиму цілу ніч... На найцікавішому місці втікаєш додому... Ну, Юрку, будь ласка!

– Розумієш, Ізю, ти ще замалий... Ще не зовсім готовий про такі речі слухати...

– Це я ще замалий? – образився Ізя. – Зріст ще нічого не значить... Онде у мене вже волосся під пахвами росте... І вуса вже пробиваються... Диви...

– Ну гаразд, гаразд, – сміючись погодився Юрко, – слухай вже... Із татом отця Євтимія все було гаразд... Він видужав... Побрався з гарною дівчиною і разом із молодією дружиною повернувся на рідну Галичину... Потім у них народилися діти, а отець Євтимій є їх старшим сином... От і все.

– Не бреш! Те, що я щойно почув можна розповідати і трирічним діткам... До того ж, я тебе знаю навіть краще, ніж твій тато чи сестра, і відчуваю по твоєму голосу, коли ти щось приховуєш... І, взагалі, чому ти вирішуєш за мене, що мені можна, а що зарано? Якщо ти насправді вважаєш мене своїм другом, то розкажеш усю цю історію, яку почув від отця Євтимія, – застосував хлопчик останній аргумент і таки зачепив цим Юрка.

– Не ображайся, Ізю... Отець Євтимій почув від тата подробиці про його пригоди у грюнвальдському лісі, коли вже був дорослим хлопцем... А тобі ще тільки дванадцять...

– Мені у вересні вже буде тринадцять, – запально заперечив Ізя, а через оте каліцтво... я взагалі відчуваю себе старим дідом, – приречено додав він.

– Ну добре, старий, слухай, – нарешті остаточно здався Юрко. Йому й самому не хотілося згадувати трагічних подробиць із почутого на уроці. – Тато отця Євтимія насправді видужав, а потім одружився з дочкою лісової цілительки й повернувся із нею додому. Але я, бігме, не хотів і тебе, і себе зайвий раз засмучувати трагедією, яка пов'язана з цими подіями...

Отже слухай. Ти вже знаєш, що поранений батько отця Євтимія тривалий час удавав непритомного.

У тевтонів рани загоювалися швидко... Коли вони вперше самостійно вийшли з хати, ніби на полювання, наш земляк почув, що цілителька стурбовано звертається до своєї дочки руською мовою, благаючи її негайно бігти до Грюнвальду і там перечекати у тітки, щоб тевтонці її не образили...

– А чому вони мали її ображати?

– Тато отця Євтимія, коли вперше побачив дівчину, відразу зрозумів, чому вона має ховатися від молодих лицарів. Вона була надзвичайно гарна, і тевтонці теж не могли цього не помітити...

– Щось я не второпаю, Юрку. До чого тут дівчача краса?

– Отож, Ізю. Ти насправді ще малий, якщо досі нічого не второпає. А лицарі через привабливість дівчини, спілкуючись між собою, відпускали непристойні жарти щодо неї... Казали, що було би непогано побавитись

із лісовою кралєю, коли матері не буде в хаті. А в лісі цих бугаїв ніхто б не зупинив, якби вони вирішили силою оволодіти дівчиною... Розумієш?

– Ого... Боже праведний! Вони ж називалися шляхетними лицарями та й ще були католиками! Хіба можуть шляхетні й віруючі люди навіть думати про таке? – як свічка, спалахнув від обурення Ізя. – До того ж дівчина була дочкою їх рятівниці... Ні! Я такої вдячності не можу зрозуміти!

– Яке там лицарство і віра, Ізю? Вони відчували, що в лісі можна безкарно поласувати. А внутрішньої шляхетності й сумління у них просто не було...

Тому тато отця Євтимія звернувся до цілительки та її доньки. Подякував їм за своє спасіння і пояснив чому так довго прикидався непритомним. Після цього він розповів про свій намір якнайшвидше покинути їх, доки не прийшли тевтонці. Пообіцяв за рік повернутися, щоб віддячити.

Цілителька подарувала йому нову сорочку, швидко збрала провіанту на дорогу, попрощалася і разом з дочкою пішла лісовою стежкою до Грюнвальду.

Батько отця Євтимія теж швидко зібрався, сховав під одежею свій короткий трофейний меч і, уважно прислуховуючись до звуків лісу, пішов у бік села Людвігсдорф, щоб, обминаючи тевтонські села Ландау і Фоулен, вийти до озера Лубень. А звідти він добре знав шлях до Галичини. Знаючи німецьку мову, сподівався без зайвих клопотів дістатися рідного краю...

«Аби тільки не зустрівся з тевтонцями», – настирно стукотіло в голові. З однією рукою та знесилений від змушеного голодування він не зміг би захиститися від будь-яких нападників. Але майже нечутний крик, дуже схожий на людський, пролунав у нього десь позаду і примусив зупинитися. Прислухався. Кричала дитина або дівчина, волаючи „По-можіть! Ма-ту-сень-ко, по-мо-жіть!”

Кинувся бігти назад... Коли крик вже був зовсім поруч, він, ховаючись за кущами, майже впритул наблизився до того місця, звідки лунали крики, і побачив страшну картину.

До великого дерева, що стояло посеред невеликої галявини, власною сукнею була прив'язана дочка цілительки, яка всіма силами намагалася вирватися із полону. Вона, наче обнімала стовбур дуба обома руками, які були міцно прив'язані до грубої гілки вище її голови. Через це дівчина не бачила, а тільки чула, що відбувалося за її спиною. А тевтони у цей час регочучи тягнули за сукню до лісового яру тіло цілительки... Вона зовсім не пручалася... Бо вже була мертвою... У правій руці лица-

ря, який був наближеним до покійного магістра Ордену, блищав закривавлений меч. А у вільній лівій руці іншого лицаря батько отця Євтимія побачив... відрізану... голову... цілительки, яку... той... волочив... по землі... за... косу... – Юрко, щоб не розридатися вголос, замовк, тамуючи сльози, які зміг стримати і під час уроку в отця Євтимія.

А Ізя не витримав і голосно схлипнув. Із його розширених від жаху очей двома струмочками покотилися сльози... Але він опанував себе і тихо прошепотів:

– Я вже не плачу... Розкажуй, будь ласка...

– Тевтонці волоком тягнули тіло нещасної жінки до яру і цинічно реготали, не звертаючи уваги на крики дочки. З їхніх брудних жартів тато отця Євтимія зрозумів, що цілителька знайшла свою смерть, намагаючись врятувати від наруги свою дитину. „Дурна баба, – казали вони, – не схотіла мати онука шляхтича... Та й ще погрожувала піти до столиці Ордену Марієнбургу розповісти про ганебний вчинок благородних лицарів...”

– Краще б вона не погрожувала, а якось умовила цих тевтонців, – підказав Ізя...

– Не умовила б... Бо вже забагато побачила... А коли у відчаї вона вдала вигляд, що справді попрямувала до Марієнбурга, один із тевтонців наздогнав її та відтяв мечем голову.

Тато отця Євтимія збагнув: якщо спочатку звільнити дівчину, то вона у відчаї може кинутися до тіла вбитої матері і буде приречена на безчестя та смерть. А з двома лицарями (та й ще без руки) він не впорався б. У цей час лицарі дотягнули тіло жінки до яру й укинули його туди разом із головою.

Несподівано тевтонець, що тримав у руці меч, підступно встромив його у спину своєму спільникові, який милувався тим як котяться у яр тіло і голова жінки. Потім одним рухом ноги він холоднокровно зіштовхнув з меча свою жертву у той самий яр. Дівчина і далі волати, а вбивця її матері та свого товариша неквапливо пішов до неї, залишаючи на землі свої одяг і зброю. Коли тевтонець у стані звірячого збудження торкнувся своїми кривавими долонями до грудей дівчини, вже нічого не помічаючи навколо себе, тато отця Євтимія вискочив із кущів і голосно крикнув у нього за спиною.

Той від несподіванки повернувся і за мить вже верещав від жаху і болю... Відчув, що між ногами у нього нічого немає. Він кричав „мутті”, стікаючи кров'ю, а, коли побачив свою жалюгідну „морквину” на землі,

втратив свідомість...

– Він що йому відрізав... оте? От молодець! Це Бог йому дав сили й рішучості покарати тевтонську свинюку, – наче виплескував свої емоції Ізя, поблискуючи у сутінках очима.

– Не все так просто, Ізю... Тато отця Євтимія побачив, що цей лицар-убивця ще зовсім молодий хлопець... Він уявив, що в його маєтку на нього чекає матір, а можливо й наречена... Тільки пересилиючи себе, він встромив свій короткий меч у серце непритомного лицаря. Помстився за вбивство цілительки... Але усе своє подальше життя він каюся та просив прощення у Бога за це вимушене вбивство...

– Заколов його, як паршивого кнура, і молодець, – не погодився з настроєм Юрка Ізя. – Тато отця Євтимія не вбивав, а захищався... Без правої руки, ще кволий, захистив і себе, і дівчину! За це дякувати треба Богові, а не пробачатися перед ним.

– Розумієш, Ізю, тато отця Євтимія теж був католиком, як і той тевтонський лицар... І хоча перед битвою він не був посвячений королем Ягайлом у лицарі, проте дотримувався лицарських законів щодо відкритого і чесного двобою...

– Із такими мерзотниками чесний двобій неможливий... Тільки так і потрібно нищити злодюг, – запально заперечив Ізя. – Який він католик чи лицар, якщо вбив жінку, котра його врятувала... А потім так само підступно позбавився і свого «шляхетного» спільника... Таки молодчина тато отця Євтимія! А що було далі? Кажі...

– Тато отця Євтимія розв'язав нещасній дівчині руки... Вона вдягнулася... Коли побачила трупи, зрозуміла, що дивом урятована від ганьби та лютої смерті...

Знесилені, вони мечами викопали три могили та поховали всіх небіжчиків. Мечі тевтонців поклали до могил, а могили зверху завалили камінням, щоб їх не розрили хижі звірі. Потім удвох повернулися до лісової хати.

У тата отця Євтимія відкрилася рана і його почало лихоманити. Ще два тижні його лікувала і доглядала дочка цілительки... Коли він одужав, то запропонував дівчині побратися з ним та разом піти до Галичини. Вона погодилася, але попросила, щоб він прийняв православ'я.

Вінчалися у Львові... Прожили щасливо... Народили трьох дітей... Але дожив до нашого часу тільки найстарший син – мій учитель отець Євтимій. Там, у Львові, на руському цвинтарі тепер похована вся його родина... Це все, Ізю...

– Юрку, давай колись проїдемо тими шляхами, якими повертався в Галичину тато отця Євтимія... Може у тому лісі знайдемо могили похованих лицарів та їхні мечі?

– Добре, Ізю. Там побачимо. Біжу додому. Оленка вже хвилюється.

ГЛАВА VII

Несподівані пропозиції

Після келиха російської горілки і смачного обіду Сергій Васильович задрімав на зручному диванчику президентського літака. Йому наснився сон.

Спокійне, тепле море. Піщаний одеський пляж. На рушниках, отримуючи сонячні ванни, поруч із ним лежать дружина і п'ятирічний Ніколушка.

– Тату, ходімо купатися, – просить син.

– Зігрійся трішки... Он як зуби стукотять...

– Вода тепла... І зуби у воді теж зігріються, – сміється малюк, намагаючись за ногу стягнути тата в море...

– Мама буде сварити, синку... Ще полежи на рушничку...

– Не хочу лежати... Хочу навчитися плавати... Ну ходімо, тату...

Рука Марії лягає на плече чоловіка і легенько підштовхує його:

– Та вже йди, Сергію...

Від цього легенького підштовхування він прокинувся і побачив всмінене обличчя бортпровідниці.

– Сергію Васильовичу, пробачте, що розбудила. За десять хвилин літак сідає в аеропорту міста Ісламабад...

– Дякую вам... А що з погодою?

– Сонячно.. Температура плюс п'ятнадцять...

– Дякую за теплу інформацію.

„У Києві мороз, а тут у січні весна... Як там мої? Чи не позамерзали в Бучі? Мабуть теревенять удвох, – зітхнув Скрипник, коли згадав і свій

сон, і обставини ув'язнення єдиного сина. – Нічого, синку. Дасть Бог, за кілька днів та за допомогою друзів усе владнаємо... Іван слів на вітер не кидає... Аби тут усе якнайшвидше з'ясувати”.

В аеропорту президентський борт зустріли представник Посольства Російської Федерації та величезна пакистанська делегація, більшість якої становили військові...

– Іване Івановичу! Просив би Вас дозволити мені відразу їхати на об'єкти, – звернувся Скрипник до голови комісії, коли збагнув, що його плани щодо якнайшвидшого пошуку причин виходу з ладу бойової техніки можуть бути перетворені на багатоденну балаканину.

– Не заперечую, Сергію. Думаю, що і пакистанців такий варіант влаштує. А я візьму участь в офіційному брифінгу... Уточню усі претензії до нас, а ти дій автономно... До речі, віддаю тобі мого помічника... Він знає увесь допоміжний інженерний склад, який прибув з нами. Швидко організує доставку потрібних стендів та необхідних блоків... Через нього і зв'язок будемо підтримувати...

***

До першого об'єкта ремонтну бригаду пакистанський вертоліт радянського виробництва Мі-8 домчав за сорок хвилин. Через обмежені вантажні можливості вертольота Сергій Васильович погодився взяти на борт пакистанського перекладача Ахмета, а залишив в Ісламабаді інженера-ремонтника.

Ахмет – молодий, із європейськими рисами обличчя чорнявий юнак. Російську мову знав не гірше від росіян. Усі сорок хвилин перельоту весело розповідав про студентські пригоди під час навчання у Москві, звідки повернувся до рідних країв із дружиною Світлоною. Завдяки знанням іноземних мов їм вдалося влаштуватися на роботу в Посольстві Радянського Союзу, яке пізніше стало Посольством Російської Федерації.

Коли гвинти гелікоптера зупинилися, мовчазний помічник генерального конструктора Микола і балакучий Ахмет, не чекаючи команди та допомоги екіпажу, швидко винесли із салону запасні блоки, контрольно-вимірювальні прилади й унікальний випробувально-діагностичний стенд. Цей стенд на базі спеціалізованого комп'ютера давав змогу не тільки перевіряти справність бойової техніки в „холодному” стані, тобто без живлення апаратури, а й виявляти основні причини її виходу з ладу, такі як короткі замикання, електричні обриви тощо.

„Надійний помічник у Івана Івановича, – відзначив про себе Скрип-

ник. – Статусом члена урядової комісії не хизується. Сам бачить роботу... Та й Ахмет – також, майже, свій хлопець”.

Коли все вивантажене обладнання накрили брезентом, Сергій Васильович попросив помічника нікуди не відходити. А сам у супроводі перекладача та командира військового об’єкта увійшов до знайомої kabіни, де на робочих місцях перебували номери бойового розрахунку.

– Готовність номер один, – скомандував Скрипник. Ахмет переклав, і усе закрутилося.

Із відмінними показниками спрацювали спеціалісти автономної електростанції. Так само злагоджено й професійно діяв кожен офіцер і солдат. Сергій Васильович сам собі посміхнувся, радіючи, що одну можливу причину несправності, людський фактор, можна відкинути. Уся апаратура була справна та обмежено готова до бойових дій. Червоним світлом миготіло тільки одне маленьке табло з надписом „КС-211”.

Командир об’єкта почав доповідати, але Скрипник жестом руки зупинив його.

– Все бачу. Дякую. Готовність номер три, – скомандував через перекладача. Після того як апаратуру вимкнули, додав, – прошу перейти на стаціонарне електроживлення... Усі, крім перекладача і командира, вільні...

Коли члени бойового розрахунку вийшли з kabіни, Сергій Васильович запропонував командирю оглянути пломби блоку розпізнавання КС-211.

– Доповідаю, що пломб на блоці КС-211 немає. Блок розпломбували для зовнішнього огляду з метою підготовки письмових рекламаций... Жодної тріщини чи іншого механічного пошкодження не виявлено. Відповідні записи зроблено, – подав пакистанський офіцер формуляри для ознайомлення Скрипнику.

– Добре командире... Там, біля вертолітного майданчика, під брезентом, стоїть спеціальний випробувальний стенд і запасні блоки КС-211. Ахмет, організуй, будь ласка, перенесення всієї апаратури сюди... І прошу обережніше...

– Виконую, – вмить відреагував перекладач, вибігаючи з kabіни.

– Помічник генерального конструктора теж нехай знайде, а ми знімемо кришку та оглянемо з командиром головний процесор блоку, – вже на виході почув спритний Ахмет.

– Слухаюсь, пане підполковнику, зняти кришку блоку, – раптом непоганою російською мовою доповів пакистанський офіцер, викручуючи спеціальним ключем відповідні гвинти.

– Так ви теж розмовляєте російською? – зрадів Сергій Васильович. – А мову де вивчали?

– В Одесі... Десять років тому... Півроку вивчав мову в Одесі, а ще півроку в складі полку освоювали нову техніку в Туркменії... Навчальний центр... Місто Мари.

– А про моє військове звання звідки інформація? Я ж не у формі..

– Список членів комісії зачитали перед вашим приїздом... Ви єдиний у списку з військовим званням... І до того ж – із Києва, а не з Москви...

– Тепер зрозуміло, командире... А ви не пригадуєте хто саме знімав пломби з блоку КС-211?

– Пломби вже було знято, коли я приймав цей об'єкт. Тут команду тільки тиждень... Але, я все з'ясую і завтра доповім...

– Та ні, нічого не треба з'ясовувати. У цьому немає необхідності... Вже сьогодні ми маємо все закінчити... Через брак часу мабуть не встигнемо і вашу столицю оглянути...

– А я збирався вас увечері до себе запросити... Здається у Європі сьогодні Різдво святкують... А вам довелося летіти до Пакистану...

– Православне Різдво ми святкуємо пізніше, після Нового року... Бачу, що ви кришку вже зняли... Гляньмо... Що тут могло статися, – змінив тему розмови Скрипник.

Разом із приладами та запасними блоками до кабіни обережно увійшли помічник генерального конструктора і перекладач. Огляд мікросхем та інших елементів блоку теж нічого нового не дав... Жодного механічного пошкодження...

– Миколо Васильовичу! Готуйте випробувальний стенд для його підключення замість блоку КС-211, – скомандував заступник голови комісії.

– Пробачте, Сергію Васильовичу, – почервонів помічник генерального конструктора, – я в цій техніці не дуже... А інженера ми залишили в Ісламабаді...

– Авжеж... Я про це забув... Тоді ми це зробимо з командиром...

Скрипник і командир об'єкта швидко відключили та демонтували несправний блок. Поклали його поруч із собою. За допомогою спеціальних кабелів спритно підключили випробувальний стенд. Тестування апаратури об'єкта в „холодному стані” показало, що вона справна.

Потім до стенду підключили несправний блок КС-211, який у „холодному стані” також запрацював.

– Нічого не розумію, – розгублено вимовив Сергій Васильович. – Блок

несправний, отже стенд мав показати відхилення параметрів під час його тестування малим струмом. Ну добре... Увімкніть апаратуру! Подивимось що покаже стенд зараз...

Проте і в режимі увімкненої апаратури на вході і виході несправного блоку всі параметри були в нормі! «Містика якась, – подумав Сергій Васильович, чоло якого вкрилося крапельками поту. – Чому ж тоді блок не виконує свої функції і неадекватно реагує на зовнішні сигнали? Думай, Сергію! Думай».

– Хтось має цигарки? – несподівано для всіх запитав Скрипник.

– Звичайно, – майже одночасно кивнули головами помічник генерального конструктора і командир об'єкта...

– Тоді оголошую перекур... Десять хвилин... А я маю все ще раз обміркувати...

– А можна мені залишитись? Я не курю... Раптом знадоблюся, – запропонував Ахмет.

– Не заперечую, – посміхнувся Скрипник, відключаючи живлення апаратури. – Є одна ідея... Зараз усе має запрацювати... Як хороший швейцарський годинник...

Не минуло й двох хвилин, яких вистачило Сергієві, щоб відключити випробувальний стенд, а на місце несправного блоку підключити запасний, привезений із Москви. Подав електричне живлення на апаратуру... Після натиснення на кнопку автоматичного контролю всі табло засвітилися зеленим світлом.

– Слава Богу! Молодчина. Півсправи зроблено, – сам себе похвалив Сергій Васильович, не помітивши, що перейшов на українську мову.

Потім він ще раз уважно оглянув мікросхеми несправного блоку і раптом брутально кусачками демонтував найбільшу з них – спеціальний мікропроцесор, у якому були реалізовані його ідеї. Звільнив від заводської упаковки ще один запасний блок КС-211 і, не помічаючи як витягнулося від здивування обличчя перекладача, перекусив ніжки вже абсолютно новенького мікропроцесора. «Дивно, але таке враження, що мікросхема несправного блоку дещо легша від нової, – зробив несподіваний висновок Сергій Васильович, порівнюючи їх між собою... – І відтінок фарби теж відрізняється».

– Ну що? Пан чи пропав, – сам до себе вголос промовив винахідник. Дістав зі скриньки з інструментами мініатюрний електричний дріль, вставив замість свердла фрезу та за кілька секунд навпіл розпиляв обидві мікросхеми. – Вони ж абсолютно різні! У несправному блоці стоїть

якась „абракадабра”, а не процесор! Але хто зробив таку заміну?

– Пане полковнику! – раптом українською мовою із характерним для західної української діаспори акцентом заговорив Ахмет. – Не дивуйтеся... Прецедент із блоком КС-211 було створено штучно, щоб вийти на контакт із вами за межами території України... Я представляю інтереси Сполучених Штатів Америки. Мені доручено переказати вам, що завтра у Єгипті з вами зустрінеться американський професор. Нобелівський лауреат... Вам запропонують укласти офіційний контракт для продовження ваших наукових досліджень... На ваш вибір... У найкращих лабораторіях Сполучених Штатів... Крім того, нам стало відомо, що ваш син потрапив у біду... Проект Указу Президента України щодо амністії вашого сина мабуть уже готується... Якщо ваш син забажає, він також матиме можливість завершити свою медичну освіту в Америці... У нас вже немає часу... Ось-ось з'являться з „перекуру” люди... Прошу вас, тільки не поспішайте з рішенням та з доповіддю голові комісії про причини несправностей...

– Ви забуваєте про штрафні санкції, які будуть застосовані, якщо не буде виявлено причин «несподіваної хвороби» блоків КС-211... Наскільки я розумію „епідемія” мала охопити всі країни, яким Росія продала техніку з блоками КС-211...

– Пане Сергію! Я не маю всієї інформації... Але знаю, що вже завтра в Ісламабаді та Каїрі відмовляться від попередніх рекламацій... Офіційно вибачаться перед Російською Федерацією... Покриють усі моральні й матеріальні збитки... Назвуть нібито самостійно виявлені суб'єктивні причини збоїв... А епідемія, як Ви це назвали, мала торкнутися тільки двох цих країн...

– Добре, Ахмете. Хоча ця ситуація нагадує мені дешевий шпигунський детектив, я не поспішатиму зі своїм рішенням щодо почутого, – подав перекладачеві руку Сергій Васильович, а сам подумав: «Тільки оце бракувало затриматися в Москві у російських спецслужбах... Якщо хтось довідається про справжні причини цієї штучної епідемії, то від розвідників і контррозвідників не відчепишся. – Проте голові комісії я таки мушу доповісти, що у Пакистані всі об'єкти до ранку будуть повністю боездатними, а рекламації – відкликані».

Коли курці разом із запахом тютюну зайшли до кабінки, Сергій Васильович переможно подивився на помічника генерального конструктора:

– Миколо Васильовичу! Справу зроблено. На цьому об'єкті роботу завершуємо! Стенд і запасні блоки вантажимо до вертольота. На інших об'єктах заміну несправних блоків здійснять пакистанці власними силами...

– Я вас по-здо-ров-ля-ю, – якимось розгублено привітав Скрипника помічник генерального конструктора. Вхопив найбільший пакунок із запасними блоками, та байдужим тоном поцікавився, – а яка причина несправностей?

– Як завжди, помилки персоналу країни експлуатації... Більш конкретно завтра доповім голові комісії... Ви, сподіваюсь, розумієте, що така інформація, всупереч законам фізики, поширюється скоріше від швидкості світла... А нам важливо, щоб у Єгипті не усунули докази їхніх власних помилок, які можуть бути аналогічними...

– Але, якщо не назвати помилок, вони можуть повторитися, – невпевнено заперечив завжди небагатослівний Микола Васильович.

– Про це не хвилюйтеся... Йдеться про помилки не бойових розрахунків... А голова комісії, який має доступ до інформації особливої важливості, невідкладно про все дізнається...

Коли вертоліт був готовий до відльоту, заступник голови комісії міцно потиснув руку командирові та кожному військовослужбовцеві об'єкта. Подякував за високий професіоналізм і злагожденість. Але своїми думками Сергій Васильович уже був у засніженій Бучі. „Невже Ахмет сказав правду про амністію для Миколи? У такому разі буде непотрібна і допомога Івана Івановича... Хоча дзвінок від Бориса Миколайовича теж не завадить і може прискорити підписання відповідного указу... Ні, не слід відмовлятися і від цієї можливості... А я ще картав себе, що через свою службу мав залишити Марію в Києві сам на сам із сімейними проблемами. І не гадав, що ця невчасна поїздка мені подарує стільки шансів для визволення сина... Навіть не віриться, що на такому високому рівні перейматимуться порядком нашого Миколи. Дрібничка, а приємно. Тай моїми публікаціями зацікавилися в Америці... А в Україні з винахідника-кібернетика мусив перетворитися на політолога, який вихідними днями тиняється за дружиною на стихійних ринках Києва за носія торб із „товаром”. За океаном, за багато тисяч кілометрів від України, мої роботи помітили... А в Києві, коли Микола потрапив до СІЗО, навіть ніхто не запропонував допомогти... Натомість росіяни і американці відразу протягнули руку допомоги... Диво та й годі...

Хоча... Припиняй перебільшувати чесноти стратегічних партнерів... У нас теж є справжні люди... Взяти хоча б Романа з Бучі. Скоріше б уже настало завтра... А там, дасть Бог, за пару днів будемо в Москві”.

***

Вертоліт приземлився на яскраво освітленому майданчику поблизу літака Президента Росії. Скрипник, як тільки зійшов униз, відразу опинився в обіймах голови та інших членів комісії.

– Я знав, Сергію, що ти їх узуєш! Я знав! По-здо-ров-ля-ю!!! І у Москві теж знають про твою перемогу! Молодець, Серьожо! І рекламації свої Пакистан уже офіційно відкликав! Оперативно спрацювали... Нічого не скажеш, – збуджено радів Іван Іванович. – Ти таки справжній гросмейстер, Сергію!

– Дякую, шефе, за привітання і високу оцінку нашої роботи... У Єгипті, якщо не заперечуєш, будемо працювати за таким самим алгоритмом. До речі, причина виходу з ладу техніки – і навмисно не вигадеш...

– Облиш... Зараз мене причини не цікавлять, – перервав доповідь головний конструктор. – Після твоєї роботи це вже головний біль пакистанців. Між іншим, і Москва, і місцеві авіадиспетчери вже дали «добро» на виліт до Каїру...

– Два запитання можна?

– Та хоч десять...

– Запасні блоки вже передали пакистанцям?

– Не передали, а вигідно продали за готівку! Петро Григорович уже цілу валізу „зелених” завантажив у літак! Там і твоя законна доля! Отак! Заробляв ти, а гонорар отримують, як завжди, й усі непричетні, – весело пожартував Іван Іванович.

– Дякую, Іване. А по малій потребі де тут можна? Вже цілий день усе своє із собою тягаю... Чи треба дочекатися зльоту?

– Ще чого! У тінь за колесо зайди і не соромся, – підказав Іван Іванович.

Скрипника вмовляти було непотрібно. На війні, як на війні. І, посміхаючись від полегшення, Сергій Васильович згадав жарт курсантських часів, коли на запитання: „де у людини душа?” – відповідають: „у сечовому міхурі, бо віділлеш – і на душі легшає”.

– Іване Івановичу! Твій зам до польоту готовий, – жартівливо доповів підполковник, виходячи з-за колеса, і вони удвох пішли до трапу літака, де вже зустрічали завжди всміхнені командир і старша стюардеса президентського борту.

Ще через хвилин десять літак злетів і повітряними коридорами взяв курс на Каїр.

Під час вечері у літаку члени комісії радісно проголошували тости у

зв'язку з успішною роботою в Пакистані, віддаючи належне заступнику голови комісії, підполковнику Збройних Сил України Сергію Скрипнику.

А Сергій Васильович утомлено посміхався, дякуючи росіянам за гості і вітання, але сам випив не більше п'ятдесяти грамів горілки. Після вечері знову влаштувався на тому самому диванчику. Відразу заснув і проспав практично до посадки літака. Прилетіли пізно вночі, але після переведення стрілок годинника виявилось, що у Єгипті ніч тільки починається.

У міжнародному аеровокзалі Каїра делегацію зустрів посол Росії, російський військовий і повітряний аташе та представник Міністерства оборони Єгипту. Після того як члени комісії привіталися із зустрічаючими, представник Єгипту пристойною російською мовою запропонував високим гостям їхати відпочивати до готелю „Хітон Рамзес”. Наголосив, що всі витрати з перебування експертів Росії та України, у тому числі з питань заправки, стоянки, охорони літака, відпочинку екіпажу та технічного персоналу, взяла на себе єгипетська сторона... Наприкінці додав, що завтра о десятій ранку за місцевим часом у тому ж готелі відбудеться і перший офіційний брифінг із міжнародною експертною комісією.

– Здається мені, що тут уже дізналися про результати нашої роботи в Пакистані, – тихо вимовив Іван Іванович у бік Скрипника. Потім голосно відповів єгипетському офіцерові, – ми із вдячністю приймаємо Вашу пропозицію, пане полковнику.

– Тоді прошу, панове, – показав рукою полковник у бік трьох чорних автомобілів, які стояли метрів за п'ятдесят від літака. – Пане голово комісії, пропоную до мене, а решта членів поїдуть у двох інших авто.

– Якщо не заперечуєте, з Вами поїде пан Селезньов з російського МІДу, а ми з моїм заступником під час переїзду проведемо невеличку нараду в іншій машині, – запропонував свій варіант Іван Іванович.

– Ваше рішення для мене закон, – погодився полковник, увічливо відчиняючи дверця для російського дипломата, після того як той передав свою валізу водієві.

Іван Іванович і Сергій Васильович попрощалися з послом та військовим аташе, домовилися про зустріч на ранковому брифінгу і також зручно влаштувалися на задньому сидінні мерседеса представницького класу.

– Сергію, ти тільки подивись як нас зустрічають! У такому мерсі вперше у житті їду, чесно, – як дитина радів генеральний конструктор. – Не повіриш, коли полковник оголосив про умови нашого перебування в Каїрі, мене охопила ейфорія. Поважають-таки наших фахівців. Але тепер,

ураховуючи ці шикарні тачки для VIP персон, мені стало якось недобре. Може м'яко стелють, а спати буде жорстко? Що ти про це думаєш?

– Не бери в голову, Іване. Радій, що завдяки гостинності заощадимо кошти на відрядження... Краще зверни увагу на нічний Каїр, – замріяно відповів Сергій Васильович. – Я перед від'їздом із Києва встиг зазирнути до енциклопедії... Саме тут зароджувалася найдревніша цивілізація на Землі, від якої, можливо, тягнеться і наше коріння. Якщо „Хілтон”, де нас поселять, достатньо високий, то вранці зможемо побачити панораму найбільшої ріки у світі.

– Яка до дідька цивілізація, Сергію! У мене мандраж, як перед екзаменом... Ти ж добре знаєш, де подають безплатний сир... Щось тут не так, – ніяк не заспокоювався Іван Іванович.

– Припиняй гнати хвилі, Іване... Я тобі гарантую... Завтра до обіду ми завершимо свою роботу... Швидше, ніж у Пакистані... Певно ти забув, хто твій заступник. На одному з об'єктів я поміняю блок КС-211, уточню причину його виходу з ладу. А решту блоків замінять уже без нас... Ще й гроші заробимо...

– Дай Боже, – замовк на кілька хвилин голова комісії, розглядаючи підсвічені ліхтарями історичні й сучасні будівлі стародавнього міста, і раптом змінив тему. – Слухай, Серьожо! Але ж я не засну до ранку... Що там пишуть в енциклопедії про піраміди? Чи далеко вони від Каїра? Може дійсно, влаштуємось у готелі й махнемо до усипальниць фараонів?

– Якщо на машині, то до пірамід рукою подати. Усього десять-двадцять кілометрів... Не більше...

– Звичайно на машині! Речі занесемо в номери. Ще десять хвилин на водні процедури. А там візьмемо таксі і вперед... А то й онукам не буде про що розповісти... Ну як? Згоден скласти мені компанію?

– Із задоволенням, Іване, згоден. Проте маю певні сумніви. Уяви собі, що таксі десь зламається. Хоча, скажу відверто, коли йдеться про міжнародні контракти, вартість яких оцінюється сумами з великою кількістю нулів, я у випадковості не вірю... Буде надійніше, якщо до пірамід ми заїдемо вранці після брифінгу. По дорозі до об'єкта... Береженого Бог береже...

– Слухай, а ти маєш рацію... Все! Цю тему закрили. Непередбачені випадковості нам ні до чого...

Насправді Сергія Васильовича турбувала ще одна обставина, про яку він не поспішав ділитися з шефом і другом, оскільки вважав, що ця обставина стосується тільки його. „Скоріше за все, саме у готелі, ще до ранкового брифінгу, має відбутися зустріч із таємничим нобелівським лау-

реатом. Коли це станеться? Відразу після поселення до готелю чи під час сніданку?”. Ці підсвідомі думки, мабуть, теж вплинули на пораду Скрипника відкласти на ранок огляд пам'яток древньої єгипетської культури.

Незважаючи на ніч, столиця Єгипту вирувала своїм життям. Їхню машину, що потрапила у затор, раптом обігнав велосипедист, маневруючи між автомобілями та утримуючи на голові величезний прямокутний кошук. «В Україні таке побачиш тільки у цирку», – посміхнувся Сергій Васильович.

***

Готель „Хілтон Рамзес” перевершив усі очікування членів комісії. Складалося враження, що сірого кольору потужні конструкції готелю злітають уверх велетенським космічним кораблем, розчиняючись високо-високо у темному єгипетському небі.

Єгипетський полковник особисто роздав ключі від готельних номерів та апартаментів. Гордо зауважив, що на тридцять шостому поверсі готелю є ресторан із цілодобово працюючим баром і дивовижною панорамою на древній Ніл та єгипетську столицю.

Апартаменти для голови комісії були замовлені на сімнадцятому поверсі. Ще вище, на двадцять сьомому поверсі, був номер Сергія Скрипника. У членів комісії також були окремі номери на дев'ятому, одинадцятому та п'ятнадцятому поверхах. Єгипетський полковник попередив, що вранці, о дев'ятій п'ятдесят, членів комісії супроводять до конференц-зали готелю. Попрощався і поїхав відпочивати.

Іван Іванович запропонував усім спочатку піднятися на дев'ятий поверх, щоб у номері помічника генерального конструктора провести п'ятихвилинну нараду. Але нараду було проведено не за п'ять а за дві хвилини. Усім кортіло якнайшвидше побачити готельні номери. І вже перший оглянутий номер, який вигідно відрізнявся від радянських, вразив кожного. Шикарні шафа і комоди. Кольоровий телевізор. Холодильник-мінібар. Телефон. Зручні крісла. Два широченних ліжка з білосніжною білизною. У ванній кімнаті – стіни дзеркальні, два комплекти махрових халатів і капців, безліч рушників, серветок, туалетного паперу, духмяне мило. Шампуні та лосьйони в маленьких пляшечках із символікою готелю. Ще один телефон біля унітазу, щоб не бігти без штанів до кімнати, якщо хтось подзвонить. Біде поруч з унітазом. Кераміка білосніжна. Краї блищать – очам боляче. А ось і гладильна дошка та електрична праска для прасування одягу, щіточки для чищення одягу і взуття...

«Які ж тоді із себе апартаменти?», – нетерпляче подумав Скрипник, виходячи з ліфту на двадцять сьомому поверсі.

Пішов коридором, слідкуючи за номерами на дверях, і раптом боковим зором уловив зліва на підлозі різнобарвний яскравий блиск. Зупинився. Поставив на килимове покриття свою валізу, шукаючи очима місце, звідки могли випромінюватися кольорові вогники. «Ось воно... – Нахилився, підняв. – Якась жіноча прикраса... Зараз у номері краще роздивлюсь».

Відчинив двері номера, увімкнув світло і не втримався від репліки:

– Нічого собі... А таки ж апартаменти...

Залишив валізу біля входу й пішов до середини ошатної зали, де стояв круглий стіл із товстого скла темно-зеленого кольору, яскраво освітлений кришталевою люстрою. Навколо столу – такого ж кольору шкіряні крісла. Зручно вмовстився у кріслі, вивчаючи знайдену прикрасу. Коли побачив на кольє пробу і в голові промайнула думка, що камінці, можливо, є діамантами, його кинуло у жар. «Який жах! Треба терміново спускатися вниз... Не дай Боже, ще хтось подумає, що я вирішив привласнити знайдену коштовність».

Швидкісний ліфт за кілька секунд доставив його на нульовий (для громадян колишнього СРСР перший) поверх. Рішуче підійшов до адміністратора. Пояснив, що декілька хвилин тому знайшов біля дверей свого номера жіночу прикрасу.

«Добре, що не забув розмовну англійську», – похвалив сам себе Сергій Васильович, відчуваючи, що його прекрасно розуміють. Розписався у книзі про те, що здав кольє представникові готелю. Полегшено зітхнув. Йому було радісно, що власниця втраченої коштовності тепер швидко її знайде. А перед тим як піти, вирішив уточнити деякі особливості роботи персоналу готелю.

– Скажіть, будь ласка, о якій годині зачиняються вхідні двері готелю?

– Пробачте, сер. Я вас не зрозумів, – здивовано відповів адміністратор, ховаючи кольє у сейфі разом із книгою. – Що ви маєте на увазі?

– Річ у тому, що я прилетів з України... У наших готелях чергові адміністратори зачиняють вхідні двері для гостей і відвідувачів опівночі, у кращому разі – о першій ночі...

– У нас вони відчинені цілодобово, – ввічливо посміхнувся адміністратор. – Пробачте, а де ваша країна розташована? Не у південній Америці?

– Ні! У самому центрі Європи... Одна з республік колишнього Радян-

ського Союзу... Наша столиця місто Київ...

– А-а-а! «Динамо» (Київ)!? Зна-а-ю! Блохін, Заваров, – радісно закивав головою адміністратор, одночасно піднімаючи слухавку телефону, який задзвенів приємним мелодійним сигналом.

– Так, «Динамо» (Київ) – наш найкращий футбольний клуб, – теж посміхнувся Сергій Васильович, попрямувавши на вихід.

«Подихаю свіжим повітрям перед сном на березі древнього Нілу... Недарма ціле життя вивчав англійську, а на шкільних олімпіадах навіть виборював перші місця... От і сталася у пригоді мова Шекспіра», – констатував задоволений своїм вчинком Сергій Васильович.

– Пробачте, пане Скрипнику! – зупинив його голос адміністратора. – Чи не могли б ви повернутися на хвилиночку?

– Звичайно, – знову підійшов до готельної стійки Сергій Васильович.

– Щойно зателефонувала пані, яка втратила свою прикрасу... Вона вже спускається донизу разом з чоловіком... Дуже поважні люди зі Сполучених Штатів... Мені б хотілося, щоби вони у вашій присутності розписалися у книзі знайдених речей...

– Не бачу жодних проблеми. Якщо чесно, то мені навіть цікаво, хто може бути власником такої краси, – подивився Сергій Васильович у бік ліфта, з якого вийшла елегантна пара. Мужчина – близько шістдесяті років із привітним обличчям, сивою, невпорядкованою щетиною. Його супутниця – теж була не набагато молодшою, але її очі і вираз обличчя нагадував щасливу, гарну школярку, яку вперше запросив на танець її коханий однокласник.

– А ми з чоловіком геть усе перевернули у нашому номері, шукаючи колье, – підбігла вона до адміністратора. – Правда Дже?

– Так, для нас воно є фамільною реліквією, – підтвердив чоловік та непомітно поклав на стійку адміністратора стодоларову купюру.

– Дякую, сер, – вклонився адміністратор, змахуючи одним рухом гроші зі стійки та відкриваючи сейф. – Ось це колье щойно принесли з двадцять сьомого поверху... Будь ласка, розпишіться у книзі, якщо воно ваше...

– Хвала Господу! Це воно! – притиснула до грудей жінка свою „реліквію” і від радості розплакалася.

– Припини, люба, – турботливо подав носовичок дружині чоловік. – Ти, як завжди, все робиш навпаки... Коли трапляється біда, перетворюєшся на крицю, а коли треба радіти, ллєш сльози... Пробачте, а хто знай-

шов наші діаманти? – знову повернувся до адміністратора американець, ставлячи свій підпис у книзі. – Ми хотіли б віддячити і цій людині...

– Звичайно, пане Фрідмане. Будь ласка, познайомтесь. Кольє приніс пан Скрипник із апартаментів, що поруч із вашими, – показав на Сергія Васильовича адміністратор.

– Ми вам так вдячні, сер, – відразу підійшла до нього жінка, сльозинки якої теж спалахнули як діаманти кольє. – Мене звать Мері. Це кольє ще моя прабабуся носила, – протягнула вона свою руку для привітання.

– Дуже приємно... Сергій, – розгубився Скрипник, не знаючи що робити з цією тендітною жіночою рукою. Мимоволі червоніючи, він спочатку обережно потиснув її пальчики, а потім схилив голову і поцілував тильну сторону долоні, як це робили галантні кавалери в одному з кіношедеврів Голівуду.

– Навзаєм, – випустила свою руку Мері, даючи можливість привітатися зі Скрипником своєму чоловікові.

– Доктор Джером Фрідман, – щиро всміхаючись, протягнув для привітання руку мужчина. – Завтра вранці у нас літак на Чикаго... Тут прекрасно відпочили... Набралися гарних вражень на цілий рік... Аж раптом невідомо де загубили кольє... Якби не ви... Дуже вам дякуємо!

– Сергій... Скрипник... З України... Мені приємно, що тимчасова втрата кольє не встигла зіпсувати вам настрої... Тут... через службове відрядження...

Чоловіки міцно потиснули руки, дивлячись одне одному в очі.

– Мабуть, звернули увагу на те, що давно не голився, – знітився пан Фрідман. – Пробачте... Розслабився у відпустці...

– Усе нормально... Вам пасує, – приязно посміхнувся Сергій Васильович.

– Жартуєте... Але мені приємно... Дякую вам сердечно... І ще раз велике спасибі вам за кольє... Не кожна людина здатна на такий вчинок... Проте, ви, здається, збиралися прогулятися перед сном?

– Так, – показав очима на годинник Сергій Васильович, – щойно почалася друга година мого перебування на єгипетській землі. А я ще не зробив жодного кроку вулицями Каїра... Десь зовсім поруч має бути всесвітньо відомий Музей Єгипту... А у Нілі треба хоча б руки намочити...

– Якщо не заперечуєте, ми з Мері складемо вам компанію, – запропонував пан Джером.

– Звичайно не заперечую, – радо погодився Скрипник.

– До речі, пане Сергію, у вас непогана англійська... Де вивчали мову? – вже на вулиці запитала пані Мері.

– Та ні... Розмовна англійська у мене слабенька... А вивчав я мову і у школі, і у вищих навчальних закладах...

– А мій Дже, хоча й із родини російських емігрантів, а російську мову... та і саму Росію забув, – із докором подивилася пані Мері на чоловіка.

– На превеликий жаль, це майже правда, пане Сергію... Водночас, хочу бути з вами відвертим, – раптом кардинально змінив тему розмови Фрідман. – Я саме той професор, про якого вам казали в Ісламабаді...

Сергій Васильович від несподіванки на мить зупинився, але швидко опанував себе...

– Тобто історія з втратою кольє, пане Фрідмане, є тільки складником вашого плану для забезпечення невимушеного знайомства зі мною, – з ледве чутними нотками образи резюмував підполковник.

– Отут ви помиляєтеся, пане Скрипнику... Згідно з планом я мав домовитися з вами про зустріч по телефону... Але неухажливість Мері ледве не зірвала цей план взагалі. Справді, російську мову я забув. А щодо мого ставлення до Росії, то я не пропустив жодного наукового збірника, які видано, починаючи з тисяча дев'ятсот шістдесятого року академіями наук у Москві, Петербурзі, Новосибірську, Києві та Мінську... Завдяки цьому ще у вісімдесят сьомому році натрапив на вашу статтю у збірнику Академії наук України та ще якоїсь військової академії з назвою «Стохастичні моделі систем»... Ваш, пане Сергію, нетрадиційний підхід до оцінки достовірності прийняття рішень вразив мене своєю простотою і практичністю. Також, завдяки колегам з Європи, я маю ваш навчальний посібник, який ви встигли видати для науковців і аспірантів майже відразу після краху Радянського Союзу. Я негайно замовив переклад вашої тоненької монографії щодо математичного синтезу алгоритмів прийняття рішень кібернетичними системами. Коли прочитав переклад, зрозумів як далеко ви пішли в розробці власної теорії. Із того посібника здогадався, що ви військова людина... Це пояснювало майже відсутність у вас відкритих публікацій... Розповів про ваші наукові результати друзям і людям, які вкладають кошти у розвиток науки... Вони перевірили запропоновані вами алгоритми шляхом математичного моделювання і сьогодні готові вкласти необмежені інвестиції у ваші подальші теоретичні та прикладні дослідження... Після цього я цілий рік ішов до нашої зустрічі з вами...

– І ви насправді, як казав Ахмет, є нобелівським лауреатом, а не представником спецслужб? – сам не розуміючи для чого задумливо запитав

Сергій Васильович.

– Джером отримав премію у галузі фундаментальної фізики у тисяча дев'ятсот дев'яностому році... – з нотками ображеної дитини встигла відповісти замість чоловіка його дружина. – Про це писали всі газети!

– Ме-рі-і, – подивився з докором на неї чоловік, – панові Скрипнику зовсім необов'язково знати імена всіх нобелівських лауреатів у галузі фізики... А оте, що скоро він сам зможе претендувати на цю премію у сферах медицини чи економіки, ти від сьогодні знаєш... Якби цією премією нагороджували математиків, пан Скрипник її вже отримав би. Повір мені...

– Пробачте, але я ніколи не переймався економічними науками, тим паче, медициною, – заперечив Сергій Васильович.

– Але найбільш ризиковані рішення приймають медики і банкіри... А саме ви знаєте як примусити і тих, і тих приймати рішення з найменшим ризиком, – парировав доктор Фрідман. – На мою думку, ваша теорія спроможна зробити справжню революцію в усіх сферах діяльності людини... Навіть там, де математичні методи ніколи не застосовувалися. Я знаю про що кажу...

– Дякую вам, пане Джероме, за таку оцінку моїх робіт... Чесно ... Ще два роки тому від таких слів у мене б голова пішла обертом ... А потім зрозумів, що офіційне визнання в науці – це щось другорядне. Головне те, що мої ідеї і наукові розробки вже належать людям... Водночас, не виключаю, що погоджуся співпрацювати з вами та вашими друзями...

– І вам дякую, пане Сергію, за вашу попередню згоду.

– Не поспішайте дякувати, бо маю кілька умов. По-перше, як офіцер я не хотів би працювати на досягнення військової переваги будь-якої країни...

– Приймається... Це ваше право...

– По-друге, волів би не втрачати українського громадянства, а практичну апробацію отриманих результатів здійснювати за рахунок обіцяних вашими друзями інвестицій насамперед в Україні...

– Думаю і це цілком можливо, якщо не обмежуватимуться права інвесторів щодо інвестування й інших країн, наприклад Росії. Ще які умови?

– Стосовно забезпечення моєї родини...

– В Америці ви будете дуже заможною людиною... Але спочатку Сполучені Штати Америки посприяють у якнайшвидшому розв'язанні усіх ваших сімейних проблем в Україні...

– Тоді, пане Фрідмане, я не бачу жодної причини відмовлятися від

пропозицій, про які мріє кожен науковець... Я згоден.

– Дякую вам за оперативне прийняття рішення.

– Прошу.

– Отже, пане Скрипнику, дуже прошу вас одразу після повернення до України звільнитесь із військової служби. Удосконалюйте англійську. Готуйте документи для отримання закордонних паспортів... А я посприяю уточненню умов вашого контракту з урахуванням сьогоднішньої розмови, який із авіаквитками перешлемо до Посольства США у Києві... Вам негайно зателефонують і вже у січні сподіваюсь побачити вас з усією родиною у себе вдома. Дасть Бог, ще разом попрацюємо над спільними проектами... І, якщо дозволите, ще одне делікатне запитання перед тим як попрощатися...

– Будь ласка.

– У мене із собою є гроші... Готівка... Символічна компенсація за витрати у зв'язку з вашим майбутнім переїздом... Це передбачено контрактом... Усього десять тисяч доларів... Але в Україні ці гроші вам не завадять...

– Ні, дякую, пане Джероме. Якщо квитками забезпечить американське посольство, то і витрат на переїзд у нас не буде. Тим паче, що і контракту я ще не підписував... Але все одно щиро дякую вам за турботу і делікатність... Слава Богу, завдяки цьому відрядженню, фінансових проблем у мене до від'їзду взагалі не повинно виникнути. А як тільки син повернеться додому, у той же день подам рапорт на звільнення з військової служби...

Після нетривалої вечірньої прогулянки подружжя Фрідманів і Сергій Васильович Скрипник повернулися до готелю. Утрюх піднялися на 27 поверх, люб'язно попрощалися та розійшлися до своїх апартаментів.

Перебуваючи під впливом розмови з подружжям Фрідманів, Сергій прийняв теплий душ. Вдягнув білий махровий халат. Проїшов до спальні. Дивно, але навіть комфорт апартаментів він сприймав тепер як щось належає. Відчуваючи себе щасливим, подивився у вікно, де з висоти пташиного лету різнобарвними вогнями миготів і кликав до себе нічний Каїр.

«Ніяких авантур, товаришу підполковник. Мусиш відіспатися», – наказав сам собі. Потім виставив радіо будильник на восьму ранку і заснув із твердим переконанням, що вже наступного дня всі проблеми із рекамаціями будуть розв'язані й у Єгипті.

А пані Мері, обмінюючись із чоловіком враженнями щодо українського вченого, спіймала себе на думці, що дуже хотіла би мати саме та-

кого сина, як їх новий знайомий. „Природна шляхетність, такт, розум і абсолютна безкорисливість... Безцінне кольє навіть не подумав залишити біля себе до ранку. А від грошей просто відмовився... А чи вчинила би я так само? Хай береже його Бог”, – із цією думкою пані Мері заплющила очі і теж відійшла у царство солодких снів.

Лише Джером Фрідман ніяк не міг заснути, перевертаючись із боку на бік та співчуваючи українському колезі стосовно негативних чинників, які оточили його з усіх боків, невловимо забираючи дорогоцінний життєвий час, який можна було б витратити на дослідження, що в найближчому майбутньому мають кардинально змінити технічні досягнення земної цивілізації...

ГЛАВА VIII

Леонардо да Вінчі

Юрій Дрогобич прокинувся, почувши настійливий стукіт у двері.

– Пане ректоре! Ви у себе? До вас гість із Флоренції, – впізнав Юрій голос свого улюбленого студента Джовані, який на громадських засадах уже декілька років виконував обов'язки помічника ректора.

– Нехай почекає десять хвилин, – відповів доктор і стукіт відразу припинився.

„Сонце ще зазирає у віконце... Отже зараз близько сьомої ранку”, – відмітив про себе Юрій, наливаючи з глечика чашку води. Із насолодою випив дрібними ковточками.

Після повернення з Касале та обрання на посаду ректора болонського університету медицини і вільних мистецтв він оселився у ректорському кабінеті, де за великою книжною шафою стояло його вузьке ліжко. Поруч із ліжком – дерев'яний стіл. На столі – глиняний глечик із джерельною водою, обплетена верболозом пляшка з вином, чашка для напоїв, загорнутий у рушник хліб та кошик із фруктами. На стіні поруч із вікном, що виходило у ректорський дворик, прикріплені маленьке овальне люстерко та дерев'яний гребінь. Нижче – два рушники. Під столом, у глиняній мильниці, шматок дігтярного мила, яке для власних потреб виробляв сам, а також мідні миска та посудина з вузьким горлом і довгим носиком для вмивання й особистої гігієни.

Увесь одяг Юрія також був акуратно розвішаний за шафою. Більшість студентів і викладачів, які заходили до кабінету ректора, навіть не здогадувалися, що за книжковою шафою для службових документів є також усе необхідне для сну і трапези їхнього керівника й учителя.

Через відчинене вікно Юрій одним стрибком потрапив у дворик. Прихопив із собою покладені на підвіконня посудину, мило та рушники. Бігом до туалету. Далі зачерпнув із діжки чистої, холодної води. Підмив-

ся. Принагідно зробити намиленими пальцями і масаж прямої кишки. Цій простій гігієнічній процедурі з дигтярним милом він вчив і своїх студентів, і пацієнтів, наголошуючи, що до цього треба змалечку привчати своїх дітей. Кожен, хто дослухався до порад Юрія, ніколи у житті не мав проблем із гемороєм та з іншими хворобами прямої кишки.

Решту води вилив на себе, шкодуючи, що ніч була теплою і тому вода не була як узимку освіжаюче-крижаною. Розтерся рушником і так само через вікно повернувся до кабінету. Вдягнувся та уважно подивився на себе у люстерко. Гребенем поправив пишне, але вже сиве волосся. «Гімнастичні вправи зроблю пізніше, а так парубок хоч куди», – залишився він цілком задоволеним собою і стрімкою ходою перейшов до робочої частини ректорського кабінету. Побачив свій солідний записник із завершеним рукописом та швидко поклав його на приховану бокову полицю під робочим столом.

Потім так само енергійно підійшов до вхідних дверей кабінету, відчинив їх та запросив ранкового гостя увійти.

– Прошу вас, пане...

– Леонардо да Вінчі, інженер та художник із Флоренції, – ледве чутно відрекомендувався гість, тільки тоді, коли ректор щільно зачинив двері.

– Дуже приємно, пане Леонарде. Мабуть, мій помічник вже поінформував вас, що тут мене звуть Джордано да Леополі... Я родом із Русі, руських теренів польського королівства. У рідному Дрогобичі мене називали Юрієм Котермаком... Пробачте, що не відразу Вас прийняв. До пізньої ночі працював над книгою...

– Це ви мені пробачте, пане ректоре, за мою ранкову настирливість!

– Дрібниці... Радий буду допомогти... Присядьте, будь ласка, – запропонував ректор гостеві стілець. При цьому звернув увагу на його чорний атласний костюм із білим комірцем та берет, який той тримав у руці.

– Дякую вам, – відповів флорентієць, не підвищуючи голосу та обережно сідаючи на запропонований стілець. Свій берет він сховав у велику сумку, яку, не знімаючи з плеча, влаштував на колінах. – Відразу зізнаюся, що давно мріяв про зустріч із вами, пане докторе. Багато чув про ваші надзвичайні лекції з астрології від достойних громадян Флоренції, які студіюють у Болоньї. А приїхав я сюди інкогніто... Коли вже не міг не приїхати... Потребую вашої поради... Але, при цьому, не хотів би, щоби про нашу зустріч комусь стало відомо...

– Звичайно, пане Леонарде. Ваше прохання для мене закон. Тож слухаю вас уважно... На що скаржитесь? Щось не так зі здоров'ям?

– О, ні! Слава Богу, зі здоров'ям у мене все гаразд... Маю зовсім іншу халепу... От ми із вами приблизно одного віку, а ви вже ректор університету... Протягом десяти років я належу до товариства художників Флоренції. Багато працюю... Мої живописні роботи мають належний художній рівень... Але на запрошення Папи Римського Сікста Четвертого до Риму поїхали інші художники... Розумієте? А мені вже тридцять! Знаю, що спроможний на значно більше... До того ж, у Флоренції хтось розпускає про мене безпідставні брудні наклепи, які, можливо, дійшли і до столиці Папської держави... Не знаю як, але мушу щось змінити у своєму житті...

– Отже, вас цікавить ваш гороскоп на найближчий час і на подальшу перспективу?

– Саме так, пане ректоре. Я прошу вашої поради як астролога, а не лікаря.

– Тоді назвіть, будь ласка, точну дату вашого народження.

– П'ятнадцяте квітня тисяча чотириста п'ятдесят другого року від Різдва Ісуса Христа.

Юрій підійшов до чорної дошки на стіні ліворуч від столу і білою крейдою записав римськими цифрами дату народження флорентійця.

– А народилися ви у Вінчі, неподалік від Флоренції, – уточнив ректор, записуючи нижче латиницею місце народження Леонардо.

– Так, у Вінчі.

– Чи можна дізнатися хто ваші батьки?

– Батько – відомий, заможний нотаріус у Флоренції... А мати – проста селянка, в якій мене виховували до чотирьох років... Потім тато офіційно оженився на жінці його соціального рівня. Але, як з'ясувалося пізніше, татова молода дружина не могла мати дітей... Тому я й опинився у родині батька. Далі мене виховували батько з мачухою...

«Дивний збіг... І мене теж виховував батько... Простий солевар, який пізніше загинув у копальні... А за матір мені була старша сестра, доки не вийшла заміж», – щось записав на дошці Юрій, відчуюючи приязнь до людини, яка без вагань щиро поділилася із ним найпотаємнішим.

– Пане Леонардо, у вас є дружина, діти?

– Перепрошую, а хіба ця інформація теж потрібна для складання гороскопа?

– Інколи, пане Леонарде, вплив обставин є більшим за вплив зірок. Якщо змінити обставини, то можна відвернути біду і докорінно змінити

своє життя. Тож чи є у вас дружина?

– Ні, немає... Господь милував...

– Ви вважаєте шлюб і дітей Божою карою? – здивовано уточнив Юрій, а все записане на дошці підкреслив жирною рисою.

– Ви мене, пане докторе, неправильно зрозуміли. Кохана дружина і бажані діти від коханої жінки – це щастя. Але життя з жінкою, яка в очі каже „люблю”, а поза очі ненавидить та зраджує чоловіка, хіба це не Божа кара? До того ж, уявіть собі обставину, коли ця божественно гарна, але не завжди вдячна істота вдень намилюється з коханцями, а ввечері влаштовує чоловікові безкінечні сцени ревності. А той терпляче вислуховує її прокльони за вкрадену молодість і виправдовується, що тільки „турбота про хліб насущний” є причиною запізненого повернення додому... Як вам така сімейна ідилія, пане ректоре?

– Ви розказуєте про жахливі речі... Звідки у вас такий печальний досвід, якщо вам тільки тридцять?

– Батькова дружина вважала, що у чотири роки дитина ще нічого не розуміє. Вона ніколи не кривдила мене. Проте ставилася до мене не як до людини, а як до живої ляльки. Завжди весела, грайлива, з білосніжною шкірою і довгим, чорним волоссям, вона спокушала навіть підлітків... Мала статеві контакти й у спальні, і в саду, навіть не намагаючись сховатися від мене. З одного боку, я співчував батькові, а з другого – вже у підлітковому віці ледве стримувався від бажання теж спробувати з нею, як мої однолітки... Але нікому, у тому числі татові, про це не розповідав... Мені було просто соромно про все це розказувати...

Від того часу, навіть кохаючись із жінками, що люблять мене, у кожній бачу потенційну зрадницю... Хто знає... Якщо і сам закохаюся, може й оженюся... Ісус Христос теж не мав дружини і дітей... А тут, на цьому божому світі, у кожного із нас своє призначення.

– Пробачте, якщо завдав вам болю цими спогадами, – перепросив у флорентійського гостя Юрій Дрогобич. – Для мене кохана дружина – теж нездійснена юнацька мрія... Коли працював і навчався у Львові, закохався у шляхетну панянку Катерину. Освідчилися... Мріяли згодом побратися...

Щоб заробити грошей, поїхав із купецьким караваном зі Львова до Кафи... Проїжджали повз Черновці, Сучаву, Білгород... Коли у Кафі сіль продали, на виручені гроші накупили краму... До Львова поверталися вже іншим шляхом. Завдяки цьому побував у Черкасах, Києві... Бачив широкий, як море, Борисфен. Та коли повернувся до Галичини, моя дівчина вийшла заміж... Обрала більш достойного... Тепер вона пані Вайсгану-

шева... І, якщо вона з ним щаслива, то й мені добре. Боляче, але добре... Бачите – і сімейний стан у нас із вами майже однаковий, хоча причини цього трохи відрізняються... А щодо Ісуса Христа... Хто знає... Можливо, він і був одружений... Принаймні у Євангеліях цей факт ніде категорично не заперечено...

Проте повернімося до нашої справи, пане Леонарде. Дозвольте ще одне запитання, після якого ви зможете перепочити.

– Так, будь ласка. Тим паче, що ви, пане ректоре, не тільки запитуєте, а й цікаво коментуєте мої відповіді...

– Отже, які справи, крім живопису, важливі для вас, пане Леонарде? Що, крім живопису, позбавляє вас життєвого спокою?

– Пане, докторе! Прикро, але мушу зізнатися... Мене цікавить геть усе! Знаєте, наче маленьку дитину, яка щойно почала сприймати навколишній світ, – розсміявся художник.

– Прагнення дізнатися про все, на вашу думку, є вадою?

– Ні, ще раз ні! Я так не вважаю. Але у Флоренції члени родини Медичі сприймають ці мої різнобічні прагнення як нездатність зосереджуватися на чомусь одному та доводити до кінця справи, за які беруся. А захоплюють мене і поезія, і математика, і архітектура. Військова зброя і техніка, фортифікаційні споруди і філософія. Я інженер і винахідник... Вигадаю та конструюю пристрої і канали, завдяки яким вода річок і ручаїв працюватиме для людей... Простіше назвати те, що мене не захоплює. Наприклад, не даються мені мови чужинців... Особливо древні... Я відповів на ваше запитання, пане ректоре?

– Так, цієї інформації достатньо, – задумливо вимовив Юрій Дрогобич та відділив вертикальною рисою заповнену ліву частину дошки від чистої правої. – Коли б ви хотіли отримати прогностичні результати і рекомендації?

– Переконливо прошу вас, пане докторе, зробіть усе до заходу сонця... Мушу зі світанком відбувати до Флоренції... Знаю, що деякі астрологи роблять свої розрахунки роками... Тому за вашу роботу грошей не пошкодую...

– Добре, пане Леонарде. Спробую встигнути... А мій помічник Джованні Бартичелі, який чекає за дверима, покаже вам де в Болоньї можна перепочити і смачно поїсти... Приходьте за результатами... за годину до заходу сонця. – Ректор відкрив двері кабінету, пропустив у коридор Леонарда. Уважно подивився на свого помічника, який віддано дивився йому в очі. – Проведіть, друже, нашого гостя до найкращої корчми. І, до

речі, як ректор я сьогодні вже нікого не прийматиму. Ви самі знаєте, кого мусите про це попередити.

***

«Але спочатку треба зробити гімнастичні вправи та підкріпитися», – вирішив Юрій, коли Леонардо із Джовані попрямували у бік виходу з університету.

Зробив у ректорському дворику легку розминку всіх м'язів. Потім віджався руками від землі. На перекладині підтягнувся та навантажив прес. Після вправ повернувся до кабінету, помив руки. Розгорнув рушничок із хлібом. Прочитав свою дитячу молитву, де слово «небо» замінив словами «безмежний всесвіт». Нахилився до рушника, вдихнув хлібний запах і посміхнувся: «Смачнішого й ароматнішого за дрогобицький хліб усе одно ніде у світі немає... Дякую Тобі, Господи, за хліб наш насущний. І тобі спасибі, Джуліє, за цей хліб, що печеш і приносиш для мене».

Перехрестився на іконку Божої матері з маленьким Ісусом на руках. Налив із глечика шипшинового узвару й узяв із кошика гроно винограду. Потім розломив навпіл хлібину і присів на краєчок ліжка поспідати.

«Отже пан Леонардо теж винахідник... Ще один збіг наших уподобань... І я ціле життя щось вигадую, починаючи з того крила та ліжка для Ізі... Навіть вогонь свічі примудрився використовувати і для освітлення, і для приготування окропу, – всміхнувся Юрій Дрогобич. – А може то не збіг? Може це Божа підказка про те, що гість із Флоренції і є тою людиною, якій можна довірити роль кур'єра, яка зможе передати записник моїх передбачень для їх подальшого віршування? Можливо, якщо його життєвий шлях не омине Франції. Хто знає? може флорентієць узагалі не той, за кого себе видає... Не дай Господи, якщо він шпигун інквізиції... Та, ні... Нібито, не схожий... Проте, якщо сумніви після складання гороскопу не розвіються, нав'язуватися флорентійцеві з рукописом книги не буду», – нарешті вирішив Юрій, згортаючи у рушничок решту їжі разом із хлібними крихтами.

Дрібний стукіт у двері примусив його здригнутися.

– Прошу, заходьте, – швидко повернувся ректор до робочого столу.

– Доброго ранку, пане докторе, – нерішуче увійшла до кабінету юна смуглява дівчина, тримаючи в руках укритий рушничком кошик. – Принесла вам свіжого хліба і сиру.

– Добрий ранок, пані Джуліє. Дякую, що не даєте мені вмерти з голоду, – привітно всміхнувся дівчині Юрій, розуміючи, що червоніє і відчува-

ючи як сильно закалатало його серце. – Проходьте... Ви ж знаєте де і що там за шафою покласти...

«Боже, як вона схожа на мою Катрусю!» – глибоко вдихнув і видихнув Юрій, коли дівчина прослизнула за шафу.

Свого часу доктор Юрій Дрогобич врятував ще зовсім юну Джулію від неминучої смерті. Її батько Джузеппе володів найкращими виноробними закладами в Болоньї. За вишуканим вином до Джузеппе приїжджали навіть із Риму. Тому за спасіння улюбленої доньки він не пошкодував грошей. Запропонував докторові гаманець із тисячею форинтів. Таку суму Юрій Дрогобич міг заробити в університеті тільки за п'ять місяців виснажливої праці, читаючи лекції та займаючись із студентами з ранку до ночі. Іншим професорам, щоб заробити таку ж суму, треба було працювати удвоє більше.

Проте, хоча запропонованих грошей вистачило б Юрієві і для утримання прислуги, і для ситного життя протягом кількох років, пізніше він зізнався сам собі, що відмовився прийняти ці гроші саме через схожість Джулії з Катериною.

Тоді доктор послався на те, що придбання продуктів забирає в нього забагато часу і запропонував панові Джузеппе віддячити йому за зцілення доньки харчами. Щасливий батько на це відразу погодився. Пообіцяв забезпечити щотижневі поставки продуктів доки доктор працюватиме у Болоньї, але наполягав також узяти і гаманець із грошима.

Юрій все одно грошей не взяв, сподіваючись, що з харчами до нього заходитиме врятована юна пацієнтка.

І сподівання доктора щодо Джулії повністю справдилися. Саме Джулія, і завжди тільки вона, така привітна і святково вдягнена, щотижня приносила йому хліб, вино, фрукти і сир. А Юрій у ці хвилини крадькома милувався станом і рухами дівчини, приховуючи свої почуття. Бо вважав, що його серце насправді належить далекій, хай і заміжній, галичанці Катерині.

Джулія непомітно дорослішала, поступово перетворюючись на красуню. Але справжній шок Юрій відчув тоді, коли повернувся до Болоньї з Маркграфства Монферрат, де протягом року працював астрологом при дворі Гульєльмо Першого, і після тривалої розлуки знову побачив дівчину.

Це було важко пояснити, але за рік Джулія дивовижним чином перетворилася на його недосяжну Катерину. Тільки колір волосся й очей зупиняли його від мимовільного прагнення пригорнути дівчину.

Відтоді він нетерпляче чекав цих щотижневих ранкових візитів Джу-

лії, а потім ще пів дня заспокоювався після того, як вона зникала, залишаючи після себе у ректорському кабінеті п'янки аромати свого розкішного чорного волосся. Рятувала Юрія від тимчасової втрати працездатності тільки відсутність у нього ранкових занять у цей день тижня.

Але через несподіваний візит гостя із Флоренції ректор геть забув про сьогоднішній візит дівчини і перед сніданком навіть не прибрав своє ліжко.

«Що там вона подумає про мене?» – розхвилювався Юрій, прислухаючись до рухів дівчини за шафою, не в змозі зосередитися над розрахунками, які почав робити для пана Леонардо да Вінчі.

– Докторе, мені зле... – раптом почувся за шафою слабкий голос дівчини. Юрій двома пружними стрибками опинився біля неї.

Непритомна Джулія лежала на підлозі вже біля прибраного нею ліжка. Кілька секунд ректор розгублено стояв і дивився на неї, не маючи сили поворухнутись і відвести очі. Мабуть, через падіння у дівчини оголилось плече і ліва груди, гіпнотизуючи доктора своїм маленьким темним соском.

Юрій насилу оволодів собою. Обережно підняв і поклав Джулію на ліжко, відчуваючи палкий жар дівочого тіла, який мимоволі передавався і йому.

Потім притиснув своє вухо до оголеного місця. Серце Джулії билося так сильно, начебто вона щойно здалека прибігла. «Слава Богу, буде жити», – ніжно всміхнувся доктор, починаючи дещо розуміти. Не втримався: обережно поцілував її в оголений сосок, відчуваючи наростаюче збудження.

– Ще, цілуйте ще, – несподівано почув він палкий шепіт дівчини. Юрій наче опинився у полоні її вабливих рук, які міцно притискали до себе його голову, примушуючи цілувати запашне дівоче тіло.

Коли Джулія зрозуміла, що доктор уже нікуди від неї не втече, то вислизнула з-під нього. Одним рухом скинула свій одяг на підлогу. Те ж саме зробила і з одягом Юрія, який із заплещеними очима безвольно підкорявся дівчині, лежачи на спині й насолоджуючись цим бурхливим і прекрасним вихором людських почуттів. «Катрусенька... Кохана», – беззвучно ворушилися його губи, а руки пристрасно, як у чарівному сні, блукали по оксамитовій шкірі Джулії.

Дівчина, лежачи на ньому, покривала тіло лікаря солодкими поцілунками, невпинно продовжуючи гаряче шепотіти:

– Тільки нічого не кажіть... Я стільки мріяла про цю мить... Через мі-

сяць у мене весілля... Тато вас ще запросить... Та до свого нареченого я нічого не відчуваю... Ще дівчиськом плекала свою думку про шлюб тільки із вами... Та ви наче з каменю зроблені... Тому й прикинулася непритомною... Тепер знаю... Ви не кам'яний... Ви живий... Мій любий... Мій хлопчик, – раптом замовкла дівчина, бо, розставила коліна, всілася на стегна Юрія і міцно узяла його напружене знаряддя своєю тендітною рукою. Вона повільно і обережно провела ним собі між стегнами зверху вниз і тихо застогнала. Лікар відчув її розкриті статеві губи, які ще були неспроможні суцільно прийняти його через дівочу цноту. Джулія повторила цей рух уже сміливіше. Потім ще і ще, відчуваючи як поступово розпалюються її стегна, а внизу животика нестерпно зростає бажання злитися з коханим. Нарешті, інтуїтивно відчуваючи, що може щось вибухнути, вона, допомагаючи собі тремтячою від збудження рукою, повільно і безболісно сіла на Юрія, поглинаючи його своїм лоном та не стримуючи солодких судом їх майже одночасного оргазму.

– Ка-те-ри-но-о, – застогнав доктор, міцно пригортаючи до себе дівчину і сіпаючись усім своїм тілом від потужного буревію дивовижних емоцій, які до цього відчував тільки у своїх снах. – Я тебе кохаю!

Коли буревій ущух, він ослабив обійми і, наче вивчаючи щось абсолютно йому незнайоме, почав ніжно та обережно торкатися тіла дівчини кінчиками пальців, відчуваючи як вона мліє від цих дотиків...

– Тепер я жінка, – вдячно поцілувала його у заплющені очі. Трішечки відпочила, лежачи на ньому, і раптом зіскочила з ліжка. – А чому ви не дивитесь на мене?

– Не хочу прокидатися, – прошепотів їй у відповідь.

– Це не сон! Ось я, – щасливо і безтурботно щебетала дівчина, намагаючись до маленької дрібнички закарбувати у пам'яті оголене тіло коханого чоловіка, заради якого була готова вмерти тієї ж миті. – Ой, пробачте, здається я вас забруднила, – побачила плями крові на стегнах Юрія. Витерла себе і його чистим вологим рушником, який, про всяк випадок, ще вдома поклала до кошика з їжею. – Який ви гарний і сильний... Нібито і дорослий, а очі не розтуляєте, як маленький... Соромитесь мене? Хлопчисько... Боже, який ви ще хлопчисько! І хай ви мене називаєте Катериною, а я все одно кохаю вас... Невже так складно запам'ятати, що я Джулія, а не Катерина? Моє кохання зробило мене щасливою на все життя... Тепер мені і заміжжя не лякає... Не забувайте мене...

***

– Ні, це таки був сон! Який прекрасний, чарівний сон, – розплющив очі Юрій Дрогобич тільки тоді, коли Джулія поцілувала його в уста та, приспівуючи, випурхнула з кабінету, як райська пташка.

Душа Юрія теж співала. У тілі панувала надзвичайна легкість, сила і бадьорість.

«Стільки років свідомо уникав стосунків із жінками... З дитинства вважав це чимось брудним, соромітьким, грішним... Навіть своїх думок про це соромився... А насправді – яке це диво і блаженство! Як мудро розпорядився Господь, створивши нас саме такими! І чому така благодать вважається гріхом? Не може ця безмежна фізична радість бути гріхом для двох закоханих... Хоча... зраджувати з усіма доступними жінками свою половинку, гвалтувати або силою чи обманом примушувати іншого до цього – гріх. Наражати на небезпеку свого партнера, маючи венеричну хворобу, теж гріх... А насправді хіба не є гріхом віддавати свою дитину за нелюба, або, не маючи взаємного кохання, усе життя мучити одне одного, виправдовуючи цю муку народженими дітьми? Чому нам, коли були маленькими, навіть ніхто ніколи не пояснював що таке перелюб... Усі уникали цієї теми. Хіба це нормально, що тільки коли став лікарем дізнався, що чоловіче здоров'я напряду залежить від нормального, періодичного функціонування відповідної залози... І не час від часу, а від постійного функціонування... Щодня треную свої волю і м'язи, а простату – ніколи... Якби не дівчина, удвічі молодша за мене, так би і лишився незайманим ученим бовдуром... А тепер, ніби гори здатний перевернути... Люба моя, Катерино! Якщо своїм серцем чуєш мене, знай – сьогодні я вперше кохався... Але не з тобою... Із іншою, уявляючи, що насправді це відбувається з тобою... Яка вона прекрасна! Відчував її ніжну плоть, а вдавав собі, що кохаюся нібито із тобою», – вдягаючись, заспокоював себе.

Він не бажав, а може ще боявся зізнатися навіть собі, що насправді щойно був на шлюбному ложі із справжньою, живою, закоханою у нього юною Джулією, яку теж вже давно кохав, сліпо вважаючи, що на кохання та шлюб із нею не має права.

Коли вдягнувся, щасливо посміхнувся собі у люстерко. Поправив волосся та повернувся до робочого столу. Поволі заглибився у розрахунки, залишаючи на дошці тільки йому зрозумілі креслення та позначки.

Планети і зірки, які мали вплив на Леонардо від початку його народження, підтвердили всебічну обдарованість гостя. «Отже прийшов флорентієць не дарма і його візит не пов'язаний з іншими, підступними цілями, – зробив свій перший висновок Юрій Дрогобич, завдяки якому

відкинув усі свої сумніви й підозри, що виникли під час сніданку. – Справді несприятливим для діяльності Леонардо є його проживання у Флоренції протягом трьох останніх років. Сприятливий період для роботи у цьому місті для нього настане тільки в наступному тисячолітті – з тисяча п'ятисотого до тисяча п'ятсот п'ятого року. Тож якщо Леонардо не покине Флоренцію найближчим часом, його таланти можуть загинути у боротьбі із заздрісниками, покинутими жінками та недругами. Тепер треба віднайти саме те місце на землі, де все зміниться для нього на краще».

Юрій підійшов до книжкової шафи. Із верхньої полиці дістав скручену в рулон, власноруч намальовану карту західної Європи. Розгорнув. Притиснув один край згортка уламком крейди, яким щойно робив надписи на дошці. «Так... Подивимось... Я своїх найбільших творчих звершень досягнув у Болоньї... Отут, – торкнувся карти Юрій. – Флоренція зовсім поруч... Тоді, може, Рим або Париж? А може, спочатку Мілан, якщо він не схоче їхати до Франції? Іспанські міста зразу відкинемо... Забагато ризиків через святу інквізицію, яка кожному обдаровану людину має за потенційного еретика... Зараз перевіримо всі можливі варіанти».

***

Юрій Дрогобич несподівано для самого себе швидко завершив усі необхідні розрахунки. Після цього згорнув карту та поклав її на звичне місце – верхню полицю шафи. Отримані результати здивували його так, що навіть феєричний ранковий «сон» із Джулією-Катериною відійшов кудись на задній план.

Таке ж емоційне збудження він відчував тільки одного разу, коли уперше по справжньому захопився астрологією під час навчання у Кракові.

Спочатку юнак скептично ставився до астрології як науки. Але з поваги до своїх учителів не поспішав заявляти про це публічно. Вирішив розвіяти свої сумніви шляхом проведення наукового експерименту. Тривалий час гадав, як саме це найкраще зробити. Але дедалі більше розумів, що для проведення такого експерименту може не вистачити цілого життя. І, мабуть, сам Господь підказав йому простий і надійний план, як перевірити та чи слід довіряти астрологічним прогнозам.

Ще в дитинстві Юрій багато думав про життя, смерть і воскресіння Ісуса Христа, намагаючись своїми вчинками бути схожим на Спасителя. Але тільки у Кракові студент Ягелонського університету отримав доступ до університетської бібліотеки, зокрема до книг Нового Завіту, яких ще не встиг прочитати.

«А якщо провести контрольні розрахунки трішечки не так, як це роблять усі астрологи? – раптом осінило Юрія, коли він згадав про книги Нового Завіту. – Сьогодні, аналізуючи рух і вплив небесних світил на людей, астрологи прогнозують події, що можуть трапитись у майбутньому. І якщо зроблені прогнози потім справджуються, то це вважається підтвердженням правильності зроблених розрахунків. А я все зроблю навпаки! Умовно опинюся в минулому та підготую гороскоп для такої видатної постаті минулого як Ісус Христос... Оскільки в Євангеліях якраз і йдеться про життя і діяння Господа, то описані події Його життя або спростують, або підтвердять складений для Нього гороскоп. От і все!».

Вже від цієї ідеї серце юного Юрія схвилювало затіпалося, наче було готове вискочити з грудей. Але він добре усвідомлював, що про плани проведення такого крамольного експерименту із жодною людиною ділитися не можна. Так само, як у дитинстві не можна було розповідати дорослим про свої подорожі уві сні, власну молитву та випробувальний політ Ізі на березі Тисмениці. Коли Юрій заспокоївся, то вирішив, що про результати складання гороскопа для Ісуса ніхто ніколи не дізнається. Після цього швидко сформулював два запитання, які належало перевірити астрологічними розрахунками для періоду, що передував народженню сина Божого.

Спочатку майбутній бакалавр і магістр вирішив з'ясувати, чи могли небесні світила у той далекий час підказати людям, що скоро має народитися дитина, яка згодом кардинально змінить світ.

Якщо зірки підтвердять високу вірогідність народження Ісуса Христа, то потім бажано уточнити, чи матиме Ісус сім'ю і чи згадуватимуться імена Його дружини і дітей у літописах, після того як мине майже п'ятнадцять століть.

Виснажлива математична подорож студента за зірками у далеке минуле, більше ніж на чотирнадцять століть назад, забрала чимало днів і безсонних ночей.

Гороскоп, складений щодо першого запитання, вказував, що на Землі, за кілька років до початку нової ери, справді мала народитися видатна людина, яка істотно вплине на подальший розвиток людства.

«Але чому не першого січня початку першого року від народження Господа? – Хлопець кілька разів перевірів розрахунки, щоб переконатися, що гороскоп складений правильно. – Отже, або офіційний церковний календар через чиюсь банальну помилку має невелике відхилення від справжньої дати народження Ісуса Христа, або астрологія є не зовсім точною наукою, – зробив попередній висновок Юрій. – Але не поспіша-

тиму... Остаточно все з'ясує зі Святих Євангелій», – набрався терпцю хлопець до завершення своїх розрахунків для отримання відповіді також і на друге запитання.

Після уточнення імовірної дати народження Ісуса Христа, майбутній магістр провів належні розрахунки й отримав відповідь щодо Його можливого сімейного стану. Гороскоп майже однозначно вказував, що Ісус Христос був одружений і мав від законної дружини принаймні одну дитину. При цьому, ім'я законної дружини Ісуса Христа теж мало дійти у літописах і книгах принаймні до кінця п'ятнадцятого століття.

Після завершення розрахунків Юрій не прочитав, а проковтнув чотири канонічні Євангелії. Проте, у жодній з них не знайшов навіть натяку на точну дату народження Ісуса Христа та будь якої інформації про Його одруження.

«З астрологією, здається, усе зрозуміло... Експеримент можна вважати завершеним, – розчаровано всміхнувся хлопець. – Хоча, стривай... Святий Матвій згадує, що мудреці бачили на сході народження нової зорі, яка знаменувала народження Спасителя... А в моїх розрахунках тоді дві планети на зоряному небі майже зійшлися в одну цяточку... Це і могли сприймати мудреці, як народження нової зірки! Є підтвердження! Є!!!» – схвильовано підвівся Юрій, усвідомлюючи, що астрологічними розрахунками він не тільки підтвердив знаменну подію народження Спасителя, а й, можливо, уточнив дату цієї події.

«Але чому ж тоді друге запитання не знайшло ніякого підтвердження?» – знову засумнівався Юрій. Повернувся до Святих Євангелій, щоб ще раз уважно прочитати кожний рядок Нового Завіту, де йшлося про жінок. Відкидаючи поступово всі жіночі імена, не зміг відкинути тільки ім'я Марії Магдалини, хоч апостоли у своїх Євангеліях ніде її не називали дружиною Ісуса.

«Але ж саме вона найперша виявила, що камінь від могили відсунуто. Саме вона побігла сповістити учнів про втрату тіла Ісуса Христа. Саме їй найперший з'явився воскреслий Господь... Ні, вона не могла бути просто однією з багатьох жінок, – міркував дослідник. – Марія Магдалина мабуть і є дружиною Христа, до якої Він відразу полинув після Дива-Воскресіння. До кого найперше прагне чоловік після розлуки? Звичайно, не до матері чи друзів, а до своєї коханої».

Коли цієї здогадки торкнувся Юрій, він відчув таке духовне піднесення, від якого хотілося співати і плакати водночас. Крім того, відтепер він знав, що астрологія слугуватиме йому ціле свідоме життя. Бо, завдяки

астрології, йому судилося відкрити потаємну від усіх інших людей найдивовижнішу сторінку життя Спасителя.

Значно пізніше Юрію наснилося як Ісус Христос пояснює своїй дружині, що заради збереження їх роду не слід навіть перед друзями розкривати свої родинні зв'язки. Потім Спаситель, мабуть, відчув, що Юрій став випадковим свідком їхньої розмови. Нічого не кажучи Марії, Він непомітно повернув голову, уважно подивився на Юрія та, майже не розтуляючи губ, посміхнувся і прошепотів: «Не переймайся, юначе, і нічого не бійся... Те, що ми зараз скажемо, ніхто не почує, навіть Марія, бо тільки нам із тобою цей сон сниться одночасно... Завдяки снам я вже не раз мав нагоду подорожувати і в минулому, і у вашому далекому часі... А сьогодні бачу, що Господь цим даром нагороджує й інших світлих людей».

***

– Дозвольте, пане ректоре, – почувся за дверима голос флорентійського гостя.

– Заходьте, – запросив Юрій, радіючи, що нарешті матиме змогу поділитися з гостем результатами розрахунків. – Гороскоп і рекомендації вже підготовлено... Прошу вас, пане Леонарде, підійти до цієї чорної дошки.

– Щиро дякую за вчасність, – заходячи до кабінету, ввічливо вклонився флорентієць, розгублено дивлячись на розписану білою крейдою дошку. – Але я тут нічого не розумію...

– Зараз усе поясню... Тримайте, це ваш аркуш... На ньому записано геть усе, що й на дошці... Але, най перш, маю приємність повідомити, що попри всі теперішні негаразди, навас чекає прижиттєве визнання і всесвітня слава як художника, філософа та винахідника.

– Радісно це чути, але, якось, не дуже віриться, – знітився Леонардо та обережно поклав згорнутий аркуш паперу до своєї сумки.

– Потім повірите, бо все має справдитися ще за вашого життя, – урочисто провадив доктор. – Але насамперед вам справді треба якнайшвидше переїхати з Флоренції... до Мілана...

– Отже передчуття мене не обмануло, – тихо промовив гість. – А чому саме до Мілана? Може краще обрати столицю Папської держави Рим?

– Рим у вашому житті ще буде... Але значно пізніше... Проте, попереджаю... Якщо ви зараз оберете Рим, то там чекає смертельна небезпека... А вам треба ще чимало зробити для людства...

– Боже! Ви мене примушуєте червоніти... Що я можу таке зробити для людства? Я ж не Папа Римський, – з нотками ледве вловної іронії заперечує.

чив Леонардо.

– Не завжди той, хто має можливості щось зробити, насправді спроможний це зробити... А небесні світила вказують, що ви спроможні... Та щоби реалізувати свій потенціал, вам належить періодично змінювати місця проживання і характер своєї діяльності... Зокрема, на найближчі роки ще раз переконливо рекомендую вам переїхати до Мілана, – торкнувся Юрій першої літери М з правого боку на горішньому рядку чорної дошки, де поруч були також написані літери Ф М Р П. – За вашого перебування у Мілані можливо спалахне епідемія чуми... Але хай це вас не лякає. Бо під час епідемії відіграватимете там не останню роль...

Після Мілана, вам можна буде повернутися до Флоренції (друга літера Ф). Потім знову деякі обставини змусять переїхати до Мілана (ще одна літера М)... Тільки після цього буде Рим (літера Р). А завдяки вашим широко визнаним на той час досягненням є дуже багато шансів, що з Рима вас запросять до Парижа (літера П)... Імовірно, запросить сам король Франції!

– А як я дізнаюся, що вже час міняти одне місце на інше?

– Так само, як і цього разу... Відчуєте, що обставини гальмують заплановані справи... Проте приблизні роки проживання у названих містах записані у другому рядку. Отут.

– Зрозуміло... Якби ще хтось там чекав на мене... Ви самі знаєте, для того, щоб творити і конструювати, потрібні кошти... У мого батька своїх проблем достатньо... Жінки... Діти... До кого у Мілані ви порадите звернутися, пане ректоре?

– Щодо цього запитання я розрахунків не робив... Але пораджу написати листи заможним особам, яким можуть бути потрібні ваші знання і навички. Вкажіть у листах усе, що ви вмієте робити добре... Коштів, які заплатять за вашу роботу, буде достатньо і для різнобічної творчості.

– Думаєте з цього щось вийде?

– Обов'язково вийде, пане Леонарде... І ще одна порада, – опустив свої очі Юрій. – Усюди, де це тільки можна, славте Папу Римського... Спокійнішим і тривалішим буде ваше життя... Крім Сікста Четвертого, хай Господь якнайдовше продовжить його роки, ви переживете ще п'ятьох ієрархів Святого Престолу... Але ніколи не допускайте навіть невловимої іронії щодо «наступників Бога на Землі»... Зважайте, що інколи навіть стіни мають вуха... – показав Юрій очима на двері й вікна.

Наче по команді ректор і гість на мить замовкли, мимоволі прислухались до звуку якоїсь комахи, що, мабуть, ще вдень залетіла до кабінету.

За дверима щось несподівано рипнуло. Співрозмовники побачили свої стурбовано-перелякані обличчя і дружно розреготалися, добре знаючи, що крім них та помічника ректора у приміщеннях університету давно вже нікого немає.

– І ви теж пишете вельможам листи, щоби знайти місце, де можна отримати хорошу платню? – першим заспокоївся від сміху Леонардо.

– Пишу... І не тільки вельможам, а й друзям. І хоча заробляю для себе цілком достатньо, не соромлюся скаржитись у листах, що злидні заїдають і що мені вкрай потрібні покровителі та кошти для наукової практики, книжок і досліджень...

Повірте, пане Леонарде, розумній людині, достатньо заможній, вигідніше здаватися бідною принаймні з двох причин. По-перше, тому, що бідна людина має менше ворогів і заздрісників. Недарма ж деякі багатії, насміхаючись із мудрих людей, кажуть: „якщо вони такі розумні, то чому ж тоді такі бідні”. І хай собі кажуть. По-друге, бідній людині ніхто ніколи не вкоротить віку, щоб заволодіти її золотом чи маєтком. А життя та життєвий час для талановитих людей і є їх справжнє золото та багатство, завдяки якому створюються шедеври та з'являються нові знання, що слугимуть усім майбутнім поколінням...

– Перепрошую, але ж без грошей неможливо реалізувати свої замисли та плани. Наприклад, побудувати міст власної конструкції.

– Тут ви маєте рацію... Але це вже інша тема, а в мене для вас є ще один несподіваний результат гороскопа... Проте мушу дещо уточнити... Скажіть, будь ласка, ви читали Новий Завіт?

– Так, читав, але уривками і тільки Євангеліє від Матвія.

– Раджу прочитати уважно всі чотири канонічних Євангелії про Ісуса Христа... За складеним гороскопом найважливіша та найвідоміша ваша робота як художника буде присвячена Його останнім дням... Пізніше, через кілька сотень років, ця картина сприятиме відкриттю християнами важливої таємниці... Крім того, ваші пензлі торкнуться і до іншого полотна, яке на довгі роки стане легендою і святиною християнства... Але про те, що це полотно є вашим творінням, а не дивом господнім, наші нащадки тільки здогадуватимуться...

– Виходячи з вашої поради, ви вже досконально вивчили Новий Завіт... і вас таки щось вразило, – припустив Леонардо.

– Бачу, що й у вас є дар провидця, – приязно посміхнувся ректор.

– Тоді порадьте, якщо це можливо, на які саме події в Євангеліях мені

слід звернути увагу?

– Ну не знаю... Хіба що уважніше перечитайте рядки, де згадується Марія Магдалина, та слова Ісуса Христа, де Він називає дітьми Божими всіх людей. Проте, пане Леонарде, небесні світила вказують, що ваша майбутня картина буде вашим власним баченням Євангелій... І я щиро вам зичу у цьому усіляких успіхів...

– Дякую, пане Джордано... Обов'язково уважно прочитаю Новий Завіт... І обіцяю все зробити так, як ви мені порадили... А це моя винагорода за складений гороскоп і за ваші поради, – витягнув Леонардо з сумки мішечок-гаманець та поклав його на ректорський стіл.

– А можна мені відмовитися? – запитав Юрій. – Натомість попрошу вас зробити для мене велику послугу.

– Чим я можу бути корисним для вас? – здивувався гість, не поспішаючи прибирати гаманець зі столу.

– У дитинстві ми з друзями змайстрували літальне крило, на якому наш товариш піднявся у повітря. Ми були ще дітьми і невиправдано ризикували... Випробування крила могло стати трагічним... Отут мої дитячі креслення та деякі розрахунки щодо співвідношення розмірів крила, його ваги з корисним вантажем... Крім того, ось креслення моїх інших винаходів. Вони ваші... Можливо, колись у пригоді стануть. А я мушу через певні обставини зосередитися на більш важливому проекті.

– Невже таки літали!?! – схвильовано запитав Леонардо да Вінчі.

– Так, літали... Мій друг піднявся в небо, завдяки силі вітру...

– Це просто неймовірно! Дякую вам за ці креслення! Але це ж справжній подарунок, а ви казали про якусь послугу, – не відводив очей Леонардо від малюнків.

– Понад десять років я вивчав можливий вплив небесних світил на майбутні події на Землі. У розрахунках заглибився в дуже віддалене майбутнє. Але сьогодні ці прогнози навіть не можуть бути надрукованими... Сприйматимуться не інакше, як змова з дияволом. А далі фінал відомий – сплять і автора, і його книгу передбачень. Тому прошу вас прийняти цей записник, пане Леонардо, – поклав Юрій на стіл товсту книгу в шкіряній палітурці темного кольору. – Тут результати моєї десятилітньої праці. Оскільки ви не володієте древньою латиною і про це відомо вашому оточенню, для вас цей записник є абсолютно безпечним, навіть, якщо занотовані тут знання випадково прочитають ваші недруги.

– Не розумію... Чому і для чого ви передаєте цю книгу саме мені?

– Тому що за гороскопом саме вам вдасться зберегти цей рукопис, а наприкінці життя передати його батькові молодій людині, яка пізніше стане видатним лікарем Франції. Згодом, коли нас із вами вже не буде на землі, він надрукує власну книгу з цими передбаченнями у завуальованій, віршованій формі і цим забезпечить їм тривале життя.

– Пробачте, а як я знайду цю людину?

– Його ім'я Жом де Нотрдам. Він, як і ваш батько, працюватиме нотаріусом. Ось тут, на останньому аркуші записника маленькими літерами записане його ім'я.

– Невже навіть про імена вдається дізнаватися завдяки астрології? – з недовірою запитав Леонардо да Вінчі.

– На жаль, ні. Просто це ім'я якимось мені наснилося, а я вірю у свої сни, – пояснив Юрій Леонардові, але приховав, що насправді, подорожуючи уві сні, дізнався про майбутнього лікаря і алхіміка Мішеля, який народиться тільки на початку шістнадцятого століття.

– Ви дуже дивна людина, пане ректоре... Ви ж розумієте, що читаючи ваші прогнози у віршованій формі, люди ніколи не дізнаються про справжнього автора. Проте, ви все одно віддаєте цю книгу, навіть не вказавши у записнику свого імені?

– Атож! Віддаю і радію цьому! До речі, після того як ми з вами попрощаємось, прошу і вас у своїх щоденниках ніде не згадувати мого імені... На моє переконання, чинити треба так, щоб знання служили людям, а не зникали у небуття... Важливіше увічнити не власне ім'я, а справи свого земного життя...

– Ви не дуже мене переконали... Але я візьму вашу книгу та обіцяю ніколи і ніде про вас не згадувати. Крім того, чесно зізнаюся... Особисто я не зміг би так... Якби дізнався, що під моїм творінням хтось напише своє ім'я, що дасть змогу зберегти мою роботу для нащадків, я би попросту знищив це творіння...

– І я не дуже вірю вам, пане Леонардо... Або це говорите не ви, а ваша молодість і амбіції... Повірте, що творіння нашого розуму і нашого натхнення – це теж наші діти. У цих роботах лишається часточка нашої душі... А хіба можна нищити власних дітей, тільки за те, що люди не знатимуть імен справжніх батьків? Так і ви не поставите підпис на одному з ваших видатних полотен і ніколи не пошкодуєте про це. І ще... Дуже прошу, покладіть у сумку свій гаманець... Я, слава Ісусу Христу, хоч небагата, але достатньо забезпечена людина. А у вас попереду перший у житті переїзд до іншої держави... Гроші вам не зашкодять...

Попрощався з гостем, запалив свічку, прочитав свою молитву і щасливо посміхнувся. «Дякую Тобі, Господи, за цей дивовижний день. Дякую за гостя з Флоренції, завдяки зустрічі з яким дорогоцінне зерно знань, сподіваюся, не буде втрачене. Отже у свій час воно неодмінно проросте. Дякую за подароване мені побачення із Джулією».

Проте, вже перед тим як лягати спати, ще раз аналізуючи всі яскраві події прожитого дня, Юрій дедалі більше підсвідомо відчував наростаючу тривогу і невдоволення собою. «Ніколи не втрачай голови, хлопче... Через втрату голови можна власними руками занепасти все, що напруцьовано роками, – розпікав він сам себе і за те, що не зміг устояти перед чарами закоханої Джулії, і за необачну щирість у розмові з Леонардо, якого бачив перший і, скоріше за все, останній раз у своєму житті.

Інтуїція також підказувала Юрію, що саме цієї ночі він нарешті знайде людину з далекого майбутнього, яку Господь теж наділив даром переміщення в часі та просторі, але про свій дар ця людина скоріше за все ще навіть не здогадується.

Відразу після цієї довгоочікуваної зустрічі їх обох чекатиме багаторічна спільна робота, під час якої Юрій Дрогобич учинить посланця з майбутнього свідомо управляти миттєвими переміщеннями уві сні, а також застосовувати ці переміщення для реалізації проекту щодо удосконалення конкретної людини і дорослішання людства в цілому.

Протягом земного життя Юрію також вдасться реалізувати перший етап свого проекту, залучаючи для його забезпечення тільки двох своїх друзів із Дрогобича, які ніколи не здогадувалися, що були безпосередньо причетні до найважливіших подій п'ятнадцятого століття.

А згодом він передасть своєму учневі з двадцятого століття всі секрети подальшої реалізації цього проекту, а також настанови, ключі та важелі впливу на процеси дорослішання людства на маленькій планеті Земля у третьому та наступних тисячоліттях.

«Сподіватимемося на Божу ласку», – зітхнув Юрій Дрогобич. Ще раз прочитав свою дитячу молитву та вирушив подорожувати у далекі світи своїх реальних снів.

І йому таки варто було поспішати, бо якось блукаючи уві сні по Кракову шістнадцятого століття, він потрапив на міський цвинтар та випадково побачив власну могилу і вже знав про точну дату завершення свого земного життя. Він не боявся вмерти, бо розумів, що і тридцять, і шістде-

сят, і сто років земного життя це дуже мало. Важливим було інше: завдяки можливостям свого дару потрапляти у найвіддаленіші часи минулого та майбутнього, встигнути зробити все замислене. І тоді земне життя та доля насправді стануть безмежними.

***

Леонардо да Вінчі, зачарований мудрістю й відкритістю ректора Джордано да Леополі, з піднесеним настроєм повертався до затишного готелю-корчми, щоби повечеряти і вже на світанку виїхати до Флоренції.

Розмова з ректором провідного у Європі університету надала йому наснаги, впевненості та нестримного бажання розірвати порочне коло нескінчених флорентійських інтриг.

«Ви ще почуєте про мене, пихаті нащадки родових маєтків і титулів, хай би що це мені було варте», – підбадьорював себе Леонардо.

У стані ейфорії перебував і помічник ректора та водночас успішний студент Джовані Бартичелі. Він поспішав вузькими вулицями Болоньї доповісти отцю Тиберієві про подробиці зустрічі ректора Джордано да Леополі з флорентійцем Леонардо да Вінчі, непомітно супроводжуючи очима гостя, який ішов до корчми Джузеппе да Рома.

Уранці Джовані встиг поінформувати архієпископа тільки про візит до ректора університету гостя з Флоренції, а також про його астрологічне замовлення.

Тепер пана Джовані розпирало від гордості та значущості своєї місії. Нарешті, після тривалих та безуспішних спостережень, йому вдалося виконати доручення отця Тиберія. Міф про безгрішність руського ректора буде розвіяний. «Завдяки моїй відданості Святому престолу і моїй терплячості буде викрито якісь еретичні труди самого Джордано да Леополі, – радів інформатор. – Не завадить укоротити язика і його флорентійському гостеві, у сумці якого була захована «диявольська» книга ректора та малюнки якогось крила і винаходів... Жалюгідний маляр із Флоренції має нахабство порівнювати себе з Його Святістю Сікстом Четвертим! Що за люди? Нічого святого», – ніяк не міг заспокоїтися Джовані лицемірною поведінкою лояльних і поважних, на перший погляд, людей, принагідно радіючи своєму надзвичайному успіхові та плекаючи думку про майбутню винагороду за віддане служіння отцеві Тиберію і в його особі – Святій Церкві.

ГЛАВА ІХ

Запізнiле Визнання

У Єгипті комісія Російської Федерації довго не затрималась. І брифінг, і показова заміна несправних блоків в одній із військових частин, і навіть підписання всіх офіційних паперів під час урочистого обіду відбулися на диво організовано та без єдиної затримки.

Завдяки цьому, вже о шістнадцятій тридцять борт Президента Росії відірвався від злітнопосадочної смуги каїрського аеропорту і взяв курс на Москву.

Ще під час польоту, відразу після повернення з кабіни урядового зв'язку, Іван Іванович провів останню нараду з членами комісії.

– Шановні колеги! Завтра, об одинадцятій годині ранку нас прийматиме Президент Росії. Хоче особисто подякувати за проведену роботу. Збір о десятій тридцять біля бюро перепусток... Прошу не запізнюватися. За вами, Сергію Васильовичу, заїду до готелю особисто. Номер уже заброньовано. Які будуть запитання?

– Усе зрозуміло, запитань немає, – втомлено відповіли члени комісії. Тільки «міністр фінансів», як завжди, пожартував:

– Іване Івановичу, я тут підбив дебет із кредитом. Дозвольте оголосити попередній розмір преміальних, щоб народ підготував належного розміру гаманці.

– Петре Григоровичу, може почекаємо до завтра? – Не підтримав фінансиста голова. – А то члени комісії не виспляться, думаючи цілу ніч куди витратити свої кровні. Матимуть завтра у Кремлі пом'ятий вигляд... Краще подбайте, щоб усі паперові питання з фінансами були вирішені вже вранці... Щоби ми після прийому в Бориса Миколайовича могли стройовим кроком, із піснею піти й отримали належні нам кошти... Ніхто не заперечує?

Ніхто не заперечував. Після урочистого обіду всі прагнули розслабитись і подрімати, насолоджуючись думками про приємні передноворічні клопоти.

Старий тисяча дев'ятсот дев'яносто третій рік доживав останні дні.

«І в Марії сьогодні розпочалася остання доба побачення з Миколою... Отже, до Києва вона потрапить тільки завтра. Десь після обіду, – підрахував Сергій Васильович. – Дасть Бог, у січні вже будемо всією родиною разом... Можливо навіть у США... Тьху, тьху, тьху... Аби не наврочити».

Із цими думками Сергій Васильович під монотонний акомпанемент потужних турбін заснув.

***

Незважаючи на грудневі снігопади, аеропорт у Шереметьєві був добре підготований до прийому літаків. І майже у передбачений польотним планом час шасі лайнера м'яко торкнулося чистої бетонної смути.

Коли турбіни двигунів зупинилися, до салону ввійшли російські прикордонники, які протягом кількох хвилин поставили необхідні відмітки в закордонних паспортах членів комісії.

Біля трапу вже стояла броньована інкасаторська машина, а на самому краю освітленого прожекторами майданчика Сергій Васильович помітив знайомі автомобілі, на яких комісія прибувала до аеропорту перед відльотом у відрядження.

Першим попрощався з членами комісії Петро Григорович, який забрав із собою дві валізи вирученої під час закордонного відрядження готівки, ще раз махнув усім рукою з машини та відїхав разом з інкасаторами.

Через п'ять хвилин організованою колоною вирушили до Москви й усі інші автомобілі, розвозячи по домівках людей, яких зігрівала думка про те, що їм удалося неможливе – зупинити спробу витіснення Росії із потужного світового ринку торгівлі зброєю.

***

Коли члени експертної комісії об одинадцятій годині зайшли до приймальні робочого кабінету Президента Росії, їх особисто вийшов зустріти Борис Миколайович, міцно потискуючи по черзі кожному руку та примовляючи:

– Від усіх росіян величезне вам спасибі... Від усіх росіян...

Скрипник звернув увагу на ідеально відпрасований, елегантний костюм темно-синього кольору, що зграбно сидів на президентові тепер уже

сусідньої держави. Мимоволі подумалось: «Невже промайнуло аж два роки після офіційного поховання у Біловезькій Пущі Радянського Союзу? Так просто із політичних карт світу зникла колись найбільша у світі держава».

Після цього президент широким жестом запросив усіх до сусідньої кімнати, де стояв великий круглий стіл, сервірований традиційними російськими та «заморськими» закусками і напоями.

– Ну що, по єдиній за наш успіх? – запропонував тост Борис Миколайович. Узяв кришталевий келих із прозорою рідиною й додав. – Після одинадцятої ранку вже можна! Сміливіше панове... У президента Російської Федерації для гарних гостей є завжди і французький коньяк, і російська горілочка, і вишукані грузинські вина...

Але чомусь, наче по команді, усі члени комісії теж узяли келихи з горілкою, а не іноземні напої. Борис Миколайович «цокнув» келих кожного та залпом спустошив свій. Апетитно захрумтів солоним огірком, поглядаючи, чи підтримали його тост члени комісії.

– О, це по-нашому! Тепер добре закусить! А ти, Іване, познайом мене зі своїм заступником, – обняв президент за плечі голову комісії, що стояв праворуч від нього, не чекаючи, коли той дожує бутерброд із чорною ікрою.

Іван Іванович відклав делікатес на свою тарілку і підійшов до підполковника Скрипника, який завжди пропускав усіх перед собою, тому на прийомах та фуршетах завжди опинявся на «непрестижних» місцях.

– Сергію, ходімо поближче до Бориса Миколайовича. Хоче з тобою познайомитися.

Сергій Васильович узяв серветку, ретельно витер губи і тільки після цього неспішно пішов за головою комісії.

– Пане президенте, це Сергій Васильович Скрипник, підполковник Збройних Сил України. Мій друг і геніальний винахідник, – коротко доповів Іван Іванович.

– Та знаю я про нього все... Не продовжуй... Мені вже доповіли хто і яким чином врятував Російську Федерацію від ганьби, – узяв за плечі і тричі розцілував Скрипника президент.

«Невже таки знає все?» – пробігла холодком по спині Сергія тривожна думка. Йому зовсім не хотілося, щоби про справжні причини масових рекламацій та про його запрошення до США дізналися в Росії раніше, ніж в Україні.

– Борисе Миколайовичу, прошу вас не перебільшуйте моєї заслуги... Ми працювали єдиною командою... Це, як у футболі. Без командної гри жодний форвард не розпечатає ворота суперника...

– Згоден... Але ж і один у полі – теж воїн, – заперечив Борис Миколайович, відпускаючи з обіймів Сергія Васильовича. Потім узяв виделку, постукотів нею по порожньому кришталевому бокалу й оголосив:

– Далі доручаю керувати процесом Івану Івановичу. А ми з Сергієм Васильовичем на декілька хвилин маємо вас покинути.

Коли удвох пройшли до кабінету, Борис Миколайович запропонував українському офіцерові сісти і тільки після цього влаштувався навпроти.

– Сергію Васильовичу! Вчора я підписав указ про заснування у складі Російської Академії Наук науково-дослідного інституту з проблемних питань синтезу штучного інтелекту... Мені також доповіли думку, що кращим кандидатом на посаду керівника цього інституту є пан... Скрипник... – Тобто ви, Сергію Васильовичу.

– Пробачте, Борисе Миколайовичу, але ж я навіть не громадянин Російської Федерації, – на мить розгубився підполковник, сам собі наступаючи під столом на ногу, щоби переконатися, що йому це не наснилося.

– У разі вашої принципової згоди, Сергію Васильовичу, відсутність громадянства не буде перешкодою. На жаль, є й інші обставини, про які я дізнався, коли ви разом з іншими членами комісії вже підлітали до Ісламабаду... – стримано продовжив Борис Миколайович, відводячи убік очі. – Сподіваюся, що ви мене зрозумієте і пробачите... Будь ласка, наберіться мужності...

– Пробачити? За які обставини? Щось із сином? Прошу, вже кажіть, – через силу видавив із себе Скрипник, відчуваючи, що у нього темніє в очах.

– Випий спочатку води, синку, – запропонував Борис Миколайович повну склянку води, відкидаючи офіційний тон, коли побачив, що після його дипломатичних натяків офіцер раптом зблід. Сергій зробив пару ковтків. – Ну що, полегшало?

– Так, Борисе Миколайовичу...

– Прийми, Сергію Васильовичу, мої співчуття... – важко зітхнув президент Росії. – Двадцять п'ятого грудня трагічно пішли із життя твої син і дружина...

– Пішли із життя? Удвох? Це не помилка? – не повірив Скрипник, з надією дивлячись у вічі Борису Миколайовичу.

– Ні, Сергію... На жаль, це правда, – повільно похитав головою прези-

дент. – Ваш міністр оборони у той же день особисто подзвонив нашому... Сподівався, що комісія ще не відлетіла з Москви... А я, зважуючи державні інтереси, взяв гріх на душу... Хоча спочатку і вирішив терміново відкликати тебе назад... Вертався би з Ісламабаду рейсовими літаками... Думка Івана переконала мене прийняти інше рішення...

– Іван Іванович усе знав?!

– Та ні! Іван досі ні про що не здогадується... Учора пізно ввечері він ще клопотав із приводу звільнення твого сина з ув'язнення... Коли мені доповіли, що вмерли твій син і дружина, я невідкладно зв'язався з вашим бортом. Запитав у Івана, чи спрацює комісія без тебе. Іван категорично відповів, що без твоєї участі бажаного результату не гарантує... І я промовчав...

– Борисе Миколайовичу... Я все розумію і зла на вас не тримаю. Але зрозумійте і ви мене, як людину, – піднявся з місця підполковник. – Я мушу негайно вилітати до Києва... Зайнятися похоронами...

– Ти присядь і не гарячкуй... Аеропорти Києва не приймають уже три доби... Якби Бориспіль приймав, то літак із комісією спочатку приземлився б у Києві... Виїжджатимеш сьогодні ввечері поїздом... Після розмови із вашим бортом я звертався особисто до Леоніда Макаровича із проханням усе організувати... Ну, щоб усюди вмикали зелене світло...

– Для кого «вмикали»?! Інших родичів, крім мене, у них в Україні немає, – низько нахилив голову підполковник, ховаючи сльози.

– Та ні... У мене на календарі записано... Організацією поховання Скрипників займається майор Кондратюк Роман Олександрович та Мельник Лідія Петрівна... В дужках – друзі родини Скрипників... Чи щось не так?

– Усе так... Кондратюк не підведе, якщо йому доручили... Порядна людина, хоча і працює в колонії, а Лідія – краща подруга дружини, – підняв голову Сергій Васильович, поступово опановуючи себе...

– Ну от бачиш? Тримайся синку... На жаль, ми з тобою вже нічого не можемо змінити...

– Зараз уже ні.. Але, якби я був поруч... Знав, що у Марії хворе серце, а полетів у відрядження... Як вона казала – рятувати світ... Це моя провина! Це тільки моя провина... Та не розумію, чому одночасно загигув і син?! Що спричинило його смерть? Чому це трапилось із ними, коли мене не було поруч? – з відчаєм вигукнув Скрипник. – Чому я найдорожче у своєму житті так бездарно про-га-вив?!

– Сергію, охолонь... Завтра вранці ти вже будеш у Києві. На місці в усьому розберешся... Але тільки не нароби дурниць... Пам'ятай, що у Москві тебе чекають справжні друзі й великі справи... Ну все, заспокоївся? Ходімо до твоїх колег..

***

Коли Борис Миколайович і Сергій Васильович повернулися до круглого столу, відразу запанувала тиша. Усі, ледве стримуючи усмішки переможців, чекали що ще скаже президент. Проте, Борис Миколайович не поспішав, або не знав що говорити. Принаймні таке враження складалося у членів комісії, які встигли перед цим ще тричі випити «за перемогу».

Насправді президент знав, що сказати, але вагався. «Чи необхідно взагалі повідомляти присутніх про трагедію в родині Скрипників? У всіх піднесений настрій... А не сказати – не розділити горе з людиною, яка фактично творила таку важливу для Росії перемогу. І як тоді зробити перехід про заснування в Росії нового найсучаснішого інституту? Задача».

Паузу несподівано порушив Іван Іванович.

– Борисе Миколайовичу, щось трапилось?

– Так, Іване, – зітхнув президент. – Панове, пропоную згортати наше радісне святкування... У Сергія Васильовича велике горе... Під час відрядження він втратив дружину і сина... Давайте підтримаємо нашого друга і пом'янемо його рідних... Світла їм пам'ять і царство небесне...

Після того як члени комісії, приголомшені страшною звісткою, мовчки підняли і випили келихи з горілкою, Борис Миколайович повів далі:

– Іване... Ти мені доповідав, що Сергій Васильович вартий декількох наших дійсних академіків...

– Так точно, Борисе Миколайовичу, – витягнувся, як солдат перед старшиною, голова комісії.

– Не перебивай, – невдоволено поморщився президент. – Інші члени комісії теж мали можливість переконатися у здібностях Сергія Васильовича виконувати найскладніші науково-технічні завдання... Отже так, Іване, починай здавати свою посаду головного конструктора... Підеш на підвищення... Першим заступником... до Сергія Васильовича Скрипника... А йому я вже запропонував посаду директора новоствореного Інституту Академії Наук Російської Федерації з проблемних питань синтезу штучного інтелекту... А щоби ніхто по кутках не варнякав щодо його наукового ступеня, від мого імені організуєш підготовку та подання відповідних документів... Ну ти сам знаєш... Щоби спеціалізована рада

присудила докторський ступінь за сукупністю наукових праць... А в РАН – хай розглянуть позачергове питання про обрання пана Скрипника член-кором... Ці регалії він сам уже давно заслужив. І тепер головне! Від наших із вами людських якостей залежить, чи прийме Сергій Васильович пропозицію очолити новостворений інститут. – Після цього Борис Миколайович у суцільній тиші обняв Скрипника і ледве чутно вимовив, – Тримайся, синку... Ще раз тобі дякую... І пробач, якщо щось не так.

***

На Київський вокзал російської столиці після вирішення фінансових та інших організаційних питань Сергія Васильовича проводжали всім складом комісії. Занесли речі в окреме купе вагону СВ, повністю викуплене за особистою вказівкою Бориса Миколайовича.

З коробки, яку заніс до купе фінансист колишньої комісії, дістали і поставили на стіл сік та мінеральну воду, пляшку горілки і в картонній золотистій упаковці коньяк, а також бутерброди, солодощі й ароматні фрукти.

Помічник Івана Івановича затримався біля провідників та попередив їх про те, якого пасажира вони супроводжуватимуть.

– Шефе, ви дозволите, як то кажуть в Україні, на коня? – звернувся Іван Іванович до Скрипника, коли вся їхня команда зібралася разом у купе. – Маємо ще півгодини.

– Не сміши народ, Іване. Який я тобі шеф? – знітився Сергій Васильович. – Але, якщо на коня, то й мені краще горілку... Щоби не розвезло.

– І нехай розвезе... Їдеш до Києва один, без сусідів та сусідок... Закрийся собі та спи спокійно там, де подобається... Обидві полиці вже застелені, – розлив горілку Іван Іванович по сріблястих келихах, які дістав з великої сувенірної гільзи. – Ми тобі вже все сказали... Можливо і повторюся... Ти, Сергію, врятував і мене особисто, і Росію від великої халепи... І, як другові, я тобі обіцяю, що через тиждень документи, про які говорив Борис Миколайович, будуть готові. Ще максимум через місяць ти станеш доктором технічних наук і член-кореспондентом Російської Академії Наук. Але і це не головне. Знай... Хоч як би склалося наше подальше життя, у Москві в тебе є друзі... Завжди розраховуй на нас... Пам'ятай, що ми поруч... І ти нам дуже потрібен!

– Дякую, друзі, – розчулено вимовив Сергій Васильович.

Випили. Закусили. Знову наповнили келихи. Одночасно подивилися на годинники.

– Сміття кидайте у коробку, – скомандував колишній генеральний

конструктор. – Хто ще бажає сказати? Бо скоро нас уже попросять вийти з вагона.

– Мабуть, я скажу, – підняв свій келих Скрипник. – Таки мушу я сказати... По-перше, дякую вам за моральну і матеріальну підтримку... І за те, що розділили зі мною найважчі години мого життя... По-друге, скажу вам відверто... Втрата сім'ї затьмарила мені сьогодні увесь білий світ... Гроші, звання, посади... Це такі дрібниці... Бережіть своїх дружин і дітей... По-третє, не виключаю, що прийму пропозицію Бориса Миколайовича і ми ще попрацюємо в одній команді... Але це вже після того як усе дізнаюсь про обставини смерті сина і дружини... І нарешті, мій тост... За вас, друзі, – випив Скрипник до дна свій келих, не відчуваючи смаку та міцності горілки.

– Шановні проводжаючі! Прохання покинути вагон, – почулося за дверима купе. Іван Іванович розлив залишки горілки й передав спорожнілу пляшку помічникові.

– Все, хлопці... Сміття у вагоні не залишаємо... На коня!

***

«А горілка таки зробила свою справу, – подумав Сергій Васильович, коли з гомоном і жартами розігріта компанія вийшла з коробкою на перон та кумедно вишукувалася в одну шеренгу перед вікном купе. – А на мене алкоголь чомусь не хоче діяти... А мало би бути навпаки... Я ж ніколи не дозволяв собі більш як один келих».

Іван Іванович жестикулював, намагаючись ще щось сказати. І тільки один жест Скрипник розшифрував та повторив його у відповідь вказівним пальцем, наче накручуючи диск телефону: «Обов'язково зателефоную».

Коли поїзд рушив, Іван Іванович приклав руку до шапки, віддаючи честь підполковникові Скрипнику, а решта членів комісії витягнулися, наче по команді «струнко», супроводжуючи поглядом українського офіцера, як особовий склад військових частин супроводжує в строю бойовий прапор.

– Прощавай, Москва, – потягнувся Сергій до сувенірної коробки з коньяком. – О, французький, та й ще з трьома фірмовими бокалами, – здивувався Сергій Васильович, обережно виймаючи та відкорковуючи пляшку. Узав серветку. Протер бокали. Подивився крізь прозоре скло на світильник. Дістав із портмоне фотографії Марії та Миколи. Поставив їх на столі біля пустих бокалів. Налив по краплині собі, синові, дружині. Узав свій бокал, вдихнув аромат південного сонця. Відразу пригадав як

удвох із Марією інколи ласували коньяком із шоколадними цукерками... «Стоп! Не розкисати!» – сам собі скомандував Сергій Васильович, коли помітив як у бокал впала його сльоза та відчуваючи, що втрачає контроль над собою. Знову поставив свій бокал на столик. Долив коньяку по самі вінця. За вікном пропливала засніжена передноворічна Москва, поблискуючи вогниками радісних, святкових гірлянд.

– Чому ви мене покинули? Хто я тепер без вас? – прошепотів підполковник, вдивляючись у пропливаючі вікна московських вулиць. У кожному з них вирувало своє щасливе життя. – Боже, як мені боляче! Але, хоч скільки б мені судилося жити, душею я завжди буду тільки з вами, мої любі... Завжди тільки з вами...

Залпом випив. Зазирнув у вічі сина і дружини, що дивилися на нього з улюблених фотографій.

«О, здається і зі мною щось починає відбуватися... Коньяк такий м'який, навіть солодкуватий, наче теплими вогниками розливається по жилах».

Після другого бокалу, відчув хміль та відпустив важелі самоконтролю... Занурив обличчя у подушку і гірко заридав:

– За що, Гос-по-ди? За що? У чо-му я за-ви-нив пе-ред То-бо-ю?

Раптом у двері купе хтось постукав. Сергій Васильович відкинув подушку на місце і, збентежено прислухаючись, витер рушником сльози. У двері знову наполегливо постукали.

– Зараз... Хвилиночку... Вибачте...

– Це ви мені пробачте, будь ласка, що потурбував, – винувато перепросив провідник, але звернув увагу і на червоні очі пасажира, і на добре надпиту пляшку французького коньяку. – Можна ваші квитки? Уночі обов'язково буде контроль...

– Звичайно... Ось, мій квиток...

– Так... Усе в порядку... За вами рахується два місця, – зробив висновок провідник, ховаючи квиток у відповідну кишеню шкіряного планшету. – Може бажаєте чаю або кави?

– Будь ласка чаю... Дві склянки, – замовив Сергій Васильович.

Коли провідник вийшов, Скрипник, користуючись перевагами купе, швидко вмив обличчя холодною водою та почистив зуби. «Таки правда, поплачеш – і полегшає», – пригадалася мудрість бабуні. – От тільки чоловікам плакати негоже... Та і напиватися теж», – посварив сам себе за сльозливість. Перевдягнувся у спортивний костюм. Речі влаштував на плечиках.

Чай принесли у важких мельхіорових підстаканниках із зображенням Кремля і двох комуністичних вождів. Заварки провідник не пошкодував. Сергій Васильович із подивом уловив, що чай пахне медом, та з насолодою випив першу склянку гарячого, міцного напою. Другу склянку залишив на столику, якщо раптом виникне бажання вгамувати спрагу після випитої горілки і коньяку.

Роздягнувся та пірнув у купейне «ліжко». Солодко потягнувся, глибоко вдихнув свіжість і духмяність ідеально відпрасованої постільної білизни. Пригадалася жахливо занедбана електричка, якою їхали з Києва до Бучі: «Хоч тут ще не все знищено». Та через кілька секунд Сергій вже спав. Сон, який йому наснився, був дуже яскравим і хвилюючим.

Спочатку в темному київському дворі біля Бессарабського ринку він обіймав свою юну, щасливу дружину, з якою недавно побралися. Поцілував у губи. Але відчув, що Марія чомусь пручається. Торкнувся губами її вушка і прошепотів:

– Не бійся, нас ніхто не бачить...

– А ти спочатку розплющ очі, бо поводишся як дитина, яка, прикриваючи долонями оченята, вважає що її ніхто не бачить, – тихо засміялася дівчина.

– Діти у цьому сенсі мудріші від дорослих, – посміхнувся Сергій у відповідь, невдоволено роздивляючись довкола.

Його погляд зустрівся з очима людини, яка приязно дивилася на молоду пару. Сивочолий мужчина, вдягнений, мов актор у якесь середньовічне вбрання епохи відродження, зняв свій берет і ввічливо вклонився Сергію, не наважуючись підійти ближче, але й не відводячи очей.

– Ти бачиш під ліхтарем отого актора, який, здається, дивиться на нас, чи це мені насправді тільки здається? – показав хлопець очима у бік незнайомця.

– Бачу, – впевнено відповіла дівчина, – і він прийшов особисто до тебе. Ти мусиш до нього підійти. Не квапся.

Сергій завагався. Тоді Марія узяла його за руку і, як мати малюка, відвела Сергія до незнайомця. Загадково посміхнулася чоловікам, пішла від них у тінь та через кілька кроків розчинилася в темряві.

– Мене звуть Юрій Дрогобич, – першим відрекомендувався незнайомець якоюсь дивною, але водночас зрозумілою мовою. – Нарешті я вас знайшов. Тепер будемо бачитися принаймні щотижня.

– А мене... – тільки встиг розгублено вимовити хлопець, але тої ж

миті прокинувся.

***

– Поспати не дадуть, – невдоволено пробурчав Сергій Васильович, бо прокинувся від стуку в двері. Не вдягаючись, клацнув замками і прочинив двері купе на ширину долоні. У коридорі стояв той-таки провідник із винувато-переляканим обличчям.

– Виручайте, – майже плачучи пробелькотів він. – Узяв до Конотопа з дозволу бригадира пасажирку без квитка. Ну як не допомогти людині? Та і в сім'ї зайва копійка ніколи не завадить... А тут замість звичайного контролю міністерська перевірка! Перевірятимуть кожний тамбур і навіть туалети... І бригадир вже усіх попередив, що нібито нікому нічого не дозволяв. Викручуйтесь, – каже, – як хочете... Мене тепер із роботи виженуть... Як дітей піднімати? Прошу вас, як Господа, допоможіть...

– Та вже ведіть... Нехай тільки світло не вмикає, – затулив очі Скрипник, роздратовано влаштовуючись на своїй полиці та намагаючись не втратити відчуття дивовижного сну.

– Ой, дякую вам! Дай вам Боже здоров'ячка... Жіночка поводитиметься тихенько, як мишка... Ви її і не помітите... А у Конотопі тихенько зійде, – радісно побіг провідник за пасажиркою.

Порівняння жінки з мишкою несподівано розвеселило Сергія Васильовича. Він пригадав кумедну історію, що трапилася з ним під час стажування в zenітному ракетному дивізіоні у Латвії. «Здається, село Сталдзене під Вентспілсом», – згадав географічні назви Скрипник. – І було це наприкінці п'ятого курсу військового училища».

***

Розмістили курсанта Скрипника у дерев'яному двокімнатному фінському будиночку в одній кімнаті з лейтенантами-холостяками, яких після закінчення престижних московських інститутів на два роки призвали на військову службу. За цей особливий статус кадрові офіцери дивізіону зневажливо називали лейтенантів «піджаками».

Друга кімната будиночка являла собою захаращену непотрібними речами комору, що не отоплювалася і, з огляду на зимовий період, правила мешканцям за умивальну кімнату й холодильник. Інші зручності були надворі. Точніше – безпосередньо під соснами, оскільки двору, як такого, попросту не було. Вже першу ніч на новому місці йому не давала спати миша: відразу починала шарудіти, щойно вимикали світло.

Вранці з очамрілою головою курсант Скрипник поцікавився у лейтенантів як це їм удається виспатися в одній кімнаті з докучливими гризунами. Замість відповіді вони посміялися з Сергія і вручили йому мишоловку. Увечері він зарядив грізне знаряддя війни салом і встановив його перед сном посеред кімнати. Вимкнув світло. Майже відразу почулося шарудіння, а потім потужний хлопок, від якого всі дружно повскакували з ліжок. Увімкнули світло.

– Спрацювало!!! – зраділи офіцери та відразу зізналися Сергієві, що не вміють користуватися мишоловкою, а розпитати інших було соромно.

– Ти диви, яка велика й жирна! – здивувався стажер, звільняючи здобич із мишоловки. – Роз’їлася на офіцерських харчах, як свинюка...

– Благаємо, викинь її з хати! – в один голос закричали молоді офіцери та сховалися з головою під ковдрами у ліжках...

– Ви що, хлопці, у Москві ніколи мишей не бачили?

– Ні, слава Богу... Нам вистачає тарганів... Та винось вже цю гидоту, благаємо!

Сергій накинув шинель, вдягнув на босу ногу ялові чоботи й вийшов зі здобиччю із будинку. За рогом відтягнув пружину і кинув нещасну тваринку на сніг під вікно.

Повернувся й, про всяк випадок, ще раз обережно зарядив пристрій, стараючись не отримати нищівного удару по пальцях. Поклав мишоловку на підлогу, роздягнувся й із наміром гарно виспатися витягнувся у ліжку.

Щойно всі заснули, як мишоловка бабахнула вдруге. Знову вдягнувся. Підсвічуючи собі ліхтариком, вийшов із хати. Чергову жертву, трохи меншу розміром, поклав поруч із першою...

Так протягом ночі хлопець піднімався ще п’ять разів. Поруч із батьками поклав п’ять мишенят. Над ранок шарудіння припинилося, але виспатися він уже не встиг. Проте всі наступні ночі протягом місячного стажування були абсолютно спокійними.

***

Через декілька хвилин після зникнення ошчасливленого провідника до купе прослизнула жінка. Намагаючись не шуміти, вона обережно зачепила за собою двері. Тихо поклала у куток речі. „А вона справді тихіша від мишки”, – зробив перший висновок Сергій Васильович. Він ледь розтулив очі, щоби незнайомка не помітила, що потай спостерігає за нею.

Завдяки снігові й місячному сяйву, що пробивалося навіть крізь хмари, за два кроки від себе Скрипник розгледів обриси привабливої, ще зо-

всім дівочої фігури. Підсвідомо навіть затамував подих.

Жінка нахилилася, знімаючи чобітки. Її спокусливі, кругленькі сіднички на мить опинилися майже перед очима ще не зовсім тверезого чоловіка. Але й цієї миті було достатньо, аби побачити, що жінку чи то від холоду, чи то від страху трусить. Не роздягаючись, вона почала лаштуватися на полиці, натягуючи на себе ковдру і шубу. Але, мабуть, згадала про спеціальний пристрій для захисту від крадів та знову підвелася й нечутно підійшла до дверей. Кілька секунд шукала цей пристрій, а він зненацька різко клацнув, коли спробувала встановити його у необхідне положення.

– Ой! Про-о-о-бач-те... – жалібно прошепотіла жінка, не перестаючи тремтіти.

– Пусте... Я ще не задрімав... І, якщо хочете, можете увімкнути світло, – пробурчав Скрипник.

– Не мо-о-жна... Ме-е-не суво-о-ро по-о-пе-ре-ди-ли... – голосно застукотіла вона зубами.

– Тепер уже можна, – сам увімкнув світло Сергій Васильович, прикриваючись простирадлом. Звернув увагу на майже синій колір її тремтячих губ. – Де це ви так змерзли?

– Між та-ам-бу-ра-ми хо-о-ва-ла-ся від ко-онтро-лю...

– Боже, який жах, – згадав Скрипник покійну дружину, яка зовсім недавно так само подорожувала з важкими клунками. – А ви хоч повечеряли?

– Та-ак, – невпевнено підтвердила жінка.

– Зрозуміло, – похитав головою Сергій Васильович. – Тепер виконуйте мої накази, а не провідника... І не заперечуйте!

Напівлежачи на своїй полиці під ковдрою, він злив у бокал рідину з інших бокалів. Ретельно протер серветкою один із порожніх бокалів. Витягнув корок із пляшки з коньяком та наповнив чистий бокал по самі вінця.

– Це вам... Спочатку треба зігрітися...

– Дя-а-а-ку-у-у-ю, – продовжувала тремтіти незнайомка. – А со-о-о- бі?

– А мені вже достатньо, – узяв свій бокал Скрипник та зробив маленький ковток. – До дна, до дна... Бо захворієте. І закусуєте... Не соромтесь.

Жінка залпом випила повний бокал і жадібно проковтнула бутерброд із чорною ікрою. Вдячно подивилася на Сергія Васильовича. Її губи помітно почервоніли. На обличчі, яке з кожною секундою розквітало, теж з'явився

легенький рум'янець. Під в'язаною довгою сукнею темно-вишневого кольору, яка рельєфно обтягувала пишні стегна і груди, Скрипник помітив маленькі, акуратні ніжки у вовняних шкарпетках такого ж кольору.

– Молодчина! Випили, як справжня козачка... Ось тут ще бутерброди з баличком та шинкою. Закусуйте, а я вже мушу обмежувати себе... Нічого не вдієш... Зайва вага...

– Ой, я вас прошу! Хто вам казав такі дурниці? – налягаючи на бутерброди, не повірила жінка. – Мабуть лікарі... Нічого вони не розуміють... Не слухайте нікого і їжте собі на здоров'я... Бо мені самій якось незручно...

– Нарешті наші ліки подіяли! Ви навіть стали балакучою. Давайте ще по одній, щоби зілля не прокисло, – вилив Скрипник залишки коньяку в бокал своєї несподіваної сусідки.

– Ні-ні-ні! Мені вже достатньо! Ви ж самі бачите – уся горю... – тихенько запротестувала жінка, зважаючи, що у вагоні крім них усі відпочивають. – А хіба коньяки теж прокисають? – здивовано уточнила вона.

– Ще як прокисають, – беззвучно засміявся у відповідь Сергій Васильович. Звернувши увагу, що своїми ямочками на рожевих щічках і навіть рисами обличчя жінка дуже нагадує Аду Роговцеву, до якої з дитинства ставився небайдуже після перегляду кінофільму «Приборкання вогню».

– Тоді допоможіть мені, – поділилася жінка коньяком зі своїм рятувальником, не розуміючи причин його іронічної веселості.

– Тепер мушу, – погодився Сергій Васильович, піднімаючи свій бокал, та прибираючи порожню пляшку зі столика. – Що ж, будьмо!

Виноград та інші фрукти, якими закусили випите, виявилися не тільки ароматними, а й смачними.

– Боже, яка я п'яна! Але так добре... – вдячно подивилася в очі своєму супутникові жінка. – Ви мене і на морозі не залишили, і пригостили щедро... Дуже-дуже дякую вам... Зараз швиденько приберу зі столика сміття і будемо відпочивати... Мені залишилося поспати годин п'ять, якщо поїзд ніде не затримається.

– Нічого не прибирайте... Лягайте... Я перед Києвом сам усе приберу...

– Все одно треба ще в туалет... Заодно і сміття викину.

Коли незнайомка безшумно вийшла з купе, Сергій Васильович теж вислизнув із під ковдри. Поправив свою постіль, швидко прополоскав рот та вмився. Потім вимкнув світло і знову зручно влаштувався на полиці. Щоби не помітили, що він ще не спить, із головою натягнув на себе простирадло. Але для спостереження залишив невелику щілинку.

Проте все сталося не так як гадалося. Через дві хвилини Скрипник таки задрімав і прогавив повернення незнайомки до купе. А втім, той самий запобіжник від крадіїв знову зрадливо клацнув. Але жінка, була переконана що її супутник вже міцно спить, бо у сутінках розгледіла, що він вкрився з головою. Присіла на свою постіль.

Крізь шпаринку між простирадлами Сергій Васильович побачив, що жінка вже встигла роздягнутися та була лише в нічній сорочці. Її білі стегна були майже повністю оголені, і від цього видовища у підполковника перехопило подих. Незнайомка щось робила зі своєю головою. Коли вона опустила гарні руки, чорна хвиля волосся впала на плечі й груди. Після цього жінка тихенько підвелася, нечутно підійшла до дзеркальних дверей, озирнулася у бік «сплячого» чоловіка та через голову зняла свою сорочку.

Серце у Скрипника було готове вискочити з грудей. У місячному сяїві, що ледве пробивалося крізь густі хмари, він побачив, як оголена гарна молода жінка вивчала у дзеркалі своє бездоганне тіло, повертаючись то одним, то іншим боком. Вона легенько похитувала стегнами, втягувала живіт, торкалася грудей, ніби пересвідчуючись, що, незважаючи на їх розмір і вагу, вони ще стирчать, як у молодій дівчини.

Природа зробила свою справу, і ковдра в районі пояса Скрипника поволі почала підніматися. Цю обставину він не врахував, лягаючи на спину. «На боку було би непомітно». Щоби приборкати збурену плоть, він обережно потягнувся униз до живота, але цим рухом одночасно наполовину відкрив своє обличчя. «Добре, що ліхтарів немає», – тільки встиг подумати, як купе освітілося яскравими променями прожекторів. Це був залізничний переїзд.

Жінка зреагувала на світло й інстинктивно повернула голову. На неї дивились розгублені очі супутника.

«Яка ганьба! Підглядав за оголеною жінкою, наче десятирічний хлопчисько, – докоряв собі підполковник, який теж встиг сфотографувати очима не тільки гарне тіло, а й перелякані очі жінки. Мовчки повернувся на бік до стіни. Натягнув простирадло на голову, ніби це могло врятувати його від ганьби. – Слава Богу, що вона вийде раніше, а не у Києві».

Заспокоюючи себе та мимоволі прокручуючи яскраві картини, щойно побачені в купе, Сергій Васильович, не бачив, що жінка насправді була перелякана лише одну мить, а тепер, навпаки, ледве стримувала сміх. Не вдягаючись, вона вмить опинилася під своєю ковдрою та кілька хвилин мовчки спостерігала за ним. Потім простягнула свою руку і тор-

кнулася його плеча.

– Я знаю, що ви не спите і все бачили...

Підполковник відчув дотик її руки і припинив дихати.

– Можете не відповідати... Але я сподіваюсь, що побачене не викликало у вас огиди чи обурення, – потягнула вона простирadlo, намагаючись вивільнити його голову із полону ковдри та простирadла.

Скрипник вдихнув повітря, але знову не відповів, бо не знав що сказати у своє виправдання.

– Отже я вам не сподобалась, – почувалася образа в голосі жінки.

І це спрацювало.

– Навпаки, – пробурчав під ковдрою Сергій Васильович, якому зовсім не хотілося ображати випадкову супутницю.

– Я знаю, що після всього і вам, і мені не заснути... А ми вже дорослі люди... Ми навіть не познайомились. І це теж добре... Завтра залишаться тільки спогади...

Скрипник повернувся до незнайомки і протягнув до неї свою руку. Торкнувся спочатку її руки, а потім і пишного волосся, не наслідуючись ковзнути далі під ковдру. Жінка сама взяла його руку та поклала її на свої пружні груди. Під пальцями він відчув соски, які від його торкань відразу затверділи.

– Можна тебе попросити? – раптом перейшла вона на «ти».

– Звичайно, – прошепотів у відповідь.

– Не люблю цілуватись у губи...

– Не проблема.

– Дякую... І ще... Не хочу потім лежати мокрою... Та і від запахів чоловічих мене нудить... Хочу, щоб усе було із презервативом, – нарешті пояснила вона своє основне прохання.

– У мене немає...

– А в мене є... Везу чоловікові з Москви... На базарі у поляків перекупила, – зізналася жінка. Сміливо відкинула ковдру та опустила босі ноги на килимок. Відкрила косметичку, витягнула сріблястий квадратний пакедик і розірвала його.

– Піднімайся, будемо вдягати його величність.

– Можна я сам? – попросив підполковник. Він стоячи знімав спідню білизну не в силах відвести очі від темного трикутника внизу жіночого животика.

– Ні, любий, за протоколом це має робити жінка, – грайливо заперечує.

чила вона, притягуючи мужчину ближче своїми пекучими долонями. А він, коли опинився впритул до незнайомки, вже не смів їй перечити і не помічав, що ритмічно торкається до її грудей своїм збудженим знаряддям.

– Спробуй не хитатися, – невдоволено попросила вона, наче звертала-ся до незграбного сина, та вміло натягнула презерватив тендітними пальчиками. – Отак, – завершила вона процес вдягання. Потім торкнулася до презерватива губами і здивовано прошепотіла, – та він ще червоного кольору і чимось ароматним змащений! Боже, як просто зробити приємне жінці... Наші на таке не здатні.

– А тепер іди до мене, – прошепотіла жінка, лягаючи на спину й однією рукою наполегливо підтягуючи Сергія за вдягнений «предмет» униз до себе.

Підкоряючись, Сергій Васильович обережно приліг на неї і раптом відчув, що глибоко занурюється у піддатливе жіноче лоно. Жінка відразу міцно обхопила його руками за сідниці, і він із м'якою насолодою повністю ввійшов у неї. Ця насолода була такою нестерпною і такою солодкою, що він, ледве утримуючи свою вагу на ліктях, безвільно опустив голову на її плечі. Встиг зробити лише декілька рухів та відразу почав кінчати.

– Пробач мені, мабуть нерви, – винувато прошепотів у вушко випадковій коханці. Від її волосся линув ледве вловимий, але такий знайомий, аромат парфумів.

– Не переймайся. Це не нерви... Мабуть, ти просто давно не мав цього... О, послухай... Відчуваєш? Він там усе смикається і смикається... Отже зможе ще раз, якщо захоче, – заспокоїла жінка Скрипника.

– Ти так про нього кажеш, начебто це незалежна від мене істота, – спробував пожартувати Сергій Васильович, намагаючись послабити обійми коханки.

– Не поспішай утікати. Полеж іще так зі мною. А оцю ногу мені залиш, – попросила вона, не випускаючи з себе Сергія. При цьому, зігнула свої ноги в колінах та стегнами затиснула його праве стегно між своїми. Його ліва, зігнута в коліні нога, опинилася на ній зверху. Він, наче пригортав цією ногою її до себе, торкаючись коліном правої гряді.

Щоб своєю вагою не розчавити коханку, лівою рукою вхопився за гачок на стіні для одягу, а правою – дотягнувся до підлоги, відчуваючи, як жінка, періодично притискуючись до нього низом живота та напружуючи м'язи сідниць, наче намагається виштовхнути з себе майже безпорадну частку його тіла.

Скосив свій погляд на її обличчя. Побачив, що від збудження жінка закусила нижню губу і заплющила очі. З кожним рухом її дихання ставало частіше й частіше. На лобі з'явилися крапельки поту. Скрипник уже теж був увесь мокрий. Але йому вистачало сил тільки на те, щоб утримуватися всередині незнайомки та не впасти з полиці.

І раптом усе її тіло затрясло і ця гаряча, збуджуюча хвиля жіночого оргазму, якого Сергій Васильович ніколи не досягав із дружиною, відкрила у нього друге дихання. Жінка відчула це, опустила ліву ногу на підлогу, а правою обхопила чоловіка за талію. То легенько дряпала його сідниці й спину, то розминала м'язи грудей, то кінчиками пальців проводила між сідницями, торкаючись місця, де починається його корінь.

Другий оргазм, настання якого він уже повністю контролював, за своєю гостротою був значно потужнішим від першого, акумулюючи в душі почуття безмежної насолоди й перемоги.

– Це щось неймовірне, – вдячно поцілував він у шию незнайомку, дивуючись щойно відкритим у собі власним потенційним можливостям. «Але що за аромат дме від її волосся? Це ж «Пані Валевська», – нарешті згадав Сергій. – Улюблені польські парфуми Марії... Звідки? Невже вона так прощається зі мною? Містика».

– Здається ти це зробив двічі, – ніжно погладила жінка його по голові, як матуся сина за відмінну оцінку у школі. – Потихеньку піднімайся... Я маю усе прибрати, бо мусимо ще поспати...

Вона, так само спритно, як і вдягала, стягнула презерватив та поклала його у целофановий пакетик.

– Підеш до туалету? – запитала Сергія Васильовича, витираючи серветкою його від залишків слизької рідини, ніби вони були знайомі вже багатобагато років.

– Ні, – поцілував він її у тім'я, – буду спати.

– І я теж... А це, – показала вона очима на серветку і целофановий пакетик, – викину до смітника вже у Конотопі...

***

Коли Сергій Васильович прокинувся, незнайомки в купе не було. Увімкнув світло. Її постіль була прибрана і мала зовсім свіжий вигляд, наче ніхто поруч і не спав. Він присів, опустив ноги на килимок. Солодко потягнувся. Потім нахилився до її подушки і знову відчув тонкий, збуджуючий аромат парфумів.

«Пані Валевська»... Отже не наснилось», – посміхнувся й подивився на

циферблат годинника. До прибуття на центральний вокзал Києва лишалося дві години. Пасажири і провідник спали, а у спалахах ліхтарів, що пробігали повз вікно, можна було побачити несамовитий танок сніжинок.

Згадалася мамина пісня:

*«Гей лети, мій коню, степом і ярами,
Розбий мою тугу в бою з ворогами».*

Раптом пригадався і дивний сон із дружиною та незнайомцем, який пообіцяв зустрічатися чи не щотижнево. – «Юрій Дрогобич... Дивно... Треба буде пошукати це ім'я в енциклопедіях».

Підняв свою полицю, витягнув із портфеля целофановий пакет із умивальним приладдям, де також була захована пачка новеньких зеленуватих банкнот. Переконався, що все на місці. Вийшов із рушником і пакетом із купе, щільно зачинив за собою двері та попрямував до туалету. У коридорі ще не було жодної душі.

Дивно, але спогади про незнайомку не викликали у нього докорів сумління чи відчуття вини. Та хіба може докоряти собі людина за вчинки, які відбуваються уві сні?

Звичайно, ні... Можна лише інколи пошкодувати, що чарівний сон закінчився пробудженням, або зрадіти, якщо нічний кошмар виявився тільки сном. А для підполковника Скрипника і незнайомої жінки, якій він дав притулок у своєму купе швидкого поїзду «Київ – Москва», нічні події мали всі ознаки сну. Бо тільки уві сні жінка, втрачаючи відчуття реальності, може роздягнутися перед незнайомим мужчиною, а мужчина, в якого щойно вмерла кохана дружина і син, відчутти себе холостяком, спроможним на безрозсудні вчинки.

«А як щодо звичайної людської моралі та пристойності? – з обуренням питає якийсь читач. – Яка ж ціна тому подружньому коханню, якщо у перший день звістки про смерть дружини її чоловік опинився в обіймах іншої, значно молодшої жінки, і навіть не поцікавився ім'ям незнайомки! Ще й подушка не встигла висохнути від його «скорботних» сліз, а він уже натішився з іншою, навіть не намагаючись покаятися перед власним сумлінням за цю зраду покійній дружині».

І цей читач таки можливо має рацію, якщо сам є безгрішною людиною, якій нема що приховувати від інших, наче ця людина прожила життя не на нашій грішній землі.

Але сила фанатичного Кохання, на жаль, інколи є значно сильнішою від сили Життя, знищуючи чорною тугою й іншу людину, через те, що

вона втратила свою половинку. І, знаючи про це та про своє хворе серце, Марія Скрипник досить часто навіювала чоловікові думку, що, коли її не стане, вона дуже би хотіла, щоб він залишався і без неї сильним, цілеспрямованим та щасливим.

Тому, Марія Станіславівна була би вдячна його випадковій супутниці за те, що завдяки їй він не залишився в окремому купе сам на сам із нищівним, спопеляючим душу горем.

І Сергій Скрипник мусив жити далі, принаймні для того, щоби з'ясувати справжні причини трагічної загибелі сина і дружини. Й у цьому розслідуванні своє слово, можливо, скаже і наша незнайомка, але вже у другій книзі роману.

Коли Скрипник повернувся з туалету, він ще раз уважно подивився на себе у дзеркало, узяв маленькі ножиці й акуратно підправив вуса.

«І що тепер? – прошепотів, намагаючись розікласти по полицях події останніх днів. – Якби Марія і Ніколушка були живими, що ми зробили б найперше? Повернули би додому сина. Потім, заради його майбутнього, обміркували б усі «за» і «проти» щодо нашого переїзду... Але я залишився сам... І тепер нема з ким щось обговорювати... Чому, Господи, Ти не завадив їм піти від мене? За що мені така жорстока кара? Для чого тепер оті посади та несподіване визнання наукових досягнень, коли саме життя зруйноване?

А гроші? Ціла купа грошей... Як знуцання...

Чи купиш за ці гроші той час, коли ми були ще втрюх? Отож... Моїх любих уже не повернеш, маючи навіть усе золото планети.

Тоді навіщо мені стільки грошей? Для модного мотлоху, автомобілів і палаців? Або щоб реалізувати свої амбітні проекти, завдяки яким Україна стане передовою державою світу? Яка «наївність»... Мене, як завжди, усі використовують... І в Україні, і в Росії, і в США... Хіба до цього бракувало гарних учителів-співавторів? Невже досі життя ще нічого не навчило?

Ну, досить скиглити. Миколу і Марію вже не повернути, але розібратися в усьому треба. Якщо якась падлюка причетна до смерті дружини і сина, маю їх знайти. Не заради помсти, а заради справедливості... І валюта для цього мені теж знадобиться. Слава Богу, майор Кондратюк під час сьогоднішньої телефонної розмови пообіцяв, що допоможе розібратися в усьому. І Лідія, якій подзвонив з московського готелю, теж пообіцяла бути вранці на вокзалі та завдяки своїм зв'язкам допомогти з необхідними експертизами в медичних установах Києва».

І раптом Сергій Васильович збагнув. Від того, що він знайде причетних до смерті Миколи і Марії, теж нічого істотного на землі не зміниться

й не відбудеться.

Перед очима знову спалахнула картина: бездомні діти, наче цуценята, притиснуті одне до одного, лежать біля вхідних дверей станції метро «Святошин».

«Кому було вигідно, щоб ці діти, яких народжували в любові, яких навчали пізніше віршиків і співаночок, раптом опинилися на смітнику життя, гинучи від холоду й голоду?»

Чому ніхто не зупинив катастрофічний сценарій розвалу СРСР, унаслідок якого постраждали мільйони сімей, що втратили елементарні джерела існування через штучний розрив економічних зв'язків між колишніми «братніми» республіками?

Хто підштовхував Єльцина, Кравчука і Шушкевича у грудні тисяча дев'ятсот дев'яносто першого року зробити цей не цілком продуманий крок? Невже тільки результати референдумів, які були передбачуваними? Проте хтось міг би зупинити цих діячів, але не зробив цього.

Чому не зупинили свого часу Гітлера? Навпаки, дозволили йому прийти до влади та організувати масові вбивства мільйонів невинних людей?

Чому, ще раніше, не зупинили Леніна і Сталіна, спостерігаючи як на теренах колишньої Російської імперії брат убиває брата? Сподівалися вкусити від велетенського небіжчика Росії побільший шматок території?

А може, не Гітлер, Ленін і Сталін були основними причинами і чинниками знищення цілих народів? Хто насправді стояв за цими політичними злочинцями, маніпулюючи ними для досягнення своїх прихованих, далекосяжних цілей?

Хто на початку сорокових років запропонував злочинному сталінському режиму вигідні контракти на вивіз продовольства за межі радянської держави, що спровокувало у тисяча дев'ятсот тридцять другому – тридцять третьому роках нечуваний голодомор насамперед у хлібних регіонах Радянського Союзу, у тому числі в Україні?

Хто провокував ненависть до єврейського народу протягом тисяч років ще до перемоги на виборах у Німеччині нацистів? Ця ненависть під час другої світової війни просто матеріалізувалася і набула характеру державної політики фашистської Німеччини.

Можливо нацисти і задурений німецький народ є тільки безпосередніми організаторами і виконавцями того пекельного геноциду, а справжні режисери минулих і сучасних злочинів проти людства досі лишаються в тіні?

Ось кого треба було б шукати і знайти, щоб запобігти майбутнім масовим трагедіям проти людства. Звичайно, нобелівським лауреатам значно комфортніше ціле життя задовольняти свою наукову допитливість та амбіції, ковтаючи ретельно прожовані історичні висновки різнокольорових ідеологій і ховаючи свою голову в пісок від незручних запитань».

У двері купе постукали. Провідник, забрав порожні склянки й повернув залізничний квиток. Швидкий поїзд «Москва-Київ» вже в'їхав на залізничний міст через Дніпро.

ГЛАВА X

Тенета Тиберія

Архієпископ болонський Тиберій тривалий час безуспішно намагався отримати компромат на молодого, але вже відомого вченого з польської Русі Джордано да Леополі.

Навіть після призначення для персонального спостереження за русичем студента й досвідченого інформатора Джовані Бартичелі справа ніяк не зрушувалася з місця.

І от нарешті вранці Джовані доповів, що ректор майже на гачку. Він устиг також натякнути і про візит до русича якогось флорентійця. Але термінові поточні церковні справи не дали змоги Тиберієві навіть уточнити ім'я гостя та місце, де він зупинився.

І тепер, нервово вимірюючи кроками свою келію, святий отець уже кілька годин терпляче чекав університетського інформатора й залишався сам на сам із тривожними думками.

«Добре, що встиг відрядити до університету також монаха Клауса, який мусив непомітно прослідкувати за кожним кроком Джовані, – сам себе заспокоював святий отець, усвідомлюючи, що зробив усе необхідне, аби виключити будь-які небажані несподіванки. – Водночас прикро, що Клаус має доповідати лише завтра, коли в соборі розпочнеться ранкова служба».

Коли остання піщинка великого скляного годинника впала донизу, отець Тиберій знову його перевернув, прислуховуючись до звуків дзвіниці, яка сповістила про початок нової доби. «До служителів служби часу зауважень немає», – записав він у книзі контролю за роботою церковних служб і тяжко зітхнув. Підвівся зі свого крісла. Підійшов до масивної дерев'яної шафи, майже чорної від часу. Поклав книгу на своє місце.

***

Святий Престол цілеспрямовано й послідовно розширяв свій вплив у світі. І це розширення було неможливе без срібла, золота та інших принад грішної пастви. Тому Свята церква не гребувала ні таємними сте-

женнями, ні процесами Святої Інквізиції, щоби заволодіти багатствами страчених еретиків.

Із грішниками, справи яких не тягнули за рівнем компрометуючої інформації на передачу до інквізиції, теж можна було домовитися стосовно щедрих пожертв Святому Престолу.

Стеження за віруючими організували таємні агенти Папської держави, що одночасно призначали на посади відповідних церковних ієрархів. А з питань передачі секретної та іншої важливої інформації агенти мали взаємодіяти через спеціальних кур'єрів особисто зі Секретарем Папи Римського.

Архієпископ Болоньї, за оцінкою могутнього покровителя Тиберія, тепер уже покійного керівника таємної служби Папи Римського, а також і її теперішнього керівника, вважався найкращим агентом.

Парадоксально, але про існування та масштаби діяльності таємної служби Святого Престолу до недавнього часу не здогадувався і сам Тиберій.

Він дізнався про цю таємницю тільки завдяки своєму несподіваному підвищенню. Відтепер отець Тиберій, крім виконання усіх попередніх завдань, мав готуватися до обов'язків самого Секретаря Папи Римського, оскільки став його неофіційним заступником.

Лише тиждень тому, під час аудієнції з новопризначеним Секретарем Папи, отець Тиберій дізнався і про існування цієї таємної служби, і про те, що він сам був не просто інформатором свого покійного покровителя, а одним із багатьох таємних агентів Святого Престолу. А дізнався також про те, що очолить таємну службу у разі смерті її нинішнього керівника, який за посадою офіційно є лише Секретарем Папи Римського.

Тиберія вразило, що навіть будьяких списків таємних агентів ніколи не існувало. Отже, документально для всієї багатомільйонної пастви також ніколи не було і таємної служби Папського престолу.

Тому під час аудієнції Секретар Папи Римського кілька разів повторив Тиберієві ім'я його можливого наступника та імена інших таємних агентів. Попередив, що ці імена мають знати тільки дві особи – він та кандидат на цю посаду, тобто відтепер архієпископ Тиберій.

Про наявність розгалуженої таємної служби не знали навіть кардинали, хоча часто-густо самі виконували обов'язки таємних агентів, водночас лишаючись і об'єктами для спостереження.

Імена інформаторів, які стежили за таємними агентами, були відомі

тільки керівникові таємної служби. Список цих зашифрованих імен Секретар Папи Римського показав Тиберію і сховав у надійно прихованому від сторонніх очей сейфі. Пояснив, що той ознайомиться зі списком, коли обійме його посаду.

Інформаторів вищого рівня Секретар Папи добирав особисто, зарховуючи до спеціального штату державних кур'єрів. А фактично вони перетворювались на кур'єрів тоді, коли виявляли надзвичайну інформацію про таємних агентів, якнайшвидше доповідаючи про це особисто Секретареві монарха Папської держави.

Отець Тиберій (мабуть, як і інші таємні агенти католицької церкви) також створив територіальну розгалужену мережу інформаторів, котрі, не знаючи один одного, безперервно слідкували за найповажнішими громадянами Болоньї.

Хоча Джордано да Леополі не належав до багатих громадян Болоньї, його таланти, руське походження з природним тяжінням до православ'я, а також статус ректора, вимагали постійного контролю.

Русич цікавив отця Тиберія ще до його ректорства як талановитий лікар і астролог, котрого вже почали запрошувати на службу при дворах європейських монархів. Тиберій знав, що Джордано да Леополі перед обранням на посаду ректора університету протягом року працював придворним астрологом у столиці Монферрату місті Касале. Але тоді його так і не встигли завербувати як інформатора при дворі.

«Тимчасом, за умов виявлення у людини певних гріхів, зробити таку людину таємним інформатором зовсім нескладно», – небезпідставно вважав святий отець.

Проте Джордано з Русі досі лишався недосяжним для тенет отця Тиберія, оскільки молодий доктор і вдень, і вночі тільки працював, прославляючи Господа та Святий Престол, а все, що заробляв, витрачав на книги, папір, чорнило і свічки.

Тиберій пригадав перехоплений лист галичанина, адресований до Миколи Чепеля у Рим, та вкотре поспівчував злидням молодого вченого. Мимоволі порівняв його долю зі своєю: «Такий розумний і працьовитий хлопець, але такий непуящий... Недарма про таких кажуть, що розумна голова, та дурневі дісталася... Святий Боже! Навіть на посаді ректора не зумів покласти до кишені жодної університетської ліри! Невже з його розумом забракло в голові єдиної клепки, щоб зрозуміти різницю між словами «вкрасти» і «взяти»? Красти з чужої кишені – смертний гріх, а взяти копійчину з розумом в ім'я спільної справи, не забуваючи і про певну ви-

нагороду для себе, це благо для всіх. Але так бездарно скористатися своїм перебуванням на посаді міг тільки цей дивакуватий чужинець».

***

Отець Тиберій так і не дочекався інформатора Джовані, який десь забарився. Обережно зняв церковне вбрання. Акуратно його згорнув і поклав на крісло. Залишився вдягненим тільки у довгу сорочку, підперезану чорним ременем. Повільно відтягнув оксамитову штору пурпурного кольору. Зору відкрилось вузьке ліжко, вкрите чорною вовняною ковдрою.

Знову повернувся до книжної шафи. Щось натиснув і без зусиль відсунув шафу від стіни, ніби вона нічого не важила. У стіні був вузький потаємний вихід овальної форми в якесь інше приміщення. Архієпископ узяв із канделябра свічу, що підсвічувала ікону Божої Матері, нахилився і боком прослизнув у суцільну темряву. Запалив масляний світильник і загасив свічу. Втомленим рухом зняв перуку і вдягнув її на голову великої ляльки, вдягненої у нічну сорочку. Вона сиротливо стояла в кутку із заплющеними очима, проте з перукою відразу стала схожою на свого господаря.

Тиберій узяв ляльку на руки та боком протиснувся назад до келії. Повернув свічу до канделябра. Поклав ляльку в ліжко, турботливо прикрив її ковдрою майже з головою. Його перука, яка ледве визирала з-під ковдри, створювала повну ілюзію того, що в ліжку відпочиває архієпископ.

Залишив поруч із ліжком своє церковне взуття та повернувся до потаємної кімнати. Щільно зачинив вхід за собою шафою, що завдяки якомусь хитромудрому механізмові пересувалася абсолютно без скрипу. Кожного разу, пересуваючи шафу, він дивувався і дякував невідомому майстрові за це технічне диво.

Перед люстерком архієпископ ретельно наклеїв собі чорні вуса й борідку та вдягнув перуку такого ж кольору. Своїм другим обличчям лишився задоволеним. Зняв зі стіни синій атласний плащ, великий темно-синій берет і вдягнув їх, зав'язуючи шовкові стрічки плаща пишним бантом під підборіддям. Узув чорні шкіряні черевики, оторочені синьою стрічкою. Узяв світильник та рішуче рушив крутими сходами донизу, лякаючи ледь чутними кроками пацюків.

Подолав лабіринтами підземного тунелю чималу відстань та вперся у глуху порепану, кам'яну стіну. Біля стіни лежало декілька людських скелетів, пальці яких продовжували тримати металеві інструменти. Якби хтось сторонній випадково потрапив до тунелю, то однозначно зробив би висновок, що підземний хід просто не змогли добудувати, коли натра-

пили на кам'яний моноліт, на якому залишилися сліди ударів лому, кайла та іншого шахтарського реманенту.

Про всяк випадок архієпископ повернувся спиною до стіни, підняв над головою світильник та уважно подивився у темряву підземного ходу, прислухаючись до мертвої тиші.

Переконався, що в тунелі нікого немає. Тільки після цього непомітним рухом щось натиснув збоку стіни, і кам'яний «моноліт» легко піддався, відкриваючи прохід до винних погребів одного з найзаможніших громадян Болонї пана Джузепе да Рома, батька Джулії, закоханої в молодого ректора болонського університету.

***

Ще юнаком Тиберій помітив у собі дар перевтілення, із легкістю копіюючи голоси, міміку та жести своїх братів і сестер. Але про ці його здібності давно вже ніхто не знав.

Коли чума забрала всю його родину, він дивом вижив. Перехитрив санітарів, які мусили вночі спалити його разом із родинним будинком.

Замість Тиберія згорів один із найбільш галасливих та завзятих санітарів, якого він спочатку оглушив каменем по голові. Потім зняв із неприємного весь одяг, зв'язав йому руки і ноги, а до рота запхав якесь ганчір'я.

Тиберій сам підпалив власний будинок. Крикнув із темряви голосом того завзятого санітара, що зараз наздожене всіх, як тільки задовольнить у чагарнику природні потреби.

Проте санітар щез у чагарнику, наче крізь землю провалився. А Тиберій подолав протягом десяти днів величезну відстань та опинився далеко в горах.

Його, молодого міцного парубка, який вільно володів латиною, каліграфічно писав і читав потужним бархатним голосом, але «через перенесену хворобу нічого не пам'ятав про себе і свою родину», охоче прийняли на службу до віддаленого гірського монастиря, де й розпочалася церковна кар'єра Тиберія.

Відповідального і мовчазного монаха швидко помітили. Доручали йому найскладніші завдання. Через три роки Тиберія забрали з монастиря до Риму, а ще через три роки один із впливових кардиналів запропонував йому стати помічником-інформатором.

Із цією пропозицією молодий монах погодився та, завдяки своєму новому статусу, отримав можливість згодом непомітно підробити запис у

церковній книзі про своє друге ім'я Джузепе. Його власник був народжений у Римі того самого дня, коли мати насправді народжувала і Тиберія.

Перевдягаючись у цивільне та геніально перевтілюючись у Джузепе да Рома, Тиберій часто-густо здобував таку вбивчу інформацію про римських вельмож і служителів Папського Престолу, що це давало змогу його покровителеві тримати практично всю римську еліту на припоні.

Можливо, саме завдяки своїй поінформованості, його таємний покровитель-кардинал через три роки обійняв посаду особистого Секретаря Папи Римського. Посприяв також і карколомному підвищенню свого талановитого помічника-інформатора.

Так молодий священник несподівано для всіх спочатку став другою особою в церковній ієрархії Болоньї, пам'ятаючи, що відтепер є болонськими очима і вухами свого могутнього римського покровителя.

Звичайно, услід за Тиберієм «переїхав» з Риму до Болоньї для «заснування власних виноробень» і Джузепе да Рома. Це сталося, щойно Тиберій випадково надібав серед сміття бібліотеки кафедрального собору старовинне креслення якоїсь споруди на затертому клаптику пергаменту. Своїми формами план споруди нагадав Тиберію частину будівлі кафедрального собору Болоньї, де розміщалася келія кардинала Антонія. Але у старовинному плані були зазначені також деякі інші приміщення та підземний хід, яких Тиберій не виявив, дарма що за час виконання своїх обов'язків у Болоньї кілька разів ретельно оглядав собор, який знав практично до кожної цеглини.

«А може підземний хід таки є? – припустив Тиберій та сховав клаптик пергаменту в потаємній кишені свого церковного вбрання. – Допущенні до цієї таємниці могли випадково загинути десятки років тому, а всі, що вижили та щось чули про цей хід, потім не знайшли жодного підтвердження цьому... І таємниця могла бути назавжди похованою».

Наступного дня отець Тиберій, нібито з метою уточнення переліку робіт для ремонту кафедрального собору, ще раз зробив його ретельний обхід і примусив робітників виміряти розміри й геометричні кути зовнішніх стін, кожної келії та інших підсобних приміщень, а також кути й відстані між відповідними стінами.

Увечері, запаливши у своїй келії каганець, він намалював свій план собору. Коли закінчив креслення, порівняв його зі старовинним планом на затертому пергаменті та відчув, що від хвилювання впрів. Зовнішні стіни планів собору та невідомої споруди повністю збігалися. Підземний хід починався практично від келії архієпископа Антонія, поруч із якою

була розташована нікому не відома таємна кімната. А закінчувався хід під найстарішим кварталом Болоньї.

Коли молодий священик заспокоївся, він загасив каганець і безшумно, ніким не помічений, вислизнув на вузьеньку вулицю стародавнього міста. Йому знадобилось приблизно півгодини, щоб у місячному світлі відшукати місце, де, згідно з планом, міг бути вхід до підземного ходу. Тиберій, завдяки його періодичним перевтіленням у Джузепе да Рома, добре знав це місце, де поряд із велетенськими дубами стояв старовинний будиночок пристаркуватого художника.

Цей художник під час сповіді якось зізнався Тиберієві, що вже кілька років безуспішно намагається продати свою садибу, щоби переїхати до Сицилії доживати віку з родиною старшого сина. Ще під час тої сповіді Тиберій подумав, а чи не придбати цю садибу собі, щоби в особі Джузепе да Рома розпочати своє подвійне життя безпосередньо у Болоньї.

Грошей, які пройдисвіт навчився стягувати у заможних римлян за нерозголошення їхніх маленьких секретів, мав уже достатньо... Але будинок, щоби стати придатним для пристойного родинного життя, потребував додаткових вкладень.

Тому Тиберій вагався з покупкою садиби, підшукуючи собі більш пристойний варіант під час повсякденної «оперативно-розшукової роботи інформатора. Представлявся всім римлянином Джузепе, який прагне осісти в Болоньї, щоб із елітних сортів винограду виробляти вишукане вино. Висока ймовірність наявності підземного ходу між келією Антонія і старовинним кварталом Болоньї відкинула всі сумніви.

Дивляючись у темні вікна будинку, Тиберій вирішив не чекати до ранку, щоби залагодити всі справи з його термінової купівлі. Озираючись, сховавшись за стовбурами дубів. Зняв церковне вбрання та поклав його в полотняну торбину. Перевірив приемну вагу мішечків із золотом. Потім навромацьки вдягнув на голову перуку з довгого чорного волосся і наклеїв вусики. Вийшов зі схованки, підійшов до будинку художника й постукав у вікно господаря.

– Пане художнику! Це я, Джузепе. Щодо вашого будинку. Нарешті вирішив його купити, але через свої постійні вагання побоююся, що вранці передумаю.

– Ага!!! Джузепе! Зараз відчиню, – почувся метушливий голос художника та лязкіт металевого засуву.

– Пробачте, що так пізно, пане художнику. Та сподіваюся, що цей пізній вечір таки стане добрим для нас обох. Ви отримаєте свої гроші, а я

вашу садибу.

– Дай Боже, дай Боже, – насторожено погодився з нежданим гостем господар. – Проходьте обережно, щоби не зачепитися, бо в мене тут всюди клунки та, як навмисно, сьогодні навіть свічок немає.

– Не переймайтесь, пане художнику. Збираючись у дорогу, пару свічок завжди беру з собою. Зараз запалимо.

Тиберій запалив свічу й уважно оглянув залу, мимоволі шукаючи очима можливе місце виходу з усіма забутого підземного ходу.

– Отже ви таки погодилися з моєю ціною? – відразу перейшов до справи художник. – Я б із радістю поступився, але дорога до сина дуже далека... Треба і воза, і коня купити, щоби свій нехитрий скарб забрати... А там ще морем плисти...

– Та я все розумію, пане художнику. А ви, бачу, вже й речі спакували? – запитав Тиберій.

– Так, синку, вже давно зібрався... Та от ніяк виїхати не можу...

– Тоді я погоджуюся з вашою ціною та ще пропоную свою допомогу, – шанобливо подивився Тиберій у вічі старенькому. – Чекайте мене за годину. Повернуся з парою коней та зручним для далекої подорожі возом. Приготуйте документи на будинок і на земельну ділянку. Завантажимо речі й поїдемо до нотаріуса, де оформимо всі документи щодо купівлі землі і будинку. У нього порухаєте і свої гроші. Отже, матимете можливість виїхати до сина негайно. Моїх батьків уже давно забрав Господь... Тож нехай ваш син ще встигне пожити разом із своїм татом...

Звичайно, старенький художник погодився і навіть просльозився від такої довгоочікуваної пропозиції. Уже ніщо не тримало його у занедбаному, напіврозваленому батьківському домі.

Тиберій уже знав, що цей дім тато художника дістав у спадок від свого батька, а той, ще раніше, від свого діда – старшого садівника болонського кафедрального собору, який загинув під час пожежі собору разом з архієпископом, гостем-кардиналом та деякими іншими поважними ієрархами Святого Престолу, котрі на той час перебували в Болоньї. Подєйкували, що покійному садівникові цей будинок подарував особисто покійний кардинал за якісь-там видатні заслуги перед церквою... Але Тиберій розумів, що коли тут справді підземний хід, то, швидше за все, старий садівник був призначений його довічним таємним доглядачем, а винагородою за мовчання йому було подаровано цей дім.

Ще вдосвіта, дякуючи Богові та щиросердному Джузепе з Рима, ста-

ренький художник покинув Болонью, а Тиберій, перевернув геть усе і таки знайшов під завалами залишеного мотлоху на дубовій підлозі непомітний вхід до просторого підвалу, яким вже ніхто давно не користувався.

***

Цілеспрямовано проводячи щоденні пошуки у підвалі, через півроку Тиберій таки знайшов і вхід до підземного ходу. А згодом в особі Джузеппе да Рома своєю невтомною працею і постійною готовністю прийти на допомогу кожному, хто її потребував, він заслужив повагу і неабиякий авторитет у городян.

Оскільки Тиберій втратив увесь свій рід під час епідемії чуми, то мріяв про власну родину. Тому Джузеппе придбав ще один будинок поблизу майбутньої корчми. Відремонтував та оздобив обидва будинки меблями, посудом та іншим домашнім скарбом-причандаллям. А вже після першого врожаю винограду, який перетворив Джузеппе на дуже заможного городянина, він оженився, бо закохався в одну з найкращих дівчат Болоньї.

Через рік після весілля з'явилася на світ маленька Джулія. Вона безперервним плачем вимагала постійно тримати її на руках і майже до року не давала виспатися молодим батькам, які вирішили не наймати чужої людини для догляду за крихіткою.

То був найважчий рік і для отця Тиберія: удень мусив опікуватися церковними справами, не забуваючи контролювати виноробні цехи та корчму, а вночі вже як молодий татусь колисав і сповивав донечку, даючи можливість дружині поспати кілька годин.

Природно, що Джузеппе ніжно любили і дружина, і донька Джулія, а їхня любов була взаємною.

Підземний хід між келією кардинала й колишнім будинком художника, який було перероблено у найкращу в Болоньї корчму та місце, де Джузеппе приймав своїх «ділових партнерів», зробили отця Тиберія абсолютно захищеним.

Спочатку, завдяки ходові, Тиберій зміг проникнути до келії архієпископа Антонія та спланувати можливі шляхи компрометації, оскільки з Рима надійшла вказівка розпочати щільне спостереження за ним. Старий Антоній полюбляв поласувати цнотливими монашками, але застати його на гарячому було практично неможливо. Приймаючи на аудієнцію, архієпископ завжди особисто сам замикав двері на ключ, щоби ніхто його не заважав, а роздягаючись, ховав ключ під подушкою. Дублікат

ключа загубив ще попередник Тиберія, можливо за вказівкою Антонія, а дівчата лишалися після аудієнції непорочними, задовольняючи сексуальні потреби старого розпутника іншими способами.

Під час сповіді Тиберій дізнався від однієї з молодих монахинь про її гріховний зв'язок з Антонієм і пообіцяв, що припинить це гріхопадіння та відпустить гріхи, якщо вона непомітно зробить зліпок із ключа від келії архієпископа, оскільки свій дублікат він нібито загубив і за це йому може нагоріти.

Після виготовлення дублікату ключа Тиберій дочекався слушної нагоди і, буцімто випадково, відчинив двері келії Антонія тієї самої миті, коли архієпископ уже був без одягу й утратив здатність контролювати ситуацію, намагаючись примусити до статевого акту чергове дівча.

– Прости мене, Господи! – обурено вигукнув отець Тиберій, намагаючись не дивитися на розпатланого, розгубленого й переляканого архієпископа та юну монахиню. – Яка ганьба! Вдягайтеся вже! Не буду нікого кликати, щоби ваші гріхи не заплямували авторитет Святої Церкви! Але іменем Господа нашого Ісуса Христа вимагаю припинити цей блуд раз і назавжди! Покайтеся і моліться за спасіння ваших душ!

Проте Тиберій таки письмово доповів про блуд отця Антонія своєму покровителю з Рима. Невдовзі прибув представник Папи, який привіз документи про відставку Антонія та призначення архієпископом Болоньї отця Тиберія. Одночасно він отримав і повноваження таємного агента Папської держави.

Відтоді Тиберій перебрався до келії, яку для сторонніх очей, завдяки підземному ходові, залишав тільки для виконання своїх обов'язків. Тому жодного разу не був помічений у гріховних діяннях чи зв'язках, устигаючи жити і як Джузепе, і як усіма шанований архієпископ. Бездоганно виконував також і обов'язки таємного агента, не розчаровуючи свого високого покровителя у Ватикані.

Можливо, саме його «безгрішність і відданість Святому Престолу» стали причиною несподіваного вибору кандидатури Тиберія для подальшого висування на кардинальську посаду керівника канцелярії Папи і водночас керівника таємної служби Папської держави.

Тиберій розумів, що зовсім скоро муситиме назавжди залишити Болонью зі своєю родиною та нерухомістю, бо Джузепе да Рома існував тільки завдяки підземному ходові.

Служіння Святому Престолу не було покликанням Тиберія. Просто так трагічно склались обставини, які змусили його вести подвійне життя.

Але він добре усвідомлював, що без усесильного отця Тиберія його родині постійно загрожуватиме небезпека, оскільки підроблений запис у церковній книзі будь-якої миті могли перевірити опитуванням свідків та виявити, що Джузеппе да Рома у день свого народження насправді ніколи не народжувався.

Тому Джузеппе, на думку отця Тиберія, коли виникне необхідність виїжджати до Риму, мав трагічно загинути, наприклад, зірвавшись у прірву, а його світські справи мав очолити майбутній зять, який уже декілька років поспіль ефективно управляв господарством родини Джузеппе да Рома.

Хтось може осудити логіку думок Тиберія, припускаючи, що і для нього, і для його родини було би краще, аби пропав без вісти святий отець, а Джузеппе лишився в Болоньї, радіючи життю і своєму щастю. Але не поспішайте з такими висновками. Насамперед Тиберій ретельно розглядав саме цей варіант утечі від церковних справ. Але, після того, як відкинув усі емоції, зрозумів, що смерть чоловіка і батька дружина та донька ще переживуть, а от імовірне викриття і можлива страта Джузеппе да Рома з передачею всього майна церкві зробить їх злиднями і назавжди нещасними.

***

Із винного погребя отець Тиберій, він же Джузеппе да Рома, піднявся окремими сходами, що вели до дверей його кабінету. Він прихопив із собою глечик прохолодного червоного вина, яким традиційно разом з дружиною запивали вечерю.

Джузеппе посміхнувся сам собі. Пригадав, що за все їх подружнє життя дружина жодного разу не нарікала йому за пізні вечері та постійний брак часу для спілкування, терпляче чекаючи його повернення додому.

Поставив масляний світильник та глечик на полицю біля дверей. Витягнув із кишені ключ і безшумно відімкнув добре змащений замок. Обережно штовхнув двері, які без скрипу відчинилися.

Увійшовши до кабінету, поставив світильник і глечик на робочий стіл. Ще раз уважно оглянув себе у великому дзеркалі та замкнув двері, що вели до винних погребів.

Ці окремі сходи і двері, що ззовні мали виглядали такий самий вигляд, як шафа для книг і документів у келії архієпископа Болоньї, були гордістю Джузеппе, оскільки їх зробив за його особистим ескізом найкращий Болонський майстер, тож вони завжди викликали великий подив у його гостей-замовників, коли він раптом пропонував їм пройти «крізь шафу» до винних погребів для дегустації вин.

Наявність цих дверей і окремих сходів, про які знали всі наймані робітники, давала змогу Джузеппе непомітно через інші двері, які зачинялися ним виключно з боку підвалу, несподівано увійти до кухні, підсобних та інших службових приміщень корчми, що сприяло трудовій дисципліні краще ніж моральні чи матеріальні стимули.

За кілька хвилин Джузеппе да Рома вийшов через задній вихід на вулицю. Посміхнувся веселому гомону, який лунав із боку заповненої горodyнами корчми, радіючи значним щоденним прибуткам. А ще за кілька хвилин уже ніжно цілував дружину.

– Як там доня? Вже спить?

– Давно бачить треті сни. Бігала сьогодні вранці з кошиком до ректора, відносила йому провіант. Додому повернулася вся така загадкова й радісна... Навіть про весільну сукню запитувала, хоча ще вчора і слухати про весілля не хотіла...

– Це добре... Пан доктор не тільки врятував її від смертельної хвороби, а й, слава Богу, ще добре впливає на неї. До речі, сукню справді треба терміново замовляти, – додав Джузеппе, влаштовуючи на своїх місцях зняті черевики, берет і плащ.

– Так, любий, я вже усе владнала. Кравець прийде знімати мірки завтра, – з ніжною посмішкою відповіла йому, ставлячи на стіл глечик із вином, який щойно приніс чоловік.

– Яка ж ти в мене розумниця, – похвалив дружину Джузеппе, допомагаючи їй зручніше вмотитися на стільці. Нахилився і палко поцілував у запашне оголене плече.

– Це пізніше! Усі поцілунки після вечері, бо знову, як учора, залишишся голодним, – сміючись нагадала йому дружина про вчорашній курйоз, коли після першого келиха вина і поцілунку чоловік на руках відніс її до спальні, а після ніжного й пристрасного кохання раптом заснув і проспав до самого ранку.

«Яке це щасті мати таку дружину», – подумав Джузеппе, сідаючи навпроти неї та відчуваючи нестерпний біль від іншої думки, що це щастя дуже скоро може для їх родини закінчитися.

***

Коли почало світати, Джузеппе прокинувся. Ледве торкаючись, поцілував пишне волосся дружини. Замилувався її зрілою красою. Потім тихо вдягнувся і вийшов із дому. Прохолодний ранок зустрів його на сході вже червоним кольором темно-синього неба і п'янким ароматом троянд, які

дуже любила дружина. Завдяки її старанням квіти цвіли із весни до осені вздовж усіх доріжок їхньої заможної садиби, захищеної від сторонніх очей високою огорожею з дикого винограду.

Коли потрапив до свого кабінету, Джузеппе мимоволі почав налаштувати себе (голос, артикуляцію, ходу) на відповідні тембри та біоритми отця Тиберія, якого вже чекали буденні церковні справи.

Без будь-яких пригод подолав підземним ходом шлях від корчми до своєї клії, змінив одяг, умився і розпочав підготовку до сніданку, або, якщо сказати сучасною мовою, до заслуховування «керівників служб забезпечення» кафедрального собору під час їх спільного сніданку.

«Господи, що таке могло трапитися із Джовані Бартичелі, який до цього дня ніколи мене не підводив?» – знову і знову запитував себе Тиберій, не знаходячи будь-якої логічної відповіді.

Але те, що він дізнався після завершення «ділового» сніданку від монаха Клауса, перевершило його найсміливіші припущення та з самого ранку вивело архієпископа з рівноваги.

– Де Джовані, брате Клаусе? – тихо запитав Тиберій монаха, коли той дочекався своєї черги й смиренно наблизився до нього.

– Не знаю, ваше високопреосвященство, прости мене, Господи, – винувато нахилив голову монах, відчуваючи як холодний піт стікає по його спині.

– Що вчора трапилося?! Доповідайте про кожну деталь, – гнівно прошипів Тиберій, ледве стримуючись.

– Десь із годину я спостерігав за виходом з університету. Коли вийшов Джовані, то відразу повернув у бік старого кварталу, – розпочав доповідати монах, намагаючись подолати своє хвилювання.

– Хтось ішов у нього попереду?

– Так, якийсь незнайомець у плащі та...

– Про одяг незнайомця потім, – перебив монаха Тиберій, – розповідай про те, як і де ви загубили Джовані.

– Коли Джовані порівнявся з садибою пана Джузеппе да Рома... Там ще такі велетенські дуби ростуть, – жестикулюючи руками, пояснив брат Клаус.

– Мені відоме це місце, там ростуть найбільші дуби у Болоньї, – вже спокійно підтвердив архієпископ. – Далі, брате.

– Раптом від садиби пана Джузеппе да Рома почувся дівочий сміх. Це сміялися Джулія – донька Джузеппе, а також їх служниця, що опікується

трояндами. У їх бік одночасно подивилися і незнайомиць, і Джовані...

– Ви теж подивилися у бік дівчат? – уточнив Тиберій.

– Так, ваше високопреосвященство, щоб нічого істотного не пропустити... Але там така густа огорожа, що дівчат із вулиці не видно, а чогось підозрілого поряд з огорожею я не помітив.

– Даклі, брате.

– Після цього незнайомиць зайшов до корчми, а Джовані подивився йому вслід і повернув на вулицю, що веде до собору. Я пішов за Джовані, постійно тримаючи його у полі зору. Та коли ми майже дійшли до собору, Джовані раптом зупинився, щось почав шукати у своїх кишнях, а потім розвернувся і побіг назад у бік корчми. Біля мене на мить зупинився та спитав про загублений гаманець. – Монах замовк і знову винувато опустив голову.

– Ви, звичайно, теж побігли за ним, щоби допомогти йому, брате? – з надією отримати ствердну відповідь запитав архієпископ.

– Ні, ваше високопреосвященство, – як грім із ясного неба пролунала відповідь монаха. – Я повернувся до монастиря...

– Чому?! – знову з відчаєм запитав Тиберій, відчуваючи, що у нього від неспроможності якось вплинути на минулі події, потемніло в очах, а у скронях застукотіли молоточки.

– Коли Джовані побіг назад, я побачив, що це зовсім не він, а якийсь незнайомий студент... Мені стало моторошно, ніби я побачив перевертня, прости мені, Господи.

– Ви що із самого початку переплутали Джовані з цим студентом?!

– Ні, ваше високопреосвященство! Вони тільки однакової статури і були в однаковому одязі, але обличчям зовсім не схожі, – твердо заперечив монах. – Біля університету я майже впритул подивився в лице Джовані і тільки після цього пішов за ним... І коли Джовані повернув голову у бік Джулії, це теж був він, його профіль... А ось біля собору, коли Джовані побіг назад, це вже був не він... Досі не можу зрозуміти де і як його загубив, – приречено закінчив Клаус. І з його відданих, чорних очей викотилося дві винуваті сльози.

– А скажіть мені, брате Клаусе, вже сталевим-спокійним голосом, ніби раптом щось зрозумів, запитав архієпископ. – Як довго ви дивилися у бік дівчат біля садиби пана Джузепе?

– Якщо рахувати, то один-два-три-чотири, не більше... Ваше високопреосвященство! І Джовані теж дивився в їх бік, – знову, ніби виправдо-

вуючи свої дії, додав монах.

– Добре, а скажіть мені брате Клаусе, чи був Джовані вже поруч із тими велетенськими дубами?

– Так, ваше високопреосвященство, зовсім поруч.

– Ви зможете впізнати того студента, який запитав про гаманця?

– Так, звичайно!

– Даю вам тиждень, щоби знайти його... Його і Джовані... Ще не забудьте розпитати городян та інших студентів про незнайомого студента, посилаючись на те, що знайшли його гаманець... А надалі, принаймні виконуючи мої доручення, дивіться у бік дівчат, але ні на мить не припиняючи спостереження. Все, дякую, брате. Ідіть собі з Богом, – благословив монаха архієпископ. Закінчив свій ранковий прийом та розпорядився не турбувати його до обіду.

Тиберій добре знав ті старі дуби, бо сам колись ховався за їхніми широченними стовбурами, спостерігаючи за будинком старого художника. Тільки там можна було скористатися сміхом дівчат або заздалегідь продуманим відволікаючим маневром та за мить зненацька захопити Джовані й підмінити його перевдягненим під студента спеціальним агентом. Але таке спланувати й бездоганно виконати могла тільки група фахівців найвищого рівня, які мали достатньо часу для спостереження і за Джовані, і за Клаусом та при цьому залишилися непоміченими.

«Хто має таких фахівців? У Болоньї таких точно немає... Невже це люди того невідомого флорентійця, який учора відвідував доктора Джордано да Леополі? – раптом осінило Тиберія. – Саме вони могли помітити стеження за кабінетом ректора, а отже – і за своїм господарем із Флоренції... Потім вони могли прослідкувати за Джовані, який уранці навідувався до мене, і мали цілком достатньо часу, щоби знайти і необхідний одяг, і викрити монаха Клауса, який стежив за Джовані... Насамкінець вони бездоганно нейтралізували дії обох моїх найвідданіших людей та вивели невідомого флорентійця із влаштованої для нього пастки абсолютно неушкодженим».

Архієпископ навіть відчув повагу і певну заздрість до невідомого відвідувача університету, який мав достатні статки, а можливо, й високі титули, щоб утримувати спецслужбу із власної безпеки, яка непомітно для сторонніх очей супроводжувала господаря навіть під час подорожей.

«Необхідно буде подумати над спеціальною підготовкою і своїх інформаторів та агентів, щоб мінімізувати їхні невдачі... Але цим уже займусь, коли переїду до Рима», – вирішив Тиберій.

Водночас у Тиберія виникло якесь дивне суперечливе почуття до ректора університету. З одного боку, його дратував русич, на якого вкотре не вдалося отримати компромат, щоби залучити до лав інформаторів таємної служби. А з другого боку, сам собі не зізнаючись у цьому, Тиберій радив за нього, бо мимоволі симпатизував рятівникові своєї доньки та розумній, порядній і чесній людині.

***

Якби Леонардо да Вінчі почув думки архієпископа Тиберія про себе як про людину, що має власну службу безпеки, то він щиро здивувався б, адже ніколи не мав і не матиме такої служби. Він, осмислював поради Юрія Дрогобича і вже планував виїзд до Мілану. Тому не бачив, що за ним у той же бік непомітно прямує помічник ректора, який уранці люб'язно проводив його до корчми пана Джузеппе да Рома. Художник смачно по вечеряв та гарно виспався в одній із затишних кімнат при корчмі, а на світанку верхи виїхав із Болоньї. Гірськими дорогами та стежками подолав Апенніни і ще до заходу сонця благополучно повернувся до Флоренції.

Леонардо повністю дотримався всіх прохань і рекомендацій Юрія Дрогобича, ціле життя пам'ятаючи кожне його слово. Але ніколи і ніде він не згадував ім'я ректора Болоньї та не розповідав про зустріч із ним. Бо так просив Джордано да Леополі. І Леонардо да Вінчі дотримався свого слова.

Проте досвідчений і мудрий архієпископ Тиберій майже у всіх інших припущеннях щодо зникнення Джовані таки мав рацію. Коли Леонардо почув дівочий сміх та подивився у бік садиби Джузеппе да Рома, то так само, як і монах Клаус, не помітив, що чийсь міцні руки блискавично скрутили голову Джовані та втягнули тіло помічника ректора у схованку, яка природно виникла між двома велетенськими дубами та живою огорожею дикого винограду садиби пана Джузеппе. Нещасний навіть не встиг злякатись або щось зрозуміти. Тієї ж миті якийсь хлопець, вдягнений так само як Джовані, вийшов із густої тіні іншого дуба і попрямував до кафедрального собору. Це його обличчя запам'ятав монах Клаус. Проте, невпинно шукаючи протягом тижня студента, вдягненого так, як Джовані, монах так і не знайшов ані цього студента, ані людини, що його бачила. Ніхто нічого не чув і про Джовані Бартичелі: той після свого загадкового зникнення безслідно щез із Болоньї.

І тільки один з інформаторів Тиберія доповів, що у день зникнення Джовані почув у натовпі біля ринку незвичну для болонських вулиць

фразу польською мовою: «Вшистка в пожонтку, пане», але хто саме її вимовив і що саме вона означала не зміг з'ясувати, оскільки польської мови після цієї фрази вже ніхто серед городян не чув.

Пізніше також було ретельно перевірено та встановлено, що троє студентів із Речі Посполитої, які навчалися в Болоньї медицини, у цей час були з професорами університету у хворих і протягом дня з їх поля зору нікуди не зникали.

Після цього архієпископ Тиберій зрозумів, що остання ниточка, яка могла привести його до людей, причетних до зникнення Джовані, теж обірвалася. Із тенет Тиберія ще ніколи не вислизала така дебелиа здобич, як невідомий флорентієць, без нього і ректор Болоньї вкотре залишився без єдиного істотного гріха.

Проте Тиберій сподівався, що як тільки перебереться до Рима й очолить таємну службу Святого Престолу, то відшукає і невідомого флорентійця, і людей, причетних до зникнення Джовані Бартичелі, а також дізнається, яку саме важливу інформацію про Джордано да Леополі не встиг йому повідомити найкращий інформатор.

Архієпископ не знав і не міг знати, що ці сподівання марні, оскільки навіть його рідна дочка приховає на сповіді перед весіллям, що вже вагітна від ректора. А згодом Джулія народить сина зі слов'янською кров'ю, про що Тиберій теж ніколи не дізнається, навіть керуючи у Римі найпотужнішою таємною службою на світі.

А щодо інших громадян Болоньї, то нічого поганого про доктора Джордано вони не змогли би розповісти навіть під тиском тортур Святої інквізиції. Навпаки, вони шанували і любили неможливого доктора за його добрі справи та готовність безкорисливо допомогти кожному.

Єдине, про що варто було б пожалкувати й усім нам, – це те, що Юрій Дрогобич теж ніколи не дізнається про народження свого сина.

Хіба що Сергій Скрипник, коли навчиться у Юрія всіх тонкощів керованого переміщення у часі й просторі, випадково зустрінеться з Джулією та довідається про цю таємницю...

Київ, 2007- 2014 рр.

ЗАМІСТЬ ПІСЛЯМОВИ ДО ПЕРШОЇ КНИГИ

Хто ми є в безмежному й вічному Всесвіті? Яка роль конкретної людини, що затримується на Землі лише на мить? Бо і двадцять, і сто років людського життя це дійсно тільки мить. Хіба геніям, які змінили на краще цей світ, потрібне посмертне визнання та «вдячна» пам'ять нащадків (у вигляді рекламних щитів, помпезних музеїв, бронзових пам'ятників, вінків до урочистих дат і сторінок у підручниках історії), якщо їх справжнім пам'ятником є їхні добрі справи? Не виключено, що за життя цих геніїв цькували ті ж самі «нащадки», що сьогодні з урочистих трибун «прославляють» їх великі імена.

Проте переважна більшість землян вимірює свої життєві здобутки, а також і досягнення інших людей, насамперед матеріальними ознаками – цінностями і статками, що куплені за мільйони і мільярди, які здобувалися не завжди чесним шляхом.

Хтось свідомо витрачає своє життя на прижиттєве визнання своїх заслуг, на отримання за будь-яку ціну престижних премій, титулів, наукових, військових та почесних звань, що теж дозволяє їм отримувати певні гроші та привілеї.

А дехто піднімається по сходинках свого життя, хизуючись національною, релігійною чи партійною приналежністю, службовими та громадськими посадами, які дозволяють їм впливати на долі інших людей. А ще «крутіше», коли завдяки цьому статусу з'являється можливість майже на законних підставах привласнювати гроші інших, переважно незаможних людей, або завдяки мас-медіа отримувати насолоду від спроможностей майже щоденно вражати всіх своїм інтелектом, почуттям гумору, науковими й творчими досягненнями, стильним одягом, діамантовими прикрасами, гарним тілом і навіть юним віком своїх чергових дружин або чоловіків, ніколи не забуваючи й про власну матеріальну та моральну вигоду.

А це означає, що людство планети Земля ще знаходиться на самому початку свого «дитинства», не усвідомлюючи, як щойно народжене немовля, ким воно є. Людство ще не розуміє власної ролі і місця у вічному й безмежному Всесвіті.

Мабуть кожен із дорослих звертав увагу на те як відверто хизуються між собою діти своїми іграшками, одягом, мобільними телефонами й ноутбуками, елітними школами, клубами та заслугами батьків, жорстко насміхаючись та знущаючись над тими, хто знаходиться на нижчому

щаблі.

І як маленькій, нерозумній дитині батьки забороняють бавитися з вогнем, ховаючи від них сірники, так і Вищий Розум Всесвіту блокує певну діяльність людського мозку, не дозволяючи переважній більшості людей бачити минуле і майбутнє, забороняючи їх нематеріальній сутності скеровано переміщатися у часі й просторі на будь-які відстані, аби досліджувати без складних приладів не тільки структуру найменших молекул та атомів, а й форми життя найвіддаленіших планет інших галактик, залишаючи своє фізичне тіло на Землі.

Це блокування мозку людей або табу на такі нематеріальні пересування для більшості землян триватиме ще дуже довго, аж доки не зникнуть на Землі заздрість, мстивість, байдужість, жадібність, ненависть, брехливість, ревнивість, ледарство, ненажерливість, жорстокість, агресивність, жага до збагачення та влади над людьми, а також інші пороки, які штовхають мільйони людей і нації на приховані й неприховані вбивства, гвалтування, конфлікти та війни, пограбування й масові обкрадання народів, а також на знищення та отруєння природних ресурсів самої планети.

Безславна смерть збанкрутілого мільярдера Бориса Березовського красномовно доводить нікчемність людського життя, якщо його витратити тільки на задоволення нічим необмежених потреб та амбіцій.

Тому тільки окремим землянам, які ніколи не дозволять собі використати свій божий дар з корисливих мотивів, дарується геніальність, що перетворює таку людину у невід'ємну та вічну частку Вищого Розуму Всесвіту, непомітні справи якої змінюють на краще наш, ще такий недосконалий, світ.

Таким маловідомим генієм є видатний галичанин Юрій Дрогобич із Русі, або краще відомий у Європі як Джордано да Леополі (Георгій зі Львова), який народився на теренах теперішньої України і прожив своє земне життя у другій половині п'ятнадцятого століття нашої ери. Про деякі невідомі сторінки його дитинства й молодості читач вже довідався, якщо прочитав першу книгу роману – «Дар».

Звичайно, крім відомих та невідомих фактів біографії доктора медицини і ректора Болонського університету Юрія Дрогобича, з першої книги роману читач дізнався і про сенсаційні, нікому невідомі до цього події. Наприклад – про таємний візит до молодого ректора художника Леонардо да Вінчі, який до їх зустрічі навіть сам себе вважав невдахою.

Використовуючи «інструмент» сновидінь, Юрій Дрогобич скористався Божим даром переміщення у часі й просторі, щоб прожити не публіч-

не, але безмежне у часі життя, впливаючи навіть сьогодні на історичний розвиток людства на усіх континентах Землі. Його учень і послідовник Сергій Скрипник, якого Юрій вже відшукав уві сні наприкінці першої книги роману, і сьогодні живе в Україні й так само непомітно продовжує справу свого видатного Вчителя.

Дехто зі скептиків та фахівців із питань сновидіння можуть зауважити, що пересування в часі та просторі за допомогою сну є вигадкою шахраїв, або художнім вимислом автора. Інші навпаки спробують напустити туману про астральні, духовні та космічні тіла людини та візьмуться за ваші гроші навчати управляти своїми снами.

Шахраям не вірте. А щодо дивовижних можливостей сну зі скептичними висновками не поспішайте, принаймні доки не прочитаете весь роман.

Між іншим, видатний хімік Дмитро Менделєєв стверджував, що саме вві сні побачив свою знамениту періодичну таблицю, безперечно зазирнувши у майбутнє. І автору цих рядків під час роботи над дисертацією у вісімдесятих роках минулого століття, також уві сні пощастило побачити математичну формулу, над якою перед цим декілька десятиліть працювали без отримання необхідного результату у сфері розпізнавання образів кращі військові фахівці-кібернетики.

Звичайно про усі головні таємниці невідомого життя Юрія Дрогобича та гостросюжетні життєві перипетії його учня Сергія Скрипника читач дізнається вже в другій книзі роману «Дорослішання», робота над якою буде завершена після видання першої книги.

Автор не виключає, що, завдяки роману, в багатьох людей на нашій планеті з'явиться бажання позбавитися від своїх земних пороків. Це буде їх першим кроком до зняття заборони на скеровані переміщення духовної сутності землян у часі й просторі задля гармонічної розбудови всього Всесвіту.

Думка, що «кожна Людина – це Всесвіт», не алегорія, а реальність, так само, як вже стає реальністю із однієї людської клітинки відтворювати Людину.

*З любов'ю та повагою,
Володимир Мельников. Київ, 2014 р.*

ЗМІСТ

Глава I	
Злами доль	6
Глава II	
Дитинство Юрія	27
Глава III	
Павутиння «зони»	38
Глава IV	
Жага знань	47
Глава V	
Біда прийшла...	59
Глава VI	
Битва під Грюнвальдом	69
Глава VII	
Несподівані пропозиції	89
Глава VIII	
Леонардо да Вінчі	107
Глава IX	
Запізніле визнання	127
Глава X	
Тенета Тиберія	149
Замість післямови до першої книги	166

Літературно-художнє видання

Имир Ельник

Роман

Книга 1 - Дар

Редактор *Ткаченко А. О.*

Верстка *Пасічник О. М.*

Дизайн обкладинки *Пасічник О. М.*

Видано згідно наданих матеріалів замовника